

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

De Theologicis Disciplinis Liber Vicesimus Octavus, De satisfactione
Christi, ejusque merito dissertationem comprehendens.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83684](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-83684)

DE THEOLOGICIS
DISCIPLINIS
LIBER VICESIMUS OCTAVUS,

*De satisfactione Christi, ejusque merito dissertationem
comprehendens.*

RAE cæteris titulis, quibus verum Deum, & verum hominem CHRISTUM JESUM, maxime fulgentem in signibus, honore atque admiratione prosequimur, censendus est præclarum charitatis ejus monumentum, nec non perfectio, & finis rerum omnium, quæ spectant ad hujus Mysterii dispensationem, eximus ille, de quo pertractandum est modo, titulus scilicet REDEMPTORIS. Cū enim sempiternus mortalitatem, & incircumscriptus formam nostram assumpsit, cur humiliavit semetipsum usque ad mortem, cur factus est peccatum, & maledictum, cur denique ē Cruce peperit, nisi ut profuso pretiosi sanguinis lytro nos à captivitate reduceret, ejiceret principem tenebrarum, diriperet inferni spolia, & destrueret regnantis mortis imperium? Ast incredibile dictu, verissimum tamen, omnibusque compertum! ingentem hanc Redemptoris beneficentiam, hanc soluti pretii dignitatem atque oblationem temere, audacter, sacrilege parvipendunt hæreticorum complures: quorum aliqui ad folios prædestinatos, aliqui vero ad neminem prorsus veram redemptionem extendi impiissime dogmatizant. Et illos quidem cum Janfenantis, ac magno aliorum Novatorum numero infectati sumus libro xxi. & si negotium adhuc facessant, haud erit arduum fractos de-

victosque conterere: at quinam sunt audaciores isti, qui nos repente, & ex insidiis adoriantur, nondum hac in parte operâ nostrâ vexati, atque universalis reparationis mysterium funditus evertere cogitantes? Sunt hi Poloni, ut dicuntur, Fratres, Faustus Socinus, Joannes Francus, Smalcianus, Wolkelius, aliique perditissimi Ebionitæ: qui non tantum anachemata Catholicorum, verum etiam Calvinistarum, atque Lutherorum execrationem experti, (tam perniciosa dogmata spargere tentaverunt, ut ea nefari quoque homines disperdenda, & eliminanda esse crediderint) ejecti ac profugi ab hominum conspectu quasi evanuerant, & vix famâ præteriti sæculi Scholasticis noti erant. In hujus tamen avi licentia, cum eruditionis prætextu vetusti suscitarentur errores, erupit iterum pestilentissima lues, atque, ut fertur, fines hæreticorum omnes pervasisit, incolumi tantum, quæ nunquam perversi dogmatis labore polluitur, Romana & Apostolica Ecclesia. Id vero me, quamquam virum mearum imbecillitatem agnosco, nec soleo absque animi trepidatione subire literaria certamina, fulcitus sum tamen Catholicæ Fidei præsidio, ac tua, benevole Lector, humanitate, vehementer impulit, ut communis Redemptionis beneficium pessundantes acri dissertatione compescerem: in qua elucubranda si dixerit nihil me contulisse laboris, profecto mentiar; si autem affirmavero hanc spartam pro dignitate exornasse, ero utique superbissimus. Quid enim

enim pro Unigenito Filio Dei, qui me tanto redemit prelio, præstare ego poteram homuncio, & vermiculus? quid etiam ingenio rudis in medium proferre, adeo elaboratum, atque expolitum, ut suscepto muneri conveniret? Verum quod possum, illud persolvo; & facienti quod potest, frustra obloquuntur malevoli, & æquo animo boni omnes indulgent.

C A P U T I.

Exponitur Catholicorum Theologorum de Christi satisfactione sententia, & Fausti Socini placitum nefarium atque iniquissimum.

S U M M A R I U M.

1. Sententia Catholicorum.
2. & 3. Satisfactione Christi non fuit necessaria summæ Dei justitiae.
4. 5. & 6. Objectio solvitur.
7. Christus solvit preium captivitatis nostræ.
8. & 9. Error Socinianorum à quibusdam recentioribus non bene refellitur.
10. Radix Erroris Socinianorum.
11. & 12. Dogma Fausti adducitur, & refellitur.
13. Grotius non bene oppugnat Socinum.

1. Sententia Catholicorum sententia est, definitam aeterni Verbi Incarnationem, morte in Christi terribilis, ut pro universo humano genere peccati labore contaminato, demonisque captivo, piissimus Jesus in se iniquitatum nostrorum poenam transferens, & affigens crucis damnationis nostræ chirographum, divinæ justitiae condignam exhiberet satisfactionem, & redemptionis nostræ pretium persolveret. Quamvis enim sententia aliqui fore ut divinum Verbum fieret caro, etiam nulla culpa fuisset expianda; supposito tamen Adæ lapsu, etiam nos reparandi Deum-hominem inesse consilium illi quoque fatentur, qui aliam adventus Christi causam constituerunt. Verbum ergo carnem factum soluto proprii Sanguinis pretio homines reparasse, concordi firmissimoque consensu tradidere Theologi.

2. Satisfactione Christi non fuit necessaria summæ Dei justitiae. Arbitrati sunt quidam fuisse Christi satisfactionem necessario summæ Dei justitiae exhibendam, supposita Adami prævaricatione, alioqui nullum aliud salutis nostræ potuisse excogitari remedium; cum nulla pura creatura potuisse ad iuris apices pro suo, vel pro alieno peccato satisfacere, quam tamen rigorosam satisfactionem expostulaverit Dei honor, & incommutabilis justitiae æquitas. Pro qua opinione præter Richardum Victor, cap. VIII. de Incarnat. citari solet divisus Anselmus in libris *Cur Deus homo*. Communior tamen sententia prædictam opinionem expungit, propugnatque, salva omni æquitate, potuisse Deum optimum maximum homines non redimere, aut pro redimendis non exigere condignam satisfactionem; quamquam magis

congruum honestumque videatur, si culpa respondeat punitio, injuriae honor, & laesa justitiae reintegratio. Et quidem potuisse Deum in massa perditionis deserere universum humanum genus, demonstrant sacræ literæ, in quibus reparatio nostra tribuitur gratiæ, charitati, & magnæ erga nos Dei benignitati ac misericordiæ, ut ad Rom. v. 8. ad Ephes. i. 5. ad Tit. ii. 21. prima Petri i. 3. & i. Joannis iv. 10. comprobant argumenta omnia prædestinationis ac reprobationis divinæ, quibus evincitur in his, qui liberantur gratiam esse agnoscendam, in his vero qui damnantur justitiam, debitumque supplicium: confirmat denique idea libertatis; quia Deus plenissima polleens auctoritate, ac bonorum nostrorum non indigens, quidquid ad creaturas attinet, liberrima voluntate decernit, & pro suo beneplacito moderatur.

Poterat etiam Deus perditum hominem reparare absque Christi morte, & ^{3.} Confirma liberali condonatione: quod etsi negantur nonnulli, quo facilius revincant Socinianos, tradunt tamen Patres omnes, Doctores Scholastici, & ipsorum hæreticorum permulti. Sane id afferunt Athanasius ferm. 3. contra Arianos, Gregorius Nazianz. orat. 9. S. Pater Augustinus lib. xiiii. de Trinit. cap. 10. & 16. necnon de Agone Christiano cap. 11. Magnus Leo ferm. 2. & 8. de Nativit. Gregorius Magnus lib. xx. Moral. cap. 26. Bern. epist. cxc. contra Petrum Abaelardum, aliquique innumeris. Horum testimonia profert Carolus Witasse q. 2. sect. 4. africans sententiam oppositam, quod homo sine Incarnationis beneficio non potuisse reparari, omnibus Calvinianis. ^{Ast}

Ast, licet nil nostra Sectariorum referat, profecto Calvinus in Joan. cap. xv. 13. inquit, *Poterat nos Deus verbo, aut nutu redimere, nisi aliter nostra causâ visum esset, ut proprio & unigenito filio non parcens testatum faceret in ejus persona, quantum habeat salutis nostrâ curam.* Similia scribit lib. 11. Institut. cap. 12. Voisius autem contra Hermannum Ravenpergerum cap. 28. collectis sententiis Wolfgangi Musculi, Hieronymi Zanchii, Danielis Tileni, Wolfgangi Franzii, Antonii Thysii, aliorumque multorum, manifesto evincit, etiam Reformatae, ut inquit, Ecclesiae Theologos concedere Deum absque Christi passione, & citra satisfactionem potuisse condonare peccata. Quare immerito Calvinianis, saltem omnibus, adscribitur contraria opinio: quod tamen, ut dixi, parum, aut nihil nostra refert. Porro cum Deus sit omnipotens, misericors, ac independens, cur non potuit solo nutu hominem reparare, sine satisfactione condonare debitum, & quemadmodum in Christum translitum peccatorum nostrorum poenas, ita illas nobis misericorditer relaxare?

4. Objicatur. Moverunt adversa opinantes, quod justitia exigat punitionem culpæ, nec Deus injustus esse queat: atque ideo Anselmus libro 1. *Cur Deus homo*, cap. 12. ait: *Non decet peccatum impunitum dimittere: quod probat proximo capire, quoniam nihil servat Deus justus, quam sue dignitatis honorem;* unde infert necessum esse, sive ut reddatur ablatus honor, sive ut poena sequatur. Capite autem 19. concludit: *Tene igitur certissime, quia sine satisfactione, id est, sine debiti solutione spontanea, nec Deus potest peccatum impunitum dimittere, nec peccator ad beatitudinem, vel talem, quamlibet habebat antequam peccaret, pervenire.*

5. Respondeatur. Verum optime observatum à joanne Driedone Tract. 111. de Captivitate, & Redemptione generis humani, Deum esse ipsam justitiam, imo omnis justitiae fontem ac plenitudinem, & consequenter non esse in aliam justitiam ordinabilem, sed ad ipsum tanquam ad finem & summationem omnis justitiae quamlibet aliam justitiam dirigendam esse: omnia vero, quæ ad finem ultimum referuntur, pro voluntate libertima primæ cause fuisse constituta ac disposita. Quæ cum rectæ rationi, ac Theologia nostræ principiis sint apprime convenientia, omisis aliorum responsis, dicimus, quod non repugnasset justitiae Dei absque ulla satisfactione hominem reparare; quoniam si id statuisset ac voluisset, talis hominum

R. P. Berti Theol. Tom. V.

reparatio juxta divinæ voluntatis prædefinitionem referretur ad finem ultimum, quemadmodum refertur modo exhibita satisfactio, ideoque nihil in hypothesi continget inordinatum. Neque enim inordinatum dici potest, quod juxta ordinem à Deo constitutum peragitur. Cumque Deus sit suam justitiam, si remittat absque satisfactione illatam sibi injuriam, non sit debitor ullius justitiae; quoniam summa justitia non est alteri subiecta, neque in alteram ordinabilis. Aliter contingere in creaturis, quæ si dimittant scelus impunitum, subiectauntur justitiae Dei, res per sé loquitur. Ab hac doctrina non recedit S. Thomas 3. p. q. Confirma- 6. 46. art. 2. ubi demonstrat omnem Dei iur. justitiam ex ejus voluntate pendere. Eadem esse beati Anselmi sententiam liquet ex eodem Opere, *Cur Deus homo.* Libro enim II. cap. 5. solvens objectionem, quod si Deus ex necessitate vitandi indecentiam non dimisit impunita scelera, & per Filii redemptionem salutem procuravit humanam, auferitur, aut minuitur benefacientis gratia; respondet maiorem beneficio gratiam deberi, cum altius sponte necessitatibus beneficiendi se subdit, allato exemplo necessitatibus donandi orta ex promissione, & ejus, qui sanctæ cogitationis vovet propositum. Atque hinc infert totum gratiae imputandum, licet non deceat Deum à bono incepto deficere, quia nihil Deus facit necessitate; & bonitate sua hominem creando sponte, se ut perficeret inceptum bonum quasi obligavit. Capite etiam 17. demonstrat omnem necessitatem, de qua locutus est, divinæ subiacere voluntati: nihil necessarium esse, nisi quia Deus ita decernit; & licet statuat aliquid immutabiliter se facturum, nullam tamen esse in eo faciendi necessitatem, quia sola operatur in eo voluntas. Ex quibus appetit Anselmum loqui de justitia specie hoc ordine rerum, & divinæ voluntatis proposito circa hominis creationem atque reparationem, ideoque de illa necessitate, quam Scholastici appellant ex suppositione, & consequentem. Quare judicio nostro errat Vasquez, qui in 3. p. disput. 1. cap. 2. & 3. scribit juxta Anselmum Deum ex necessitate ad injustitiam vitandam voluisse Filii satisfactionem: erratque enim Carolus Witasse, qui disp. 2. sect. 3. ait durius Anselmum locutum, quam ut in bonam partem possit facile inflechi; atque videtur is legisse tantum quæ ex Anselmo Vasquesius exscripsit, aliis negletis. Inconcussum est ergo, & tere omnium consensione firmatum potuisse

F f

omni-

omnipotentem uti innumerabilibus modis ad nos liberandos, etiam non exhibita per Christum satisfactione.

7.
Christus sol-
vit premium
captivitatis
nostræ.

Verum facta statuti ordinis hypothesis, in qua Deus decrevit complendam hominum redemptionem reparata injuria sibi per culpam illata, preterque captivitatis soluto, quam hypothesis con- gruam, ac supremo Numine dignissimam esse defendimus; firmissima fide tene- mus hanc satisfactionem exhibendam, hoc premium persolvendum a Deo-ho- mine, ipsaque re illam exhibitam, istud persolutum a Christo: qui peccatorum nostrorum poenas luens, & super lignum perferens omnium nostrum iniquitates, seipsum Deo patri pro nobis obtulit ho- stiam ac sacrificium expiationis. Id con- gruum aptissimumque fuisse demonstrant Theologi ac Patres, ex quo sanandæ no- stræ miseria convenientior modus non fuerit, quam iste, in quo nobis Deus contulit remedium, præbuitque humilitatis, patientiae, & dilectionis exemplum. Addunt hac ratione Deum misericordiam & justitiam suam nobis declarasse, de- cernendo ad ostensionem justitia mor- tem Unigeniti; quem tamen sponte de- dit, & misit in mundum, ad charitatem suam commonstrandam. Ad dispellen- dam quoque cæcitatem, & animi lan- guorem sanandum, quæ duo per Adæ prævaricationem contraximus, nihil vi- debatur magis idoneum, quam ab illo naturam nostram assumi, qui est veritas, & lux vera, ac poterat exemplo, do- ctrina, & Spiritus sancti communicatio- ne abundantius præstare Adæ posteris, quam illis paterna transgressio attulerit nocumenti. Sed cæteris causis præter- missis, sat est modo priorem repetrere, id est, congruum fuisse, ne peccatum dimitteretur inultum, & satisficeret Deo irato; quamvis ad hunc redemptions modum absolute divina justitia coactata non esset, atque in alia rerum hypothesis, si voluisset Deus absque satisfactione ho- mines reparare, id etiam salva æquitate decenterque fecisset. Atque hæc est de Christi satisfactione Catholicorum sententia.

8.
Error Soci-
onianorum.

Huic opponitur portentosus error So- cinianorum, non a Fausto, vel Lello primum excogitatus, sed conflatus ex Paganorum, Ebionitarum, Pelagianorumque blasphemis, impie recusus, non, ut inquit Crellius, repositus postliminio. Quod ut exponam; Pagani haud perci- pientes peccati miserrimam conditionem, ac multo minus Trinitatis arcanum, & Verbi facti hominis sacramentum, diffi- culter assequuntur dari secundam e san-

cta Trinitate personam, & hanc ad ex- pianda mundi delicta naturam assump- se nostram, præsertim cum superis nil afferant detimenti mortalium sceleris, eaque deleantur superni Judicis con- datione. Hanc esse paganorum senten- tiam neminem latet, demonstratque in Præf. laudati operis Joannes Driedo. Sociniani itaque cum Paganis denegant Catholice Fidei mysteria, & Chri- stum Dominum purum putumque ho- minem autumantes, atque gloriantes se- stari se, (tanta est perditissimorum ho- minum audacia,) Theodotum Byzanti- num, Artemonem, Paulum Samosatene- num, Beryllum Bostrensem, & Photi- num Sirmiensem Episcopum, quos ma- jores suos agnoscit Joannes Crellius in Præfatiuncula ad opera didactica & Po- lemica; consequenter afferuerunt non es- se Dominum Jesum tantæ dignitatis per- sonam, ut posset Deo pro alienis pecca- tis exhibere satisfactionem, neque hanc exigi a divina justitia, quæ beneficentis- sima condonatione peccata quæque re- mittit. Hinc recentiores quidam Theo-

logi Socinianos oppugnaturi plurimis Responso Scripturarum sanctorum testimoniorum quorundam Recen- tium infirma. 9.
puniendi peccata, justitiamque immuta- bilem; quæ tamen omnia non videntur ad rem: hæretici enim illi fatentur esse in Deo justitiam oppositam misericordiæ, quæ non absolvit, sed punit nocentes, qui pergit esse rebelles, nec respicunt, atque afferunt peccata dimitti per justi- tiam, quæ est idem ac misericordia, & distinguitur ab indignatione & vindicta; sive per justitiam, quæ nihil est aliud, quam rectitudine & æquitas, quam Deus exercet condonando peccata, dum agi- tur penitentia, & ingemiscit iniquis: quæ ideo justitia appellatur, quia nihil est divinæ nature æquius ac justius, quam beneficis afficere humanum genus mi- serum atque despectum. Quamobrem ad revincendos Socinianos non sufficit commonstrarre Deum odio habere peccata, & punire scelestos, quod illi an- nunt; sed opus est, ut demonstretur interfuisse in hominum redemptione ju- stitiam ipsam, quæ punit, & opponit misericordiæ, non illam duntaxat æqui- tatem & rectitudinem, quæ absque ulla satisfactione hominem, licet immitum, cumulat beneficis.

At quomodo negant perditissimi ho- mines satisfactionem istiusmodi non fui- se exhibitam a Christo Domino, cum negare non audeant hunc pro nobis cru- cis patibulum subiisse? Facile id perci- pies,

10.
Radix erro-
ris Socin-
ianorum.

pies, si animadvertis Socinianos ad Pag-
norum & Ebionitarum errores accessi-
se, sibique ulterius adoptasse hæresin
Pelagianam. Hujus assertores cum ori-
ginalem labem, & gratiæ reparatricis ne-
cessitatem negarent, nou salutis præsi-
dium, sed exemplum solum ponebant in
Christo, ejus adventum ac mortem ad
hoc tantum existimantes valere, ut per
Evangelium dicamus quomodo vivere
debeamus, & negantes ipsum Christum
esse *Jesum*, id est, Salvatorem parvulo-
rum, qui sine culpa decedentes, quan-
vis à regno cælorum extorres, nulla affi-
cerentur peccati pœna. De quo errore
legi potest Pelagianæ hæresis acerrimus
debellator Augustinus lib. de Nat. &
grat. cap. xl. num. 47. lib. v. contra Ju-
lianum num. 58. lib. 11. Operis Imperf.
num. 198. & lib. 111. num. 150. Reco-
xit Pelagianum errorem Petrus Abaelar-
dus quingentis ante Socinum annis, af-
firmans, ut scribit S. Bernardus Epist.
190. ad Innocentium, nec diabolum post
Adæ lapsum jus aliquod in hominem ha-
buisse, nec Filium Dei assumptissime car-
nem, ut nos liberaret: sed hujus nativitatem,
conversationem, ac mortem
ad hoc solum redigens, ut Christus vi-
vendo, & docendo tradiderit hominibus
formam vitæ, patiendo autem ac mor-
iendo suam erga nos commendaverit
charitatem. Atque hoc idem asseruit
Socinus scribens initio disputationis de
Christo Servatore: *Ego censeo Jesum*
Christum ideo Servatorem nostrum esse,
qua salutis aeterna viam nobis annun-
ciaverit, & confirmaverit, & in sua ipsius
persona cum vita exemplo, tum ex mor-
tuis resurgendo manifeste offendit, vi-
tamque aeternam nobis ei fidem habentibus
ipse datus sit: divina autem justitia,
per quam peccatores damnari meremur,
neque illum satisfecisse; neque ut satis-
ret opus fuisse affirmo. Tradit consimili-
lia Prælectionum Theologicarum cap.
15. in responsionibus ad Volanum, &
in Epistolis ad Joannem Niemojievum:
idemque profitetur Valentinus Smalcius
lib. de Divinit. Christi cap. 11. Joannes
Crellius in Responione ad H. Gro-
tium, Catechesis Polonica cap. 8. omnes-
que Sociniani unanimi perversitate:
dicam verbo; ~~ad~~tentur Sociniani Chri-
stum Dominum de ingenti Dei patris in
nos charitate certos reddidisse, negant
nobis morte sua meruisse salutem, con-
tentunt peccata absque uila compensa-
tione deleri, asserunt satisfactionem quam
nos propugnamus obscurare Dei glo-
riam, & Christi potestatem labefac-
tare.

R. P. Berti Theol. Tom. V.

Cum tam perniciosum dogma non lo-
lum Catholici, verum etiam hæretici Dogma
execrarentur, & Faustum retrahere à fauli-
sententia Joannes Baptista Rota, & Ja-
cobus Covetus, aliqui frustra tentassent:
edidit ille ejusdem Coveti causa memo-
ratam disputationem de *Christo Serva-*
tore, quatuor in partes distributam. At
de ultima parte, quæ agit de imputatio-
ne justitiae Christi, exagitatque hæreticam
doctrinam à nobis quoque lib. xix. re-
futatam, nihil in præsentia dissertandum.
Prior itaque Sociniana disputationis pars
nititur ostendere nullam Dei justitiam
postulare ut puniantur peccata, licet ali-
quando supplicio à Deo plectantur per-
vicaces: Christum dici Servatorem no-
strum ob id tantum, quod nobis salutis
aeternæ viam annuntiaverit, & confir-
maverit vita, morte, promissione, ac
resurrectione sua; nullam comprobari
satisfactionem ex quo Christus dicatur
Mediator, & nos per mortem ejus simus
reconciliati. Pars altera demonstrare ni-
titur redemptionem per Christum factam
esse metaphoricam, nullumque in ea pe-
ragenda pretium fuisse solutum, neque
oppositum evinci ex quo legatur in fa-
cbris literis Christum peccata nostra por-
tasse, pro nobis passum & mortuum esse,
& in ara crucis sacrificium obtulisse fi-
guratum in victimarum legalium iacta-
tione; negatque pervicaciter Salvato-
rem nostrum, priusquam cælum ingre-
deretur, functum fuisse munere Sacer-
dotis. In tertia parte contendit Anti-
christi præcursor Faustus, Deum nobis
absque ulla satisfactione condonare pec-
cata, non potuisse divinæ justitiae satis-
fieri nobis non pereuntibus, nec satis-
factionem à Christo exhiberi, non po-
tuisse ipsi peccata nostra imputari, maxi-
mumque fore injustitiam, si innocens sup-
plicio afficiatur pro sceleratis. Nos er-
go impium dogma breviter refutaturi ^{12.} Au-
eundem servabimus ordinem; incipiē-
do tamen à secunda parte; nam prima
est nefariæ sententiae expostio, & nihil
continet quod in sequentibus non recu-
datur. Etsi enim Hugo Grotius in suo
adversus Socinum Opere cap. 4. conten-
dit argumenta, quibus is catholicum do-
gma it labefactatum, non satis recto or-
dine fuisse posita; Joannes tamen Cre-
llius Volum. IV. Bib. FF. Polon. pag. 99.
ait ordinem illum satis videri commo-
dum: nullumque nos de methodo Ad-
versariis litem intendimus, sed venena-
ta tela, undecunque ejaculentur, retu-
dimus atque vitamus fidei lorica, cly-
peoque protecti.

Ff 2

Non

13.
Grotius non
benè oppu-
goat Soci-
num.

Non hac profecto induitus armatura
adversus Socinum pugnavit Grotius, sed
post editum opus de Christi satisfactio-
ne, ut erat ingenio multivolus, ex Cal-
viniano Arminianus, ex Arminiano nul-
lius fere fidei more Academicorum esse-
ctus oppugnatori suo Joanni Crellio li-
teris datis Parisis anno 1631. officiose
gratias egit, & librorum Crellii lectione
non solum plurimum se delectari signifi-
cavit, sed etiam inde interpretationes
ebilit perniciose, passim in suis Biblio-
rum Commentariis dispersas. A qui-
bus lectori accurate cavendum recte mon-
et in Præfat. ad 3. sacrorum librorum vo-
lumen postremæ Venetæ editionis vir
multijugis litteraturæ, & si veterum of-
ficiorum memor est, sodalis noster ac
necessarius; quod & præmonuerat Ad-
monitione in Psalmos præclarissimus Mel-
densium Episcopus. Cumque Grotianum
opus oppugnandum cepisset Hermannus
Ravenspergerus adjiciens illi depromptam
ex Daniele inscriptionem *Tekel*, id
est, *Appensus lancibus*, & *inventus mi-
noris ponderis*; Ravenspergerum confu-
tavit Jo. Gerardus Vossius erudita dis-
sertatione, quæ Grotianæ solet adjungi.
Grotius tamen adversariis suis noluit re-
spondere, non quod prorsus in partes
Crellianas concessisset, ut visum pleris-
que: sed quoniam arbitratus est quæ-
stionem istiusmodi talis esse generis, ut
in ea salva religione ac pietate possint
homines dissidere, ut non obscure col-

ligitur ex ipsa ad Crellium Epistola, no-
bisque, antequam hanc legeremus, in
suspicionem venerat; prout innuimus lib.
xxi r. cap. 4. differentes de fide in Chri-
sti divinitatem. Atque ita Grotius in
hæresi Sociniana, quam alibi appellavit
cæteris nocentiorem, & venenum Ec-
clesiæ præsentissimum, non difficitur
plura doceri utilia, ac servari pietatem:
ex quo diversa prodierunt de Grotio
judicia, nec omnino iniqua; tametsi in
sua quadam ad Vossium epistola data
Kal. Januarii an. 1638. retundens impa-
ctas sibi accusations profiteatur de sum-
ma Trinitate Orthodoxam sententiam,
erroresque Socini, Crellii, Schokii de
Christi satisfactione detestetur. Quos
breviter refutaturis cum à falso Grotii
pietate sedulo cavendum erit, tum à
Vossii aliorumque hæreticorum palmaria,
atque supino errore circa redemptions
Christi participationem per solam fidem,
& imputationem iustitiae ejus: iisque
prænotatis, ex Grotii quoque, & ex Vos-
sii conatibus plura delibera tas erit ad
Socinum, ejusque amasios profligandos
idonea. Sed erit primum, ac validissimum
præsidium nostrum in sacris literis, & Ca-
tholicorum Patrum interpretamentis:
quæ opponere studebimus pestilentissimis
Fausti & Crellii commentationibus, ve-
ri hominum Redemptoris Christi Jesu,
cujus causam agimus, implorato sum-
mo, divinoque auxilio.

C A P U T II.

Demonstratur adversus Socinianos Redemptions
nosciam per Christum factam non esse metaphoricam, sed
in ea peragenda verum pro nobis pretium fuisse solutum,

& Dominum Jesum esse vere, ac proprie ho-
minum Redemptorem.

S U M M A R I U M.

- 1. Status quæstionis.
- 2. Christus revera nos redemit.
- 3. Non tamen prædicatione duntaxat, & exemplo.
- 4. Sed proprie mortem pertulit.
- 5. Christus in sua mor e perferenda peccatorum
nostrorum pœnas luit.
- 6. Christus pro peccatis nostris fuit hostia spon-
te immolata
- 7. Per hanc hostiam reconciliati sumus Deo.
- 8. In hac reconciliatione à peccatis expiat
sumus.

I.
Status quæ-
stionis.

TAQUE adversus Socinianos, ut illum
servemus ordinem, quem in secunda
ac tertia parte disputationis suæ Fa-
ustus tenuit, demonstrabimus decem pro-
positionibus nos vere, atque intervenien-
te pretio fuisse à Christo redemptos, id-
que nullatenus summi Dei repugnare
æquitati. Erunt autem propositiones
nostra, quæ sequuntur. I. Rev. ra Chri-
stus Jesus humanum genus redemit. II.

Hanc redemptions non solum exem-
pli, & commendatione charitatis pere-
git, sed etiam soluto pretio. III. Hujus rei
causa mortem pertulit. IV. In morte
perferenda peccatorum nostrorum pœ-
nas luit. V. Fuit affixus cruci salutaris
victima, oblatumque pro nobis sacri-
ficium. VI. Per hanc hostiam, & sacrificium,
cum essemus filii iræ & vindictæ, reconci-
liati sumus Deo. VII. Reconciliatio ista
facta

facta est per veram peccatorum expiacionem. VIII. Noluit itaque Deus peccata nostra per solam condonationem dimittere. IX. Decebat enim quammaxime, ut divina iustitiae satisfactio exhiberetur condigna. X. Nec fuit injustum, non pre-reunitibus nobis, Christum subire crucis supplicium, eique peccata nostra impunitari. Postremus tres theses, quoniam impetunt tertiam Sociniana dissertationis partem, erunt proximi capituli argumentum: in prioribus septem praesens disquisitio versabitur.

2. PROPOSITIO I. Revera Christus Jesus

Propositio 1. humanum genus redemit.

Hanc propositionem probant invictissime sequentia divinorum librorum testimonia. I. Matth. xx. 28. *Filius hominis venit dare animam suam redemtionem pro multis. In Graeco: ὁ ὀνεὶς τὸν ἀνθρώπον ἡλθεῖς δεῖναι τὸν ψυχὴν αὐτὸς λύτρον αὐτὶ πολλῶν.* Indubitatum est τὸ λύτρον esse pretium solutum ad redimendum captivum, derivatum à θεῷ, quod est *solvo*, ut animadvertis in hunc locum etiam Erasmus. II. Apostolus ad Galatas 1. 4. *Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eriperet nos de praesenti saeculo nequam: & 111. 13. Christus nos redemit de maledicto legis factus pro nobis maledictum.* Ubi in Graeco extat verbum ἔχομενος, à propositione εξ, & ἔγομεν, quod est *redimere*, & *emere* magno soluto pretio: de hoc tamen loco infra prop. 4. 111. Idem Apostolus ad Ephes. 1. 7. scribit: *In quo habemus redemtionem per sanguinem eus, remissionem peccatorum.* Graece: *Ἐν ὃ ἔχομεν τὸν αὐτολύτρον διὰ τοῦ ἀμαρτιῶν αὐτοῦ, τὸν ἀρετὸν τὸν παραπτωμάτων;* quo in loco notandum vocabulum αὐτολύτρον, quod valet idem, ac *preium*, quod ad redimendum captivum per solvit, denotatque redemtionem gravi periculam impendio. Occurrit idem vocabulum ad Rom. 11. 24. ubi loquitur Apostolus de justificatione, quæ ita beneficium est gratia, ut ipsam tamen gratiam Christus nobis promeruerit. IV. In priori ad Timotheum 11. 6. ait ipse Paulus: *Qui dedit redemtionem semetipsum pro omnibus.* Etistic habetur in graeco vocabulum αὐτολύτρον, solutum *preium* pro redemtione captivi. Ignatius in Epistola ad Trallianos legit λύτρον, *preium*. Hesychius ἀντίλυχον. *Αντίλυχος* est ille, qui pro altero se morti devovet, ut apud Gallos Soldurii, de quibus Cæsar lib. 111. cap. 22. & apud Romanos Deicii, de quibus Cicero in 1. Tuscul. & S. P. Aug. lib. 4. de Civit. Dei cap. 20. Dio Cassius ait: *αντίλυχος οἱ ἀποθανεῖν*

εθελησαντες: *Αντίψυχι οἱ sunt, qui pro altero se tradere morti percipiunt.* Vide etiam ad Coloss. 1. 14. ad Hebreos 19. 15. & Apocalyp. 1. 5. Ex quibus haec ratiocinatio fabricatur. Ille revera humanum genus redemit, qui soluto proprii sanguinis *preio*, & ad nos liberandos se diræ morti devovens eripuit homines à peccatorum captivitate. Id præstítit Christus Jesus. Igitur Christus Jesus revera humanum genus redemit.

PROPOSITIO II. Cum hæc redemptio 3. contingit *preio* oblato, non fuit pera-Propositio 2. &ta duntaxat Domini Jesu prædicatione & exemplo.

Sequitur ex dictis; ubi enim *lytrum* probatur intervenit, ibi non est redemptio meta-phonica, qualem adstruunt Sociniani. ex Scriptura. Confirmatur autem 1. Apostolus in priori ad Corinth. vi. 20. inquit: *Empti enim estis pretio magno: Graece, ἡγοράθητε γὰρ τιμῆς.* De verbo ἡγοράζειν, quod est *emere* pretio soluto, dictum paulo supra. *Magnō* non extat in Graeco, neque in Syria-co, nec apud Tertullianum de Pudic. cap. 16. & lib. 2. ad Uxorem cap. 3. sed τιμῆς legendum esse cum emphasi ostendit Estius, quoniam alioqui redundaret; non enim proprie fit *emptio* sine pretii solutione. Rechte itaque Vulgata lectio. Quod hæc notandum est; demonstrat Paulus nobis incontaminatae corpore, animoque vivendum ducta ab emptitiis comparatione. Nam sicut qui pretio emuntur, non sunt juris sui, sed alieni; ita nos impensis Domino servire debemus, quoniam *empti* pretio sanguinis Jesu Christi effecti sumus Dominici juris. Atque hæc interpretatio liquet ex scopo Apostoli hortantis eo loci ad vitandam fornicationem, atque ex Commentariis Patrum, præsertim Chrysostomi Hom. xvi. p. 476. scribentis: *In memoriam enim revocat magnitudinem beneficii modum salutis ostendens, quod cum essetis alienati, empti sumus, & non absolute, sed pretio.* Idem tradit Theophylactus pag. 211. & Oecum. pag. 474. qui etiam locum Apostoli reddunt, *Et non estis vestri ipsorum: siquidem empti estis pretio.* Similia habet auctor Comment. quæ tribuuntur Ambroso Tom. 2. pag. 132. Quænam vero esset Apostoli ratiocinatio, quænam ratio comparationis, quænam exhortationis vis, si redemptio nostra fuisset absque pretio peracta? II. Eundem sensum habent verba Apostoli proximo cap. vii. 23. *Precio empti estis, nolite fieri servi hominum,* Graece: *Τιμῆς ἡγοράθητε, μὴ γινεσθε δεῖται ἀρθρόπων,* id est, Cum empti sitis, nec proinde vestri juris, non debetis aliquid

ad hominum gratiam facitare, & illorum iusta, qui prava injunxerint, exequi. Videatur Oecumenius in hunc locum pag. 209. Ill. Petrus quoque in Epistola 1. cap. 1. 18. scribit nos redemptos à servitute legis, & à priscorum rituum observatione debere incolatus nostri tempore conversari cum summa Dei reverentia, eoque magni aestimanda est collata nobis libertas, quam non pecuniarum impendio acquisivimus, sed supereminenti pretio, id est, effuso in ara Crucis sanguine immolati pro nobis Filii Dei. *Scientes*, inquit Apostolorum Princeps, quod non corruptibilis auro, vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paternae traditionis: sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, & incontaminati. Græce: Εἰόστε ὅτι ἐφθάστε, ἀργεῖν ἡ χρεώσις ἐλυτρωθήτε ἐν τῷ ματαίῳ ὧνον ἀναστορήσεται τοποφεύδοτε, ἀλλὰ τοιών οὐαριῶν ὡς αὐτῶν οὐαριῶν καὶ ἀσπίλε χειρεῖτε. Itic verbum ἐλυτρωθήτε designat liberationem factam soluto pretio à th. λυτρώ, pretio redimo: idem premium argento, auroque, quibus redimuntur captivi, præfertur; & quale sit assignatur, nempe pretiosus Christi sanguis: cui redemptio nostra tribuitur ad Ephes. 1. 7. 11. 13. ad Coloss. 1. 14. ad Hebr. 9. 14. x. 9. prima Joannis 1. 7. Apocalyp. 1. 5. &c. IV. Quidnam significat canticum illud novum Agno pro nobis occiso decantatum Apocalyp. v. 9. nisi attributam Christo judicii potestatem. quoniam pro nobis immolatus iram placavit, & nova, ac mirabili expiacione peccati redemit nos proprio sanguine? *Dignus es Domine* (ajebant ante thronum documententes) *accipere librum, & aperire signacula ejus: quoniam occisus es, & redemisti nos in sanguine tuo: Græce, Αἴσος εἰ λαβεῖν τὸ βιβλίον, καὶ ἀνοίξαι τὰς σφραγίδας ἀντέ, ὅτι ἐσφάνης καὶ ἡγόρασας τῷ Θεῷ ἡμᾶς ἐν τῷ αἰματισμῷ.* Ubi redemisti, est aoristus verbi ἀγοράζειν, pretio emere, de quo supra, ac pariter premium sanguinis designatur propositione *ἐν, in*, quæ juncta dativo idem est, ac per, denotatque causam instrumentalem. Hinc Æthiopica legit, *Mercatus es cum sanguine tuo*, Arabica autem, Syriaca, *Emisti nos Deo per sanguinem tuum*. Videbis N. Test. W'al. pag. 944. & interpretationem Arethæ ad calcem Oecumenii, Lege etiam Augustinum serm. 329. num. 1. & 336. num. 4. egregie explicantem quomodo Christus lancea transfixus in cruce, quasi *consciffo sacco* egerit grande commercium, atque totius orbis pre-

tium fuderit. Quare ita Socinianos revincimus: Nisi Christus nos soluto pretio redemisset, nequam diceremur *Empti*, & ad jus Dominicum translati per Christi mortem; neque sanguis Christi analogiam haberet cum auro, & argento, quo redimuntur captivi. Atqui id repugnat productis modo, exppositisque Scripturis. Christus ergo nos vere, proprie, ac soluto pretio redemit.

PROPOSITIO III. Christus eo fine, ut nos à peccato, dæmonisque captivitate redimeret, mortem pertulit. 4. Propositio 3.

Enimvero Joan. xi. 50. pontifex Cai. Prohaur 1. phas, non à seme*tipso*, sed divino nomine afflante inquit: *Expedit vobis, ut unus moriatur bono pro populo*, & non tota gens pereat: Græce, συμφέρει ημῖν, ἵνα εἰς ἀνθρώπος ἀπόθεως ὑπὲρ τὸν λαόν, καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος απέληπται. Conantur Sociniani ex Scripturæ loca, in quibus Christus dicitur pro nobis, vel propter peccata nostra mortuus, ita interpretari, ut particula ὑπὲρ, nihil aliud significet, quam *causa noſtri*, non causa antecedente, & impulsiva, sed finali duntaxat, sive mea puta occasione, scilicet, ideo Christum pro peccatis nostris passum fuisse, quia inde consecutus est effectus aliquis peccata respiciens nostra; non quatenus mortuus sit ad satisfaciendum pro eisdem peccatis, sed quia inde fides gignitur nobis peccatum divina benignitate remissum iri. Ita Socinus Præl. Th. cap. 20. & de Christ. Serv. p. 2. cap. 10. At facilius Herculi clavam, quam nobis producti testimonii firmissimum præsidium extorquent. Etenim prophetavit Caiphas peritaram totam gentem nisi Christus moreretur pro populo: fuit ergo causa antecedens, & impulsiva mortis Christi imminens perditio populi. Præterea ubicunque particula illa ὑπὲρ morti, aut per pessimationibus jungitur, semper antecedentem ac meritoriam causam significat: nec exemplum contrarium inveniri, aut in Scripturis, aut in idoneo quoquam Scriptore affirmat Vossius adversus Ravensperg. cap. 17. Hoc autem loco particula illa ὑπὲρ τὸν λαόν, conjungitur morti Christi. Igitur vim habet causæ antecedentis & impulsivæ. Insuper eo loci Socinus, & Crellius c. 11. adversus Grotium contendunt à Caipha nullum alium interiustum consideratum, nisi qui tum demum suisset populo metuendus, si Christus mansisset superstes, id est, futuram Romanorum militum incursum,

nem,

nem, de qua ipse Caiphas versu 48. cum suis ratiocinabatur, *Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent nostrum locum, & gentem.* At ineptum supra quam dici possit, ac temerarium figuramentum! Ineptum quidem, nam nec Sociniana interpretatione admissa, inde sequeretur Christum non fuisse occisum pro reparando imminentis Iudeorum interitus, temporali saltem, & qualis ob carnalium mentem obversabatur; nec sequeretur Messiam præstolantes eidem non credituros, ut a servitute Romani Imperii eo duce liberarentur. Temerarium vero, quoniam citata verba vers. 48. sunt Concilii Pharisæorum, non Caiphæ, qui eis contradicens inquit: *Vos nescitis quid quam, nec cogitatis, quia expedit, &c.* quæ verba à semetipso non dixit, commostrans ab alia servitute, quam à Romanorum jugo fore per Christi mortem liberandum populum, id est, à dominis captivitate. Ergo ut nos hinc erueret, piissimus Redemptor mortem oppedit.

Probatur 2. II. Apostolus ad Romanos cap. v. 6. demonstrans nos iustificatos in sanguine Christi, & reconciliatos Deo salvos futuros ab ira per ipsum, utitur argumento à majori ad minus, quoniam scilicet pro impiis mortuus est, ac multo magis salvabit iustos, sibique acceptos: *Ut quid enim Christus, inquit, cum adhuc infirmi essemus, secundum tempus pro impiis mortuus est?* Græce: *Ετὶ χριστός, ὅταν ἦμον ἀδενόν, πατά ωμόν ὑπὲρ ἀσθετῶν ἀπέθανε.* Et versus 8. *Christus pro nobis mortuus est.* Græce: *χριστός ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε.* His in locis particularum ὑπὲρ significare substitutionem, id est, Christum mortuum loco nostri, atque ut nos ab ira Dei redderemur imunes, liquet primo, quoniam ostendit Apostolus commendari charitatem Dei in nobis ex quo, cum peccatores essemus, pro nobis mortuus sit Christus. Si enim vix reperitur inter mortales, qui pro justo, aut amico se devovere, ut fecerunt pro Reipublicæ incolumitate Curtius, Decius, Codrus, quam singularis erit amor se se devovere pro impiis? *Vix enim pro justo quis moritur?* inquit Paulus. Ubi, etsi Erasmus, imo & Hieronymus ad Algasiam q. 7. *justitiam,* non personam intelligit, quod nullo pacto vim argumentationis infringit; personam accipiendam monstrat antithesis, ut observarunt docti viri Estius, & Jo. Gagnæus: comprobantque Versiones Æthiopica, & Arabicæ in novo Testam. Walt. pag. 648. At dum quis pro amico, aut justo se morti devovet,

pro alterius incolumitate vitam surrogat suam. Id ergo, teste Apostolo, longe præstantiori charitate fecit Christus pro impiis, & inimicis. Accedit quod proximo versu 10. id expressius expoñens ait Paulus: *Si enim cum inimici essemus reconciliati sumus Deo per mortem filii ejus, &c.* quibus in verbis effectus mortis Christi, de quo infra, id est, peccatorum reconciliatio apertissime declaratur. III. Idem Apostolus in prima Probatur 3. ad Corinth. 1. 13. ne humanæ eloquentiæ, & eorum, qui sibi Evangelium annuntiaverant merito se fidem crederent affecitos, *Nunquid, ait, Paulus crucifixus est pro vobis?* Μὴ Πλευρές ἐσχυρόθη ὑπὲρ ὑμῶν; Quo sane in loco particula ὑπὲρ, plus aliquid innuit, quam ubi ipse inquit percupere fieri anathema pro fratribus, aut nos jubemur pro fratribus animam ponere. Ibidem quippe significat Paulus neminem mortaliū, nisi Christum, morte nobis impetrasse quæ ad salutem perducunt, licet multi & prædicatione, & exemplo, & etiam martyrio salutem nostram studuerint promovere, ideoque nos Christi esse, non Pauli, non Apollo, non Cepha, ut ajebant Corinthii. Hujus autem rei optimam profert causam S. P. Augustinus Tract. lxxxiv. in Joan. num. 2. scribens: *Et si fratres pro fratribus moriantur, tamen in fraternorum peccatorum remissionem nullus sanguis Martyrum funditur: quod fecit Christus pro nobis.* IV. In altera Probatur 4. ad Corinth. v. 14. ostendit Paulus impelli nos charitate Christi, ut illi vivamus, quoniam unus pro omnibus mortuus est. Græce: *οὐτὶ εἴτις ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν.* Iste quoque ὑπὲρ πάντων subrogationem mortis Christi pro vera omnium redēptione monstrat; quoniam Sociniano sensu, ad promovendam scilicet fidem, & charitatem commendandam, non unus, sed complures mortem oppetiunt: & quoniam est vestigio Paulus denegatam à Socinianis antecedentem causam mortis Christi, trans fusam scilicet in omnes originariam prævaricationem commemorat dicens: *Quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt.* Quare hinc Augustinus sexcentis in locis, ut dictum alibi, probat contra Pelagianos originale peccatum. V. Non solum particula Probatur 5. ὑπὲρ, occurrit, ubi Christus dicitur mortuus pro nobis, sed etiam particula ἀντὶ, in texu Matth. citato Prop. 1. quæ particula commutationem, & substitutionem significat, ut demonstrat Grotius cap. 9. ex Matth. 11. 22. & xvii. 27. ex Lucæ xi. 11. ex 1. ad Corinth.

rinth. XI. 15. ad Hebr. XII. 16. ex 1. Petri III. 9. quæ loca exscriptis etiam Tournely de Incarn. pag. 175. Imo Socinus, & Crellius ea particula *ārī* commutationem significari haud negant, comminiscentes commutationem quandam a subrogatione diversam, veluti dum captivi inter se permuntantur, nec tamen alter vice alterius captivus evadit. Non enim Crellius locum invenire potuit, ubi *ārī* commutationem non denotet. Videatur Tom. IV. Operum Crelli 1. pag. 190. At quis percipere potest duorum captivorum permutationem, nisi uterque captivus sit? Quis nostrum redemptione peracta afferit quempiam remanere captivum? Quis inficias eam ex duobus captivis unum tradi in premium & redemptionem alterius, & ideo utrumque solvi a captitatem, quia soluto pretio uterque solvit à jure, & potestate Tyranni? Perperam ergo Faustus & Crellius tentant istinc evadere. Habet autem vlm eandem vocabulum *ārī* 1. ad Timoth. 11. 6. supra explicatum. Ex quibus omnibus ad thesū probandam hæc construitur argumentatio. Si in locis, ubi Christus dicitur pro nobis mortuus, non solum significet particula *pro* aliquam utilitatem nobis provenientem ex Christi passione, qualem percipimus ex Apostolica prædicatione & exemplo; verum etiam demonstret mortem ilium *oppetiisse*, ut nos à sempiterna erueret perditione, ut se loco nostri substitueret ad placandam Dei indignationem, ut nobis impertiret gratiam, & peccatorum remissionem, ut nos denique à peccati captitatem redimeret; profecto Christus redemptionis nostræ causa mortem operiit. Atqui explicato nuper sensu dicitur *pro nobis mortuus*. Ergo Christus eo fine, ut nos redimeret à peccato, dæmonisque captitatem, mortem pertulit.

Propositio 4.

PROPOSITIO IV. Christus in morte perferenda peccatorum nostrorum poenas luit.

Probatur.

Christum in cruce peccatorum nostrorum poenas pertulisse ex sequentibus locis evincitur. I. Isaías cap. 111. 4. de Christo, ut Socinus fatetur P. 2. cap. 4. p. 149. vaticinatus, nec sermonem instituens de Jeremia, ut opinatur Grotius Tom. 1. pag. 323. (falso enim Tournely scribit pag. 177. Grotium ad ipsum Isaiam literæ sensum inflectere;) etsi magis *zārā lezīv*, secundum verba, fateatur in Christum potius, sublimiusque in vaticinum congruere: Isaías inquam, ait: *Vere languores nostros ipse tulit*,

Et dolores nostros ipse portavit, Hebræce: *אמֵן חָלִינוּ הוּא נָשָׁא וּמְבִנֵּן* סְבָלָם: quorum verborum sensus est,

Vere debitas peccatis nostris penas tulit. Contendit Socinus verbum *נָשָׁא*, Nasd, idem esse, atque *auferre*, non *perferre*, ac *suffinere*, eo quod Matthæus cap. VIII. 17. hunc locum interpretetur de languoribus, morbisque corporis, quos Christus sanavit, nec tamen transtulit in semetipsum. Idem censet Forerius Tom. III. Crit. Sacr. pag. 601. At primum cum *נָשָׁא* significet *penam luere* Exodi XXVIII. 43. Ezech. XXIX. 19. aliisque in locis plurimi; quare sensum istuc non præfert eundem? Certe Versio Syriaca habet: *Vere passiones nostras ipse pertulit, & dolores nostros ipse passus est*. Arabica: *Ipse portat peccata nostra, & pro nobis dolore afficitur*. Græca, οὐτος αὐχτιας γινον φει, και πειλ γινων οδυναται. *Ipse peccata nostra portat, & pro nobis dolet*. Deinde non solum verbum *נָשָׁא* occurrit hoc loco, sed etiam *סְבָלָם* *sabat*, quod nullibi aliud significat quam *suffinere*, ac *bajulare*. Vide hebraica Biblia Gen. XLIX. 15. Is. 46. 4. Thren. V. 7. &c. Præterea Christum peccata delere quis negat? poenas vero peccatorum ipsum non pertulisse Socinus undenam probat? Sane quæ sequuntur, evincunt oppositum. Neque ad rem est præcitatutus locus Matthæi. Etenim languores Isaías dixit, & qui animum afficiunt, & qui in peccatorum poenam torquent corpora: & Christus utrosque curavit, quoniam *fætus in similitudinem carnis peccati* pertulit infirmitates nostras ut à nobis languores animi, corporisque morbos dispergeret. Quare recte Matthæus, et si loquatur de ægrotantibus corpore, utitur testimonio Isaiae, ut per corporalium morborum curationes mentem erigamus ad percipienda spiritualia beneficia, ut curatio corporis esset veluti præambula redemptiōis animarum, ut subaperiret plurimas ægrotationes ab animi peccatis originem trahere. Videatur Joannes Chrysostomus hom. 28. in Matth. pag. 275. Estius, Arias Montanus, ac præ cæteris Taddæus noster Perusius in Isaiam, Maldonatus, Janseius, Nat. Alex. in cap. VIII. Matthæi. Sanare itaque Christum animi, corporisque languores cœcedimus; deutrisque locutum Isaiam quatenus mors, & infirmitates sunt poena peccati, haud inficiamur: Christum vero utriusque lan-

guori-

guoribus attulisse medelam, quoniam ipse pertulit infirmitates nostras, & peccatorum nostrorum poenas in se transtulit, firmissime profitemur. Atque id Isaías sequentibus verbis confirmat. Versu enim proximo inquit: *Ipse autem vulneratus est propter iniurias nostras, at tritus est propter sceleram nostram.* Hebraice:

וְהוּא מַחְלָל מִבְשָׁעֵן מִרְכָּא
Et ipse vulneratus à pra-

varicationibus nostris, attritus ab iniurias nostris. Quo in loco iniurias & sceleram nostra fuisse mortis, ac suppliciorum Christi causam effectricem ac meritoriam satis ipsa verba declarant. Sequitur autem Propheta: *Disciplina pacis nostra super eum, & livore ejus sanatis sumus.* Hebr. טו-סְרַלְוִמְיָנוּ עַלְן.

וּבְחַבְרָתוֹ נְרָפָא לְנוּ: Castigatio

pacificationum nostrarum super eum, & in labore ejus medicatum est nobis. His apertissime significat Vates castigationem, quam divina iustitia pro offensis nostris postulabat, ex qua conciliatio & pax consequeretur, Christo fuisse impositam; ut ex proprietate linguae sanctae demonstrat Arias Montanus Tom. 2. in Isaiam p. 1160. Temere negat Socinus pag. 151. castigationem hoc loco significare punitionem, quoniam ei conjungitur *pax*; nam punio peccati dicitur *castigatio pacis*, quoniam per mortem Christi reconciliati sumus Deo, ut infra ostendam, inquitque ibidem Propheta dicens, *Et in labore ejus medicatum est nobis.* Habet Syriacus: *Castigatio pacis nostra ipsi imponitur, & cicatricibus ejus curabimur.* Et Arabicus, *Castigatio pacis nostra imposta est ei, per ejus vulnera nos sanati sumus.* Tom. 3. Polygl. pag. 145. Expende totum illud caput LII. de quo hanc. II. Apostolus in 2. ad Corinth. v. 21. scribit: *Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit.* Per spicuum est male à quibusdam legi, Is, id est Christus, peccatum fecit, quam legationem rejicit Augustinus cap. XI. Ench. num. 13. sed legendum, *Eum, qui non noverat peccatum, ut habet Vulgata, & Græcus codex, τὸν μὴ γνώσα ἀκαρίαν,* ideoque sensus est, *Deus fecit Christum pro nobis peccatum, scilicet, sacrificium pro peccato;* ut ostendimus hujus Volum. pag. 109. Nam Levit. iv. 29. ubi habet Vulgata, *Ponetque manum super caput bestie, quæ pro peccato est,* legunt Hebraei, עַל רָאשׁ הַחַטָּאת super

caput peccati, & lxx. pariter τὸν κεφαλὴν τῆς ἀκαρίας ἀντοῦ. Recte itaque Augustinus citato loco; necnon Q. 12. super Num. & lib. 1. contra Maximinum cap. 2. ait peccatum dici ab Apostolo sacrificium, quod pro peccato offertur: quod & demonstrat scopus Apostoli ibidem loquens de peccatorum reconciliatione. Possunt Apostolica verba & hunc habere sensum, *Fecit Deus Christum subiectum suppliciis, & punitioni peccati:* quem sensum comprobat citato loc. contra Max. S. Pater ex alio Pauli contextu, ad Rom. viii. 3. *De peccato damnavit peccatum in carne:* ubi in Græco est verbum κατένευε, id est, condemnavit, iudicavit, morti tradidit. Sive autem dicas Christum fuisse pro peccatis nostris mactatum, sive in ipsis carne affixa cruci apparere peccati iudicium, ac punitionem; quid altius, te amabo, dices, nisi Christum scelerum nostrorum fuisse poenas? III. Invictissime Socinianos revicit quod scribit Paulus ad Galatas III. 13. *Christus nos redemit de maledicto legis factus pro nobis maledictum: quia scriptum est, Maledictus omnis qui pendet in ligno.* Hic maledictionem & execrationem dici poenam inflatam in punitionem peccati pluribus ostendimus contra Phereronum Tom. IV. pag. 29. & seq. Omnia, quæ ibidem diximus, demonstrant verborum Apostoli sensum esse, Christum nos redemisse à peccatorum poena & execratione, à qua liberare non poterat lex scripta, ipsam execrationem ac poenam in se suscipiendo. Confirmat hanc interpretationem primo lex ipsa Deuteronomii xx. 22. quæ agit de suspensi in patibulo ob gravissimum scelus: idem commonstrant exempla suspensorum, quæ habentur Num. xxv. 4. ob idolatriam, & scortationem, Josue VIII. 29. & x. 26. ob intentatas clades Israelitis, cultumque Deorum, 2. Reg. xx. 9. ob peccatum Saulis in Gabaonitas, & in divinæ vindictæ exemplar. Deinde etiam veteres Rabbini suspensum esse maledictum observant, quia peccavit coram Domino, & suspensus est in poenam scelerum, & convitiorum, quibus Deum proscidit. Ita Onkelos, Talmud lib. Sanhed. cap. 6. Abenezra, Kimki, aliquæ collecti à Cocco, Vitrina, & Seldeno. Catholicos Interpretes laudavi cit. pag. 29. Postremo maledictionis causa non à suspedio pendet est, sed à delicto, alioqui mortem Christi maledictam dicemus, quam phrasim in Catechesi Palatina etiam haeretici indisciplinatam appellaverunt. *Non enim,* inquit Hieronymus in hunc locum,

G g

male-

maledictus quia pendet, sed ideo pendet quia maledictus. Igitur esse maledictum est esse suspensum in ligno in punitionem peccati. Cum itaque Christum ibidem appellat *Apostolus μὴ γνότα ἀμαρτίαν, innocentem labem*, & ad *Hebr. viii. 26. οὐτοις, ἀκανον, πενχθέσθαις ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν, sanctum, innocentem, impollutum, segregatum ἀ peccatoribus*, quomodo fecit illum *Deus maledictum?* Non alia ratione, nisi quia aliena peccata in se suscepit, ut pro iis poenas lueret; quemadmodum debitor appellatur tam qui per se debitum contrahit, quam qui pro alio vadimonium promittit, præs, atque sponsor. IV. Petrus Epist. i. cap. 11. 24. inquit: *Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum.* Græce, Οἱ τας ἀμαρτιας ἡμῶν αὐτὸς ἀνένευσεν ἐν τῷ σωματι αὐτοῦ ἐπὶ τῷ ξύλῳ. Carolus Witasse pag. 374. de *Incarn.* inquit Socinianos respondere Petrum non usum verbo simplici φέρειν, quod est ferre, sed composto, quod est auferre & delere. Non ita ineptiunt Sociniani, ut fateantur φέρειν esse perferre, aut diversam habere significationem ab ἀναφέσθαι: sed Joan. Crel. pag. 20. ait, quamquam dixisset Petrus, τας ἀμαρτιας ἡμῶν ἀνένει, quod est à verbo simplici φέρειν, non tamen verba illa protinus significarent pœnae proprie dictæ perpessionem; nec forte ignorant Itaie LIII. v. 4. habere LXX. οὐτοις ἀμαρτιας ἡμῶν φέρει, ubi tamen φέρει interpretantur, auferit, delet. Reponunt itaque, uti eodem verbo ἀναφέσθαι Paulum in *Epistola ad Hebr. ix. verba ult.* ubi tamen, veritate cogente, etiam nos legimus, ad multorum exbaurienda peccata: unde constat ἀνένευσεν ἀμαρτιας non esse perferre peccata, sed tollere & auferre. Ita Faustus pag. 152. Addit Crellius pag. 21. verbum ἀναφέσθαι ponit à LXX. pro hebraico *Ha'elab*, ascendere fecit, ut adnotavit Tremellius in editione Syriaca. Addat, si lubeat, Theodorum *Bezam*, & Erasmus *Schmidium*. Est autem ascendere facere, idem ac *transportare*, & auferre, ut de ossibus *Josephi ex Aegypto asportatis legitur Josue xxiv.* 32. Hæc Sociniani. At primum, si grammaticis significationibus pugnandum est, ἀναφέσθαι την ἀμαρτιαν, est scelus in aliud transferre, ut exquisitis exemplis demonstrat *Budæus Comment. ling. Græc. p. 401.* Deinde non ait tantum Petrus, ἀνένευσεν, tulit, portavit, sed ἀνένευσε ἐν τῷ σωματι αὐτῷ ἐπὶ τῷ ξύλῳ, portavit in corpore suo super lignum. At corpus suum cruci affixit. Ergo etiam affixit cruci peccatum, ut ad *Coloss.*

11. 14. inquit Paulus de quo loco infra. Praeterea quis nostrum negat Christum abstulisse peccata? Abstulit, delavit; sed pro nobis luendo poenam: quod innuit eo loci Petrus, nos exhortans ut Christi exemplo feramus aequo animo maledicta, & convicia. De testimonio autem Pauli idem omnino dicimus. Optime Vulgata habet: *Ad multorum exbaurienda peccata; at quo pacto peccata exaurivit?* Eorum supplicium in cruce perferens, & corpus suum vulneratum, clavisque transfixum exhibens Deo hostiam propitiationis. Inquit enim ibidem Paulus, *Ad destitucionem peccati per hostiam suam apparuit.* At quid est per hostiam suam, nisi forte per corpus suum, quod fecit hostiam pro peccato, ut obseruat in hunc locum Primasius? Ad haec Paulus eo loci instituit antithesim inter adventum Christi primum, & secundum: & in hoc ait apparitum *Christus aegrius, sine peccato, id est, impassibilem atque immortalem.* Igitur in primo adventu dicitur *tulisse peccata*, quatenus pro his passus ac mortuus est: alioqui inter adventum primum & secundum nulla ibidem exprimeretur *antithesis.* Quod proinde ait Crellius *antivespere idem esse, ac descendere fecit, producta Syriaca Versione, notisque Tremellii, excipimus gratanter. Ascendere fecit, sed super lignum, quemadmodum attollebatur in ara holocaustum pro peccato.* Nam LXX. *Interpretes verbum istud ἤγα, Ascendere fecit, vertunt ἀναφέω, ac inter alia cum de sacrificiorum oblatione agitur, ubi utriusque verbi frequens est usus.* Ita Crellius. Ex cuius confessione infertur, quod Christus in corpore suo affixo cruci ideo peccata sustulit, quoniam corpus illud ligno suffixum erat pro peccatis sacrificium & hostia. Ita ex invitis pectoribus erumpit veritas. Atque haec omnia syllogismum istum efficiunt: Luit peccati poenas quisquis pro iniquitatibus confoditur, & vulneratur; quisquis in execrationem culpae suspenditur; quisquis pro peccatis tanquam hostia conteritur, & mactatur. Atqui haec omnia Christus perpessus est. Igitur Christus peccatorum nostrorum poenas luit.

PROPOSITIO V. Christus affixus cruci
fuit pro peccatis nostris hostia, & sacri-
ficium Deo sponte immolatum.

Hanc thesim confirmant verba Pauli
in 2. ad Corinth. v. 21. & quæ nuper di-
ximus de loco Petri Epist. prima 11. 24.
ex confessione Joannis Grellii. Sed ul-
terius

Probatur 1. terius comprobatur. I. Indubitatum est, neque id Sociniani audent negare, Christum præfiguratum fuisse in sacrificiis veteris Testamenti. Hoc nos demonstravimus libri xx. nono capite; hoc scribunt Patres, ut Hieronymus in caput, 2. ad Ephes. & Augustinus lib. xx. contra Faustum cap. 18. & x. de Civ. D. cap. 20. Hoc testatur Apostolus Ad Hebr. x. 1. hoc denique Christus in Cruce exclamans, *Consummatum est.* At sacrificia veteris legis, si non omnia, plura saltem pro peccatorum expiatione immolabantur: quod testatur Apostolus ad Hebreos v. 1. & vi. 1. 3. Nolunt vim hujus argumentationis hostes veritatis percipere. Negant antiquas victimas aliquod præferre verae expiationis vestigium: negant agnum, qui potissimum Christum præfigurabat, fuisse aliquando pro peccato immolatum: negant victimas illas aliquam per se habuisse vim divinæ iustitiae satisfaciendi, atque ad id comprobandum appellant ad consensum doctorum virorum: addunt & rationem, quia nec inter homines & bestias est speciei communio, nec earum oblatione indiget Deus omnium universorum. Hæc Socinus P. 2. pag. 156. & seq. Ad quæ cum multa respondeat Grotius cap. 10. omnia nos facilime elidi arbitramur, si duo per se obvia prænotentur; unum, quod si totum præcedat in tipo, jam non typus, sed bistoriae veritas est appellanda: alterum, quod de umbra transiuntibus ad veritatem, & de lege ad Evangelium, pro brevibus & præsentibus futura, & aeterna succedunt: quorum primum tradit Hieronymus in cap. xi. Osee, alterum in cap. xi. 11. Zacharia. Etsi ergo vetera sacrificia per se non delectant peccati maculam, typus tamen erant sacrificii Christi, per quod peccatum expiatum; atque ipsa peccati expiatio præfigebatur in oblatione immunditiae legalis, & in relaxatione temporalis poenæ, quam lex transgressoribus minabatur. Etenim effusione sanguinis pecudum fuisse homini pro animæ piaculo, legitur xvi 1. Levit. versu 11. Et quamvis Deus pecudum & arietum sit Dominus; ea libera mactatione, qua pro hominibus carne immundis mundæ pecudes necabantur, parcerat transgressoribus, ne iis mortem immitteret violentam. Sicut ergo per hostiarum sanguinem abstergebatur carnis inquinamentum, ita per sanguinem Christi deterguntur labes peccati. Vide Augustinum lib. xvii. contra Faustum cap. 6. & Apostolum ad Hebreos c. ix. 13. Itaque sive hostia pro peccato, quæ erat piaculum animæ, sensu ex-

plicato, sive mactatio agni, sive hirci emissarii, sive oblationes pro legali immunditia, præsignarunt effectum passio-nis Christi, qui unico sacrificio omnia consummavit: nec opus est, ut præmonui, in typis totum præcedere, & carnalibus tribuere spiritualia. De mactatione agni, liquet ex cap. xi. 13. Exodi ejus sanguinem liberasse a *plaga dispersante*: immolatos agnos pro delicto patet ex Levit. xii. 13. & Num. vi. 14. quod & fatetur Crellus pag. 205. ager ferens a Grotio in hoc reprehendi Socinum: quia in re arbitrio potius Crellum peccare; nam Socinus P. 2. cap. 1. pag. 156. negat Baptistam appellasse Christum *Agnum*, respiciendo tanquam *ad typum*, ad agnos immolatios, & hanc rationem profert, *Cum in vetere fædere, ut jam dictum est, pro peccato nullus agnus immolaretur.* Quæ ratio cum Crelli confessione falsa sit; Christus dicitur *agnus Dei*, quia in peccatorum expiationem tanquam agnus occisus est, ut prænuntiavit Iaia 1. 11. 7. & in illius passione completum testatur Philippus, Act. viii. 32. Vide supra Prop. 2. num. 3. & 4. II. Apostolus ad Ephesios v. 2. nos horum probatur 2. tatur, ut ambulamus in dilectione, *Sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suavitatis.* Græce, προσφορὰ, καὶ δυοῖς τῷ Θεῷ εἰς δοκιμὴν ἐνοῖς. Hostiam, δοκιμα, esse victimæ mactationem à Θεῷ, matto, sacrificio, negare non audent Sociniani, præsertim si adjungatur προσφορὰ, oblatio, quæ vox nunc ipsum offerendi actum, nunc rem oblatum significat, inquit Crellus pag. 223. Oppugnaturus Grotium, qui inter δοκιμα, & προσφορὰ habet male distinguit, cum non omnis oblatio sit mactatio hostia, ut res per se loquitur. At si disserimus illud approbes, aperte sequetur Christum non solum pro peccatis nostris oblatum charitate, & amore, verum etiam effuso sanguine mactatum atque immolatum: si oblationem accipias pro ipso actu mactationis: consequetur sacrificium quod pro nobis Christus obtulit, cruenta sanguinis effusione fuisse peractum. Quidquid ergo affirmes, negari nequit Christum esse pro peccatis nostris oblationem & hostiam, acceptis προσφοραῖς, & δοκιμα vocabulis pro concreto, nam Christum tradidisse semetipsum, inuit ibidem Paulus. Quamobrem bene sapienterque Interpretes nostri observarunt Christum Dominum esse simul hostiam & Sacerdotem. At enim responderet Crellius, in mactatione nullam haberi rationem sacrificii, cum & Levitæ sacerdotio-

R. P. Berti Theol. Tom. V.

Gg 2.

privati

privati holocausta victimasque mactarent, Ezech. XLIV. 10. 11. Verum ibidem versu 15. sacerdotes appellantur, qui offerunt Domino adipem & sanguinem: quibus verbis verum sacrificium designari p. 224. fatetur Crellius. Cum itaque Christus obtulerit se Deo hostiam, & cruentam victimam, ut inquit Apostolus; sacrificium pro nobis obtulisse negat frustra idem Ebionita. Subtilius aliquid videtur reponere, dum ait illorum verborum *in odorem bona fragrantia* vix ullum esse usum, cum de expiatoriis sacrificiis est sermo. Sed primo de holocaustis ea verba usurpantur Gen. v. 11. 12. de mactatione arietis Exodi XXIX. 16. de immolatione avium Levit. I. 17. de hostia bovum, & ovi Num. XV. 3. Deinde etiam de hostia, *qua pro peccato est*, ea phrasit ser. o Levit. IV. 3. Verum tamen est ubique appellari sacrificium *in odorem suavitatis* non mactationem pecudis, aut effusionem sanguinis, sed adustionem holocausti, & cremationem adipis: ignis enim, intesta- na, incensum, & luffimenta charitatem, animique rectitudinem, ad quam Deus attendit, significant. Itaque Apostolus sacrificium Christi tanta charitate ac dilectione peractum, rectissime appellat *hostiam in odorem bona fragrantia*; gereratque typum mortis Christi victimarum mactatio; dilectionis autem, & flagrantissimae charitatis crematio adipis. III. In epistola ad Hebr. oblati pro nobis sacrificii pluribus mentio fit, inter Sacerdotium Leviticum, & Christi allato discrimine. Ac primum cap. VII. 27. Christi commendatur sanctitas ac perfectio, quod non habuerit necessitatem, quemadmodum Sacerdotes, quotidie offerre hostias pro suis delictis, deinde pro populi: *Hoc enim fecit semel se ipsum offerendo, in ara Crucis, ut recte Tridentini Patres sess. 22. cap. 1. subaudi pro delictis populi*, nam versu praecedenti dicitur Christus *santus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus*. Hanc oblationem in cælis fieri perperam autumant Poloni fratres, nam Apostolus loquitur de oblatione hostiæ, hanc semel peractam ait, statuitque discrimen inter cruentam mactationem victimarum sæpenumero repetitam, & immaculati Agni occisionem semel peractam. At in cælo semper vivit ad interpellandum pro nobis, ait eodem capite Paulus, nec mactatur de- nudo, sed incessanter effusi sanguinis pre- tum exhibet Patri. Deinde Apostolus c. x. 11. inquit: *Christus assistens Pon- tifex futurorum bonorum, &c.* quibus verbis sempiternum ejus Sacerdotium

commendat, per quod cælestem nobis aditum reseravit, & per proprium san- guinem introivit semel in sancta, æterna redēptione inventa. Et hic ludunt ope- ram Socinus, Crellius, Smalcius, Wol- chelius, aliæque pestes, afferendo Chri- stum non nisi in cælo Sacerdotis munere fungi, ut summus Pontifex Aaronicus quotannis ingrediebatur sanctuarium cum sanguine hircino, & vitulino, ut legitur ibid. versu 25. & Levit. XVI. 2. At re- vera mentita est iniquitas sibi: enimve- ro illa verba, *Christus assistens Pontifex*, Græce habentur, Χριστος ἡ παραγενόμενος ἀρχηγεὺς Πολιτικος advenisset Pontifex, id est, postquam in sua incarnatione factus esset Pontifex: & in cælum in- gressus dicitur διὰ τῆς ἁγίας ἀγάπης, per proprium sanguinem, sive ut legit Arabs, cum sanguine; profecto jam sanguinem effu- derat, & obtulerat hostiam. Atque ita Aaron ingredi non poterat sanctuarium, nisi antea obtulisset *vitulum pro peccato*, & *arietem in holocaustum*, citato cap. Le- vitici versu 3. Nec inferre poterat san- guinem intra cælum, nisi prius mactasset *hircum pro peccato populi*, ibid. versu 15. Omnia ergo quadrant adamussim, si dicamus Christum effuso sanguine obtulisse sacrificium in cruce, cuius pretium inde- nenter exhibet Patri. Eodem cap. IX. ad Hebr. versu 14. producto typo junci- cis rufæ, de qua Num. x. x. 2. ait Apo- stolus: *Quanto magis sanguinis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum, ob- tulit immaculatum Deo, emundabit con- scientiam nostram*, designans longe per- fectius esse sacrificium sanguinis Christi immaculati, & absque omni proflus la- be, quo emundantur conscientia sordes, quam fuerit sanguinis & cinis vaccæ rufæ sanctificans inquinatos *ad emundationem carnis*. Dicentne Socini gregarii factam hanc oblationem in cælo? At de vacca rufa legitur Num. xix. 3. immolatam ex- tra castra: & de Christo ad Hebr. xiiii. 12. Propter quod & Jesus, ut sanctifi- carerit per suum sanguinem populum, ex- tra portam passus est. Videbis IV. volum. hujus op. pag. 49. In eadem ad Hebræos Epist. citato cap. v. 22. habetur: *Semel in consummatione seculorum, ad destitutionem peccati per hostiam suam ap- paruit*. Dictum apparuit in primo ad- ventu, nam sequitur, *secundo sine pecca- to apparebit*. Dum ergo inquinunt hanc hostiam immolari in cælis, delirant FF. Poloni. Non debent permoveri illis verbis *in consummatione seculorum*; nam & his designatur tempus Dominicæ In- carnationis, ad Galatas iv. 4. & ad Ephes. i. 10. Denique Apostolus laudata Epistola

Epistola ad Hebr. cap. x. 12. ait: *Hic autem unam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextra Dei.* Audio cavillatores: *sedet offerens*, inquiunt, non obtulit in cruce pendulus. At quis non videt antithesim præcedentium verborum, *Omnis Sacerdos præsto est quotidie ministrans, & easdem semper offerens hostias, quæ nunquam posse sunt auferre peccata?* Itaque sensus est: Christus una oblatione peracta in cruce consummavit in sempiternum sanctificatos; cum sacrificia Aaronica essent quotidianas innovandas. Ita Apostolus proximo versu 14. cuius sensum optime assecuratus est suis in Paulum Annotationibus fidelis noster, Joannes Thomas de Bonis. Addo pro *offerens extare in Græco προσενέγγειν*, participium præteriti temporis, idem valens, ac, *cum obtulisset*. Adeas Estium in Paulum. Offert itaque Christus in celo illam eandem hostiam quam obtulit in cruce; eandemque nos in altari immolamus in commemorationem, & applicationem illius sacrificii, quod consummavit in sempiternum sanctificatos. Atque his abunde refutavimus haëreticos, qui negant Christum in terris degentem functum munere sacerdotis, & te ipsum in satisfactionem pro peccatis nostris sacrificasse. Possunt autem dicta hac ratiocinatione concludi: *Esse antitypum victimarum legalium, tradere semetipsum oblationem & hostiam Deo, ac semetipsum immolare pro delictis populi, idem est, ac pro peccatis offerre sacrificium.* Atqui Christus in ara Crucis fuit antitypus victimarum legalium, tradidit semetipsum oblationem, & hostiam Deo, atque pro delictis populi immolatus est. Ergo Christus in ara crucis semetipsum pro peccatis nostris obtulit sacrificium.

7. PROPOSITIO VI. Per hanc hostiam, Propositio 6. & sacrificium reconciliati sumus Deo.

Probatur 1. Reconciliationem hominum per Christum factam, quatenus nostram procuravit conversionem, & effecit ne peccatum, quam promeriti fuimus, sentiamus, fatetur Socinus P. 2. cap. 8. & Crellius in respons. ad cap. 7. dissent. Grotianæ. Negant tantum morte Christi iram Dei fuisse placatam, & Deum nobis reconciliatum intuitu passionis ejus: quam impiam tergiversationem, superioribus, & sequentibus argumentis refutamus. I. Apostolus ad Rom. 11. 24. & seq. de nostra justificatione sermonem instituens, inquit: *Justificati gratis, per gratiam ipsius, per redem-*

ptionem, quæ est, in Christo Jesu, quem proposituit Deus propitiationem per fidem in Sanguine ipsius. Clarissimus Pauli interpres doctissimus Seripandus pag. 57. Apostoli verba haec perspicuitate declarat. Justificati gratis: *absque ullo eorum promerito.* Per gratiam ipsius: *non per opera legis, sed per bonam, liberalem & benignam Dei erga nos voluntatem.* Per redemptionem, quæ est in Christo Jesu: *In hoc Dei erga homines præclaræ voluntas excelluit, quod pretium, quo redimerentur a servitute peccati, non in auro, non in argento, non in humanis quibuscumque, aut operibus, aut divitiis posuit, sed in carne unigeniti filii sui Jesu Christi.* Abeant nunc in malam crucem inimici Redemptoris. Inquiunt, Si reconciliati sumus gratis, quomodo per sanguinis Christi placamentum? At gratis ait Apostolus, excludens nostra promerita, & legis opera, de quibus paulo supra, *Ex operibus legis non justificabitur omnis caro, non excludens redemptionem, quæ est in Christo Jesu;* sive *προσενέγγειον*, ut legunt Græci, *pretium*, quo redimuntur captivi: quod sane pretium gratiam non tollit, quoniam libera Dei voluntas proposituit nobis Christum propitiationem, *ιατρεύον, ἵται placamen.* Reponunt nusquam extare scriptum quod Deus reconciliatus sit nobis, sed quod nos reconciliati sumus Deo. Quid vero inde? Reconciliatio percipi nequit, nisi intelligatur placari, qui averso erat animo. At non Deo nos, sed nobis Deus iratus erat, ipse poenalem legem statuerat, ipse erat offensus. Ita ergo Deo reconciliati sumus, ut ipse placatus sit, poenamque debitam relaxaverit. Dicitur autem in sacris literis *propitiari Deo peccatorem*, ut dicitur sumus Sacerdos, ad Heb. 11. 17. *repropietare delicta populi*, id est, placare Deum ob delicta populi iratum, consueta Scripturarum locutione, quam dicunt Grammatici *enallagēn*, scilicet, permutationem. Ajunt non esse tribuendam hanc placationem sanguini Redemptoris, quoniam si Deus proposituit Christum propitiationem, jam salutem nostram concupierat, & media, quæ ad eam pertinebant, statuerat; ideoque nullam adversus nos fovebat indignationem. Sed ait Apostolus hanc propitiationem positam *in sanguine ipsius*, & proximo capite v. 10. affirmat nos, *cum inimici essemus, reconciliatos Deo per mortem filii ejus:* de quo loco etiam supra Prop. 3. Itaque sanguis & mors Christi hanc propitiationem effecerunt: neque id gratia & misericordia repugnat,

G 3 quia,

Probatur 2.

quia, ut diximus cum Seripando, reconciliationis pretium libera Dei voluntas proposuit. II. In 2. ad Corinth. v. 19. ait Paulus: *Quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi.* Ubi nota Christo tribui *reconciliationem*, Apostolis autem qui pro Christo legatione funguntur, *ministerium reconciliationis*: quod exercent dispensatione verbi, & administratione sacramentorum. Christus ergo proprio sanguine non solum Dei reconciliationem annuntiavit, sed etiam promeruit. III. Et reconciliationem, & placamentum, & sanguinem, & crucem Christi complectitur Doctor gentium ad Colossen. 1. 20. scribens, *Per eum complacuit Deus reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis ejus.* Legit Oecum. pag. 111. *Pace facta per sanguinem crucis sue.* Perperam itaque à reconciliatione placamen, à placamine sanguinis, & Crucis Christi efficientiam sejungunt Sociniani. IV. Joannes Epist. prima 11. 1. 2. scribit. *Si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum justum:* & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Quid ad hæc Socinus, quid Crellius? Ille lib. 1. cap. 7. contendit Christum dici advocatum nostrum, ac mediatorem, quia, ut Moyses, internuncii munus gelit, non quod pacificatoris locum teneat; sed aliter suadet Paulus 1. ad Timoth. 11. 5. scribens: *Unus est mediator Dei & hominum homo Christus Jesus qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus;* de quo loco propos. 1. & ad Hebr. ix. 15. Et ideo novi testamenti mediator est, ut morte intercedente, in redemptionem eorum prævaricationum, &c. Christus ergo est Mediator, & advocatus speciali titulo, quia tradens semetipsum *autem propter, pretium liberationis*, factus est propitiatio pro peccatis nostris: quod nec Moysi convenit, nec ulli mortalium. Crellius autem reponit pag. 147. à Joanne nullam mortis Christi mentionem fieri, & dici ipsum Christum advocatum apud Patrem, quia semper vivit ad interpellandum pro nobis, ut ad Hebr. vii. 24. Verum meminisse oportebat, paulo supra scripsisse Joannem, *Et sanguis Iesu Christi filii ejus emundat nos ab omni peccato.* Illud quoque observandum erat, Paulum ad Hebreos commonstrarare eo loci tempiternum Christi Sacerdotium, redemptionem æternam, & assiduam pro nobis intercessionem, quia semel obtulit se ipsum hostiam perfectam pro delicti populi. Quamobrem ubicunque Christi mediatio, officiumque advoca-

tionis commendatur, sanguinis ejus placentum non excluditur, sed supponitur. Immobilis stat ergo thesis nostra, quandoquidem reconciliati sumus Deo per Christum, tanquam per hostiam pro nobis mactatam; si in ejus sanguine habeamus propitiationem, & ob mortem crucis ipse fuerit pacis nostræ sequester ac mediator. Atqui in sanguine Christi propitiationem habemus, & ipse per supplicium crucis sequester pacis, & Mediator noster effectus est. Ergo per ipsum, tanquam per hostiam, & sacrificium placaminis, reconciliati sumus Deo.

PROPOSITIO VII. In hac reconciliatione à peccatis expiati fuimus, ^{8.} Propositione de leto per passionem Christi delictorum nostrorum chirographo.

Adversus Socinum, qui lib. 2. pag. 173. cap. 20. ait expiasse quidem Christum peccata nostra, quatenus ea peregerit, quibus peractis veniam delictorum nostrorum jam nobis sponte decretam, & promissam consecuti sumus, vel etiam eam veniam nos consecutos esse declaratum sit, non autem quatenus obtulerit pro nobis sacrificium expiatorium, pugnant qua diximus quinta propositione. Ut appareat modo, Christum in cruce non declarasse peccata nostra expiata, nec tantum in generasse nobis fidem, qua à peccatis in posterum retrahamur, ut inquit Crellius cap. 10. contra Grotium pag. 210. dicimus nos per Christum à peccato expiatos, quatenus ipse per crucem & mortem suam verè divina justitia à nobis poenam exigenti cruciatibus suis satisficerit: quod non solum præcedentium consecutariorum est, verum etiam apertissime traditur ab Apostolo. I. Is enim ait ad Galat. 3. ^{3.} Probatur 1. aliisque in locis, Christum, ut nō solveret à maledicto legis, id est, à poena nobis infligenda, factum pro nobis *maledictum*, hoc est, subjectum punitioni, ac supplicio. Vide supra iv. Prop. Quid est autem aliena expiare peccata, nisi delere reatum, & sacrificiis purgare noxiū à scelere? Quod cum factum sit etiam substitutione Unigeniti, pro inimicis alias damnandis, nil restat ad veram satisfactionem confitendum. II. Idem Probatur 2. Apostolus ad Coloss. 11. 14. ait: *Delens quod adversum nos erat, chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci.* In quem locum Chrylotomus hom. 6. p. 1357. Vides quantum posuerit studium, ut deleretur chirographum. Ut pote eramus

mus omnes obnoxii peccato, & penam. Ipse punitus solvit & peccatum & penam: punitus autem fuit in cruce. Illic ergo ipsum affixit, tanquam qui haberet potestatem, ipsum disruptit. Quodnam chirographum? Aut id, quod dicebant Moysi, Quaecunque dixit Deus faciemus, & audiemus. Aut si non hoc, quod Deo debemus obedientiam. Aut si non hoc, quod id tenebat Diabolus chirographum, quod Deus fecit Adamo dicens, Qua die ē ligno comederis, morieris. Hoc ergo chirographum tenebat diabolus: nec id nobis dedit Christus, sed ipse id scidit. Idem scribunt Oecumenius pag. 132. & Theophylactus pag. 651. Auctor etiam Comment. quæ tribuuntur Ambrosio, pag. 269. tom. 2. chirographum interpretatur peccatum, quod ex Adæ erat prævaricatione, quod nos à mortuis resurgere non sinebat. Socinus P. 2. cap. 24. pag. 181. respondet ex verbis Pauli non Christum sed Deum delevisse chirographum: nec in cruce delectum, sed postquam delectum erat, affixum cruci. Ingeniosa cavillatio, nisi in Græcis extaret, προσηλωτας ἀντὸ τῷ συγῷ, ubi affigens exprimitur participio præteriti temporis, quo significatur delectum chirographum, postquam fuerat affixum. Deinde ait Socinus, hujusmodi chirographum esse veterem legem, & cæmonialia præcepta, quoniam de iis loquitur Apostolus: unde concludit postmodum, Nemo ergo vos judicet in cœlo, aut potu. Illud peterem à Socino; si cæmonialia præcepta non fuerunt abrogata, nisi in morte Christi, quomodo chirographum, quo hæc præcepta significantur, erat delectum antequam Christus esset affixus cruci? Sed me aliquantulum commovet, quod chirographum hoc loco legem Mosaicam interpretatur etiam Grotius Socini adversarius. Quid mihi cum Grotio? Sodalis quoque noster Joannes-Thomas: imo & Estius, qui eandem ac Socinus rationem profert, quod Paulus loquatur adversus judaizantes, qui Colossenses abrogata legi subjecere conabantur: additumque Estius hunc sensum præcipue à Græcis interpretibus probari, & eos, qui chirographum interpretantur aut legem datum in Paradiso, aut mortis aternæ obligationem, quam omnes incurrint peccando, sensum hujus loci ultra Pauli mentem extendere. Quia in re Estium recedere ab interpretatione Græcorum, quos tamen pro se laudat, ex dictis est manifestum. Quamobrem Grotii, Estii, Sodalis nostri, aliorumque interpretatio, nisi accipiatur, ut inquiunt, cum grano salis, nihil est aliud, quam evasio Sociniana. Itaque verum est, agere Apostolum de abrogatione legis Mosaiæ, quod optime probat Estius, imo & Socinus: sed lex non dicitur chirographum eo sensu, quod ea premebantur; sed quia legem, quæ peccata arguit, profitentes fatebantur se reos legis, prævaricatores, & obnoxios penam, à qua sola Christi mors potest nos liberare. Est enim chirographum propriæ manus syngrapha, qualisquis se debitorem fatetur; unde Apostolus addit: Et expolians principatus & potestates, traduxit confederter, palam triumphans illos in semetipso, id est, vicit diabolum ac demones nobis peccatorum reatum objicentes, ut exponit lib. ix. Confess. cap. 13. num. 36. Augustinus: qui etiam disputans contra Pelagianos chirographum, appellare solet culpæ debitum. Verum est ergo Apostolum loqui de abrogatione legis; sed nihilosecius in abolitione legis deletum ait, quod adversum nos erat, chirographum, id est, peccatum, & pœnam, quam promerebamus mortui in delictis, quæ lex Moysis arguebat & increpabat. Et quoniam peccato, quod lex accusabat, non sanabat, obnoxii fuiimus non solum transgressione legis scriptæ, sed etiam prævaricatione Adæ, præferendam puto interpretationem Chrysostomi, maxime quod chirographum decreti Græci dicitur χερόγραφον, decretis, plurali numero; atque ita etiam legit S. Pater Epistola 59. ad Paulinum, nunc 149. num. 26. Quam facile hac præmissa explicacione dirumpatur rete, quod in araneolis textit Faustus Socinus, eliquatissimum censeo. Probatur 3.

III. Peccatorum expiatio speciali titulo morti, & sanguini Christi tribuitur. Adeas Matth. xxvi. 28. ad Rom. 111. 24. & v. 9. ad Ephel. 1. 7 ad Colossens. 1. 14. ad Hebr. 19. 20. 22. aliaque loca superius explicata. At mors, & effusio sanguinis justitiam potius, quam misericordiam commonstrant, licet charitas fuerit maxima Unigenitum Filium Dei pro inimicis supplicio affici: quare ad Rom. 111. 25. 26. Christus dicitur mortuus ad offensionem justitiae. Fidem quoque excitare potiori jure videtur prædicatione, patratio miraculorum, & præfertim resurrectio, quam mors in se duntaxat spectata: nam si dixeris resurrectiōne ipsam, & fidem effectus esse mortis Christi, id etiam nos profitemur. Cur ergo morti ac sanguini tribuitur expiatio culparum, non vero miraculis, quibus permulti crediderunt in Christum, non terræ concussioni, aliisque signis, quibus visis Centurio, aliique ē Golgotha

tha revertebantur percutientes pectora sua, non resurrectioni, qua comprobata Christo Iudeorum quamplurimi nomen dederunt? Ipse Socinus veritate cogente lib. 2. cap. 3. p. 147. hanc assignat rationem: *Neque enim ea analogia, sive proportio est resurrectionis Christi ad pretium, quæ mortis. Christus siquidem resurgendo nihil de suo dat aut impedit; sed moriendo vitam suam & sanguinem perfundit.* Ergo non fidem ingenerando, sed sanguinem profundendo nos Christus à peccato expiavit: qua expiatione facta, & reconciliati Deo per mortem filii ejus, ut inquit Apostolus ad Rom. v. 10. ad justificationem disponi-

mur, credentes vera esse quæ divinitus sunt revelata, atque illud in primis justificari impium per gratiam ejus, per redemtionem quæ est in Christo Jesu. Vide lib. xix. cap. 4. Atque his prior absolvitur dissertatio. Enimvero reconciliati sumus per Christum Deo vera exhibita satisfactione; si hæc reconciliatio facta sit substitutione mortis, deletione chirographi, & sanguinis effusione. Liquet autem ex Apostolo factam hanc reconciliationem substitutione mortis Christi, abolitione chirographi, & sanguinis profusione. Ergo liquet nos Deo reconciliatos esse per Christum vera exhibita satisfactione.

C A P U T III.

Sequitur perversi dogmatis FF. Polonorum confutatio.

S U M M A R I U M.

1. Status questionis.
2. Noluit Deus dimittere peccata sine satisfactione divinae justitiae.
3. Maximè decebat hanc satisfactionem fieri.
4. Non fuit injustum, Christo nostra peccata fuisse imputata.

I. Status quæ tionis.

VIDENDUM modo qualem in satisfactione Christi locum habeat divina justitia: qua in re, ut præmonui priori capite, solent quidam Theologi ad refellendos Socinianos demonstrare, quod sit in Deo justitia vindicta peccatorum reposcens poenam, & constantis voluntas puniendi scelestos. Id vero accuratius præstant, qui studiosorum teruntur manibus, A. Boucat dissert. viii. sect. 1. art. 1. Honoratus Tourneley Q. v. art. 1. Carolus Witasse Q. ii. sect. 5. cap. 1. & Nicol L'Herm. pag. 399. volum. 3. Atque sunt argumenta illa de prompta ex poenis, quibus Deus in impiis animadvertisit, sit in exemplo mors primo homini inficta, universale diluvium, Sodomorum eversio, immisio ignitorum serpentum, Assyriorum captivitas, ac Jerosolymorum vastatio. Accedunt prophetica, & Evangelica oracula, quibus in impiis ira, maledictio, ultio, gehenna prænuntiantur: ut Deut. vii. 10. Ezech. v. 13. ad Rom. 1. 18. ad Galat. iii. 10. aliisque in locis sexentis; quæ sat erit in præfentia commemorasse. Enimvero Socinus de Christo Servat. pag. 122. illam in Deo agnoscit justitiam, qua Deus perdit contumaces, & qua etiam impios non perdit spei punit ac deferit, iisdem testimoniosis, quæ nunc in eum contorquentur, ad hanc justitiam comprobandam accitis,

ac præsertim Exodi xxxiv. 7. num. xiv. 18. Luc. xiiii. 2. ad Rom. ii. 4. 5. Crellius vero non solum vindicem justitiam fatetur, sed etiam in lib. de Attributis divinis pag. 69. ait hujus justitiae effectus esse iis, qui non resplicant semper negare veniam, nonnunquam illos, eorum resipiscientia non expectata, è medio tollere, & aliquando oculos sponte claudentibus lucem veritatis subtrahere. Etsi ergo laudatorum Theologorum probo conatus, miror eruditonem, & ipsorum quoque lectione me profecisse, si profeci tamen, confiteor; opportunius arbitror non permiscere in gravi hac controversia quæ de Justitia vindice peccatorum nobiscum hostes propugnant, sed illud inquirere, quod controversiae caput est, an hæc justitia poenam ab inquis reposcens interfuerit in hominum redemtione. Atque hoc pacto non poterunt reponere adverarii, quod novimus Coveto respondisse Socinum citato Op. pag. 123. *Quod igitur ait Deum iniquitatem impunitam non relinquere, hoc quidem verum est, idque perpetuo, si obstinatam, hominis malitiam ejusque perseverantiam in malis perpetrando intellegit: sed si de ea iniquitate, in qua quis non persistat, verba facis, id à veritate quamlongissime abborret, præsertim si de ea punitione loqueris, qua Deus summo jure agens in delicta hominum vindicare potest.*

poteſt. Prosecuturus itaque nefaria hæſis confutationem statuam proximas positiones.

2. PROPOSITIO VIII. Noluit Deus in hominum redēptione peccata dimittere non exhibita divinæ justitiae ſatisfactione.

Ac primo fatetur Socinus in Deo eſſe justitiam, atque ſeveritatem, qua anīmadvertit in homines pervicaces, qui perſiſtunt in perpetrando ſcelere, nec reſipſcunt. Probatur 1.

At ubi de originali peccato & de gratia Christi diſputatum eſt, vidi- mus filios Adæ naſci culpæ obnoxios, peccati captivos, concupiſcentiæ, anī- mique languore affectos, ſcribente Apo- ſtolo ad Rom. v. 18. *Per unius delictum in omnes homines in condemnationem.* Di- ximus quoque neminem abſque gratia poſſe à peccatis reſipſcere, imo nec bo- naſam concipere voluntatem. Hæc au- tem gratia ſi non ex Christi donaretur merito, & aliunde haberi poſſet justitia, gratis idem Christus mortuus eſſet: qua- re nil in Paulo expreſſius, quam nos habere per Christum accessum in gratiam iſtam, nec amplius peccatum dominari, quia ſumus ſub hac gratia. Quid ergo? Nisi Christus ſolvifſet malediſtione, & ſicut per inobedientiam Adæ regnabit de- lictum, ita per Christi obedientiam ac meritum ſuperabundaret gratia; dominare- retur peccatum, nec quis noſtrum de- ſcipiſcentia cogitaret. Atqui aſſentitur Socinus divinam iuſtitiam punire & dama- nare pervicaces, qui ad bonam fru- gem non redeunt. Igitur nifi Christi mors malediſtione ſolvifſet antiquam, & obedientiæ merito per ipſum regnaret gratia; iuſtitia punire omnes; quia omnes pervicaces forent, in omnes eſſet iudi- cium ex uno in condemnationem, in omnibus regnaret mors, dominaretur peccatum, perſiſteret vetuſta captiuitas. Intuitu ergo meritorum Christi, & ſati- ficationis ejus ab ira, & à punitione ſalvi- erimus. II. Revera redēptionem no- stram, non condonatione tantum, ſed iudicio, ac iuſtitia fuſſe peractam literæ evincunt ſacra: quas priuquam profe- ro, peto an condonatio ſit, an iuſtitia, ſi reus ad tribunal iudicis ab adverſario compulſus, cum miſerimus ſit, & ad ſolvendum impar, nactus miſericordem Advocatum, vademque diuīſſimum, hu- juſ opera ac ſolutione abeat immuhiſ? Gratiſ quidem reus abſolvitur, ſi atten- das ipſius miſeriam; at ex iuſtitia, ſi con- ſideres Advocati officium, & ſolutum à Vade preium. Ad huncplane modum Christum nos redemisse ſacra teſtantur eloquia. Iuſtare eſt vaticinum Michæl-

vii. 9. *Ego autem ad Dominum aſpi- ciam, expectabo Deum Salvatorem meum, audiet me Deus meus. Iram Domini por- tabo, quoniam peccavi ei, donec cauſam meam iudicet, & faciat iudicium meum.* Et Dominus Ieſus paſſioni proximus, Joan. xii. 31. ait: *Nunc iudicium eſt mundi, nunc princeps buſus mundi ejici- cietur foras.* In hoc iudicio Pater non tantum perſonarū offenſarū vices gerit, ſed & iudicis: quem proinde Advocatus no- ster Christus Ieſus, clientulorū cauſam ſuam dicens, ad hunc modum allo- quitur, Ps. viii. 9. *Judica me Domine ſecundum iuſtitiam meam, & ſecundum iuſtitiam meam ſuper me. Conſume- tur nequitiā peccatorum.* Et Jerem. Thr. 111. 58. *Judicati Domine cauſam ani- mæ meæ. Vidisti Domine iniquitatem illorum adverſum me: iudica iudicium meum.* Reſte in hunc locum Auctor Comment. inter Opera Hieron. Tom. v. p. 829. *Judicavit Dominus cauſam ani- mæ Chriſti, quando innocentis mor- tem pervenire fecit ad ſalutem generis hu- mani.* Adverſarium noſtrum, & accu- ſatorem fuſſe diabolum, in Christi paſſione privatum principatu ac dominio, quo in poenam peccati, & tanquam di- vinæ justitiae minister captivum tenebat genus humanum, liquet ex verbiſ Chriſti Joan. xii. nuper citatis: nos reos eſ- ſe, debitores, & impares ad ſolvendum, ſatis per ſe conſtar. Omnes ergo, qui ad conſtituendum iudicii actum concur- runt, in redēptione noſtra interfuere, Jūdex, reus, Advocatus, accuſator. Jū- dex Deus, reus homo, Advocatus Chriſtus, accuſator diabolus. III. Ne putes Probatur 2.

advocatum nullo ſoluto pretio reportaſ- ſe de accuſatore triumphum, tria ani- madverte. Ac primum nullam in Chriſto ſine labore concepto actionem habuiſ- ſe adverſarium: unde aſebat Dominus Joan. xiv. 30. *Venit enim princeps bu- juſus mundi, & in me non habet quidquam.* Pilatus etiam Lucae xxii. 14. *Nullam, inquit, invenio cauſam in homine iſo.* Deinde obſerva, ſponsoris, & prefertim ſi idem ſit ſponsor & Advocatus, eandem cum reo cauſam eſſe: quare cauſa Chriſti fuſſe cum ipſius morte finita, quia pro- curandam ſuſceperat ſalutem noſtram, & ſe pro nobis vadem fecerat ac ſpon- ſorem. Hinc cauſa ſupra ejus crucem po- ſita fuſſe, Matth. xxvii. 37. & Marc. xv. 26. *Hic eſt Ieſus Rex Iudeorū.* Et quamquam Pontifices dixerant prefuli, ut non titulum hunc p̄figeret cruci, ſed, *Quia ipſe dixit, Rex ſum Iudeorū,* nempe ut ſpectatores percepient, Ieſum damnari ob uſurpatam regni au-

R. P. Berti Theol. Tom. V.

H h

ctorita-

ctoritatem; Pilatus tamen, qui illum inveniat innocentem, noluit causam illum mutare, responditque, *Quod scripsi, scripsi*. Recole *Iesu* nomen fuisse Salvatori nostro impositum, quia ipse debebat *salvum facere populum à peccatis eorum*, Matt. 1. 21. Luc. 1. 31. Hæc itaque (non regni usurpatio) est causa mortis ejus inscripta Cruci. Nota postremo, non posse cogi advacatum ad satistaciendum pro reo, nisi etiam sit vas, ejusque vadimonium Judex acceptet. Acceptasse Patrem hanc Vadis nostri sponsionem liquet, quia *irruere fecit Dominus in eum iniquitatem omnium nostrum*, Is. llii. 6. id vero non quoad culpa maculam, sed quoad debitum duntaxat, ac poenæ repetitionem. Hoc debitum à Christo solutum ipsem est testatur ore *Psalmographi* Ps. LXVIII. 5. *Quæ non rapui, tunc exsolvebam*. Psalmum hunc esse de Christi passione perspicuum est: atque hæc verba significant Christum, licet non rapuerit Deo honorem transgrediendo legem, reddidisse tamen quæ rapuerat homo transgressor, singulari obedientia ac passione. Præclare Augustinus in eundem Psalmum num. 9. *Non rapui, & exsolvebam: non peccavi, & penas dabam*. *Consimilia* habet tractatu LXXIX. in Joan. num. 2. consentit Hilarius in hunc Ps. num. 7. Hieronymus Brev. in *Pfalt.* Tom. 2. pag. 295. aliisque nobiliores interpres. In hac ergo redēptionis cauā quis iustitiae satisfactum esse non videt? IV. Dum hac ratione refellitur Socini dogma, ei penitus obstruitur os putidum. Objicieni quippe redēptionem esse opus misericordiæ, & gratis nos esse redemptos, anhuius totū capite: magna est enim misericordia & charitas Dei tradere Unigenitum pro inimicis, & justum pro iustis, ac summa Domini Iesu benignitas exsolvere quæ non rapuerat. Contigit etiam remissio debiti absque debitoris dispendio, dum solvit ex propriis sponsor. Opponenti Socino dia-bolum non esse creditorem, cui esset satisiaciendum; respondemus non creditem esse, sed accusatorem, utpote qui, id supremo Judice in poenam peccati permittente, factus princeps impiorum, ac tenens sub tyrannide humanum genus ægre ferebat ejici se foras, superboque dominatu expoliari. Denique objicienti Deum esse partem offendam, quæ injuriam pro sua potestate, plenoque jure remittit; dicimus esse quoque Judicem, supremumque rectorem zelotem honestis sui, vindicemque improborum. Sed

Probatur 4.

ne videamur scholasticam abjecisse themodum, ex dictis ita adversarios perstringimus. In humani generis redēptione locum habet iustitia vindicem, si Deus in illa se gesserit ut Judicem, & Dominus Iesu impleverit vices vadisatisque sponoris, ac debitum solverit pro clientibus. Atqui Deus in hac redēptione exercuit munus Judicis, & piissimus Iesu Advocatus noster & sponsor pro nobis clientulis suis solvit debitum. Ergo in humani generis redēptione locum habuit iustitia vindicem.

PROPOSITIO IX. Decebat quammaxime, ut divinæ iustitiae condigna exhibetur satisfactio. Propositio 9.

Non illo ego utar argumento, quod Probatur. *Justicia vindicem sit de conceptu essentiali Patribus & divinitatis, nec fieri possit quin Deus re- unanimes tribuat male agentibus debitam poenam, Theologo- ut contendunt Tournely loco supra citato, aliisque perpaci.* Absolute enim potuisse Deum salvare humanum genus absque divini Verbi *Incarnatione*, & sola voluntate homini perditō afferre salutem, ut diximus cap. 1. tradunt Patres, & consentiunt antiqui Theologi. Si autem poterat Deus solo nūtu mortis dominatum evertere; non video, quomodo probetur necessitas satisfactionis Christi, ex quo Deus concipi nequeat sine iustitia vindice. Non desunt præterea, qui negant hanc iustitiam esse proprie in Deo, imo illam quamplurimi a numero divinorum attributorum seq̄ungunt, ut Vasquez 1. p. disput. 85. cap. 4. & Suarez Opus. de Justit. sect. 5. Præterea sicut per injuriam constituit debitor is, qui injuriam infert, non qui recipit; ita per culpam nulla Judicii supremo accedit ratio debiti, per quam teneatur de culpa vindictam sumere, quemadmodum tenentur judices alii, qui superiorum leges custodiare debent. Accedit quod sententia nostræ divina attributa distinguuntur comparate ad effectus productos; erga quos nulla est in Deo necessitas, nisi consequens liberam voluntatis ejus præfinitionem. Quod ergo in hoc rerum ordine, & facta hypothesi, quod Deus tam legem statuerit, ut poena sit comes individua peccati, non possit Deus non animadvertere in impiis, verissimum est, ac traditum ab Augustino lib. xxvi. contra Faustum cap. 3. aliisque in locis: quod vero Deus teneatur absolute punire iniquos, id que sit de conceptu Dei essentiali, ut tepe-

tenet memoratus Theologus, id tarditas ingenii mei non assequitur. Quod ait Deum necessario habere odio peccatum, verum est: at non est verum, ex odio consequi necessario vindictam, si id quod odio habetur, possit sine vindicta deleri. Nec putes ea sententia facilius revinci Socinianos: cum potius illius falsitas fecerit Crelleum audaciorem, isque dogmati Sociniano aliquam peperit exstimationem, ubi contra incautos adversarios demonstrasse visus est, Deum esse supremum Dominum sub nullo judece constitutum, qui propterea habeat liberam poenam condonandi potestatem. Ita in respons. ad caput 2. Grotii à pag. 60. usque ad 88. Non ergo nos hoc levavi, incertoque prælio velicabimur. Deus est supremus Dominus potuitque cedere juri suo, debitamque scelētis poenam gratis remittere. Quid ni? Cūnam si id fecisset, irrogasset injuriam? At ex iis, que Socinianis concedimus, hanc adversus ipsos deducimus consecutionem: Supremus Dominus potest cedere juri suo, & gratis poenam remittere; ergo potuit jus suum reposcere, & debitam poenam infligere. Si remittat, exercebit misericordiam; si reposcat, iudicium. In satisfactione autem, quam nos propugnamus, relinet misericordia, & relaxatio debiti in redemptione miserrimi hominis; justitia, & inflictio poenæ in passione Unigeniti. Ubi ergo Socinus misericordiam a justitia disjungit; nos in ipsa misericordia justitiam commendamus, repentes cum Davide Ps. LXXXIV. II. *Misericordia & veritas obiaverunt sibi, justitia & pax osculatæ sunt.* Atque nil hic adversarii excogitare poterunt, quod non sit undequaque honestum, & supremo Domino dignum. II. Si ipsum summum Judicem, Rectoremque spectemus, non solum in hoc liberationis modo ostendit, quantum sit misericors, & iustus Dominus, verum & ob oculos nostros statuit quanta sit peccati turpitudine, ut ex remedii qualitate pensemus morbi conditionem, & deinceps vitemus pericula: atque hiūc Author de Cardinalibus Christi Operibus inter scripta Cypriani, serm. 14. ait: *Hoc vult intelligi, quæ sit causa mortis, quis querens; ut utraque re cognita peccatum appareat, & gratia; & quanti ponderis sit utrumque, verum probet effectus: cum originali morti nullum, nisi in Christi morte potuerit esse remedium; nec reconciliare Deo potuerit exiles, & damnatos quilibet oblationis, nisi sanguinis hujus singulare sacrificium.* Et sine hoc holocausto poterat Deus tantum condonasse peccatum; sed

R. P. Berti Theol. Tom. V.

facilitas venia laxaret habendas peccatis effrenibus, que etiam vix Christi cibent passiones, &c. Habet similia S. P. Augustinus lib. XI. de Trinit. cap. 17. num. 22. & Bernardus Epist. 190. adversus P. Abaelardum, cuius impium dogma Socinus, ut prænotavimus, revocavit ab Orco. III. Magna exhibenda Deo Probatur 3. satisfactionis congruita etiam ex ipso Redemptore nostro deponitur; erga quem, cum *iustus pro iugis mortuus sit, & exhibuerit pretium, quod nemo nostrum potis erat persolvere*, facilis excitatur compassionis affectus, gratia que animi recordatio. Legantur quæ scribit Magnus Gregorius lib. xx. Mora- lium cap. 26. IV. Etiam utilitatem hominum peccantium promovet magna, quam Deus in redemptione exercuit, justitia & equitas, tum quia, ut diximus, inflictio poenæ cohabet iniquorum licentiam; tum etiam quia ex pretio, quo redemptus est homo, imaginem Dei pluri- mis estimare didicit, gratiarum beneficia penitare, & ne iterum incidat in laqueum diaboli præcavere; impensis quoque exhibet Christo servitatem, eumque glorificat in corpore suo abstinentis ab omni immundicia, dum te emptitum considerat, & alieni juris, ut inquit Apostolus 1. ad Corinth. vi. 20. de quo loco præced. cap. prop. 2. Eapropter S. P. Augustinus cit. libro XI. de Trinit. cap. 10. docet, non alium modum, nos libe- randi, possibilem Deo defuisse, cuius po- testati cuncta aequaliter subjacent, sed sa- nanda nostra miseria convenientiorem modum alium non fuisse, nec esse opor- tuisse. Similiter Athanasius serm. 3. con- tra Arianos ait: *Poterat sine ullo adven- tu Christi solummodo loqui Deus, & solvere maledictionem.* Ceterum spectan- dum bic est quid hominibus sit utile, non quid sit in Dei omnipotentia. V. Inspec- ta etiam demonis tyrannide, vi- detur magis congruum ex Dei iustitia, quam ex potentia repetere redemp- tionem. Etenim cum homo in peccatum non impellente necessitate, sed libera voluntate prolapsus sit, dæmon debito dominatus sibi tyrannicum jus in hominem vindicabat: quo jure merito privatus est, dum Christum nullius peccati conscientia supplicio crucis affecit: debet enim iure expoliari, qui illo in perniciem innocentis abutitur. Hac ratione S. P. August. citato lib. XI. cap. 13. hum. 17. & cap. 15. num. 19. démonstrat pla- cuiisse Deo ut propter emendum hominem de diaboli potestate, non potentia diabo- lus, sed iustitia vinceretur; & motivis quibusdam aliis adductis, Ut, inquit,

H h a

quia

quia eos diabolus merito detinebat, quos peccati reos conditione mortis obtrinxit, hos per eum merito dimitteret, quem nullius peccati reum immerito pena mortis afficit. Item S. Leo serm. 2. de Nativ. cap. 3. *Verax misericordia Dei, cum ad reparandum humanum genus ineffabiliter ei multa suppeterent, banc potissimum consulendi viam elegit, qua ad destruendum opus diaboli non virtute uteatur potentia, sed ratione justitiae.* Nam superbia hostis antiqui non immerito sibi in omnes homines jus tyrannicum vindicabat, nec indebito dominatu premebat, quos a mandato Dei spontaneos in obscurum suæ voluntatis illexerat. Non itaque iuste amitteret deditiæ generis servitutem, nisi de eo quod subegerat vinceretur. Habet similia in celebri ad Flavianum Epistola cap. 2. & 3. Ex quibus apparet hæc momenta, non ex necessitate vindictæ, sed ex convenientia justitiae petita, esse consentanea tam rationi, quam Patrum auctoritati. Quamobrem hac valida ratiocinatione adversarios urgemus: Redemptio humani generis peracta cum satisfactione justitiae fuit convenientissima ad æquitatem Dei monstrandam, ad Christi commendandam charitatem, ad infirmitatem sanandam nostram, & ad diaboli tyrannidem evertendam. Igitur decebat summopere, divinæ justitiae in hominibus redimendis condignam exhiberi satisfactionem.

4.
Proposi-
tio 10.

Probatur 1.

PROPOSITIO X. Non fuit injustum, non pereuntibus nobis, Christum subire crucis patibulum, eique peccata nostra imputari.

Ac primo, cum id factum sit, & magnopere æquitati congruat, illud etiam justissimum fateantur adversarii, quod supremo universorum Domino visum fuerit; quidnam apparere potest in hoc, quod Deo decernente executioni mandatum est, justitiae repugnans? Arripiam confessionem Crellii scribentis pag. 60. col. 2. adversus Grotium: *Quia Deus omnium hominum, ut aliarum quoque rerum universalium, Dominus est absolutus: ideo etiam in Christum qui natura bonus erat, (adde & Deus summus) inque ejus vitam ac corpus jus dominii absoluti habebat. Itaque pro eo jure ipsum nostræ salutis causa poterat in mortem tradere, & corpus ipsius cruci affigendum dare.* Ex qua ratione liquet, quam imperite objectent postmodum Sociniani, fas non esse cuique mortalium insontem pro scelito devovere suppliciis, quasi sit eadem auctoritas supremi Judicis, &

eorum, qui illius legi subjiciuntur. Adeo posse Deum compensare necem illatam innocentis, immortalis vita, resurrectione corporis, & nominis exaltatione; quemadmodum compensatum cum Christo testatur Apostolus ad Philip. 11. 9. Et Crellius ibidem, *Quia Deus, inquit, omnes (Christi) cruciatus præmio infinitis partibus majori compensatur erat, jure tanquam Dominus absolutus de eo statuendi habuit arbitrium.* Quod si Deus potuit decernere mortem Unigeniti, spectato duntaxat dominii jure; cur non accedente etiam consilio populi suum redimendi? Sane id expedire, per os Pontificis afferuit Spiritus veritatis. Vide Propos. 3. Ex parte itaque Dei, sive attendas jus supremum, sive consilium reparandi perditum hominem, sive prædestinationem gloriae Unigeniti, nihil apparet in hoc negotio injustum. II. *Probatur 2.* gnoscitur ulterius justitiae æquitas spectata Redemptoris nostri persona. Is quippe non invitus ad necem perductus est, sed habens potestatem animæ suæ, oblatus quia voluit, ut legimus II. 111. 7. & Joan. x. 17. 18. Est autem juris proloquium etiam vulgi sermone tritum, *Volenti nulla sit injuria.* Debemus etiam illum considerare ut sponsorem, & vadem, cui volenti nostra imputarentur delicta, ob quam causam ibidem Propheta eum appellat *percutsum & humiliatum;* quoniam *vulneratus est propter iniurias nostras, attritus est propter sceleras nostras, & disciplina pacis nostræ super eum.* Nec iniuritatum est, legique repugnans, sponsorem plecti & multari pro reo. Nam id in re pecunaria evenire non difficitur Socinus P. 111. cap. 3. & liquet ex L. *Si quis reum.* D. de custod. & exhibit reor. & L. *Si a reo.* D. de fidejuss. Hæc cum objecisset Grotius, respondit Crellius pag. 115. non esse eandem rationem de solutione pecuniae, & afflictione corporis, quoniam pecunia unius potest fieri alterius, non item afflictio: addidit nec fidejussorem liberare absentem reum ab obligatione pecuniae, quam potest repetrere. Sed quid hæc efficiant, non video. Primo enim pecunia à fidejussore soluta non sit debitoris; atque ita pretium sanguinis Christi non peccatoribus, sed Deo creditori persolutum est; deinde cum possit fidejussor pecuniam donare, cur non potest Dominus Iesus habens potestatem animæ sua illam pro nobis impendere? Insuper & ipse potest à nobis sanguinem proprium exquirere, nisi animam magno à se emptam pretio sine crimine exhibeatur; nam & ad hoc accepit potestatem iudicandi.

judicium faciendi, quoniam occisus est, & redemit nos Deo in sanguine suo. Vide Apoc. v. 9. Præterea non tantum in re pecunioria, verum etiam in capitalibus infantes pro reis plecti consueverunt, quod Grotius probat ex historia Damnonis, & Pithiæ. Eandem assert Wittasse sect. 111. in resp. ad object. 2. in qua caput IV. dissertationis Grotianæ expilavit. Huic tamen responderat Johannes Francus pag. 116. adducendum non esse in exemplum, quod à Dionysio crudelissimo tyranno semel factum est. At stat in suo robore quod ait Grotius; jus enim in alienam vitam si innocens sit occidendum, nulli mortalium conceditur: Deo tamen illud inesse fatentur Sociniani, comprobantque exemplum Isaac, quem Dei iussu à Patre immolatum sacra proponit historia. Id ergo, quod præterfas jusque homines præsterunt, vindicat sibi Deus inviolata æquitate. Addit Grotius exempla obsidum, quos hostes etiam humanissimi trucidarunt, Theffali, Romani, Daci, alii: ideoque non confirmatur veritas uno Dionysii facto. Non solum Christus Sponsor noster est, sed etiam Rector, & Pastor, qui de semetipso inquit Joan. x. 11. *Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis.* Et decebat quammaxime, ut oves propria morte redimeret, ut fures & latrones qui maestabant illas & perdebat, non possent repetrere, prout innuit ibidem Evangelista, & nos præced. propositione explicavimus. Ponendo etiam animam suam pro ovibus suis magnum sibi apud Patrem meritum comparavit; cuius intuitu diximus majori honore, & gloria fuisse honestatum. Propterea, ait ipse met Salvator cit. cap. x. 17. *me diligit Pater, quia ego pono animam meam, ut iterum sumam eam:* & Apostolus ad Hebr. 11. 9. *Videmus Iesum propter passionem mortis gloria & honore coronatum.* Itaque nulla injustitia Christus pertulit mortem, quam sponte subiit, qua implevit Redemptoris officium, & quæ illi summam contulit dignitatem. III. Postremo nec contra naturam penam est, si ea publicæ salutis causâ afficiantur innoxii. In filiis enim, & posteris Deum visitare peccata parentum liquet ex cap. xx. 5. & xxiv. 7. Exodi, ex Jerem. Thr.

Probatur 3. Thr. 1. 5. & v. 7. &c. Ob delictum Chamipunitum Ohanaani, ob crimen Saulis crucifixos septem filios, ob peccatum Dayidis periisse septuaginta hominum millia, constat ex Genes. ix. 25. 11. Regum xxii. 8. xxiv. 15. Hujusmodi pœna permutatio, cum fiat, ubi qui plentuntur nequeunt Deo satisfacere, vel ad incutendum timorem posteris, vel ad augendam peccantium confusionem; fiatque iis invitis, qui loco aliorum puniuntur: quanto magis absque injustitia fieri potest, dum is, qui pro alienis peccatis afficitur suppicio, sponte morti subiicitur, ac moriendo liberat reos, Deum placat, divinæque justitiae satisfacit? Quare dum Crellius pag. 106. & seq. ad prædicta Scripturarum exempla reponit, innocentes filios afflictos in pœnam & ignominiam parentum, & post punitiōnem aliorum in reos adhuc sævitum, non oppugnat pœna permutationem, sed illam argumento à fortiori confirmat. Quod enim licet ad malorum perniciem, id multo magis ob Dei gloriam, hominumque reparatiōnem potest salva æquitate permitti. Duo etiam sunt in causa, cur in punitione aliorum absoluti non fuerint Saul, Achan, & Jeroboam, quorum facta Crellius persequitur: scilicet, quod illatam Deo per peccatum injuriam nulla hominum punitio expiaverit, nec potuerit sibi veniam promereri, eisque gratiam ad respicendum conferre: quæ duo præstari à morte Christi agnovisset Crellius, si de ejus divinitate, ac gratia melius sensisset. At nos quemadmodum divinitatis naturam, ita redēptionis gratiam in Domino Iesu Christo pro viribus propugnamus; & quod attinet ad hanc thesim, dicta hoc ratiocinio colligimus: Non debet censeri injustum, quod non repugnat supremi Judicis æquitati, quod non opponitur Christi innocentia, quod non adversatur merito delictorum. Sed Christum subiisse crueis patibulum in punitionem peccatorum nostrorum non adversatur delictorum merito, non opponitur innocentia Christi, non repugnat supremi Judicis æquitati. Ergo quod Christus crucifixus fuerit in peccatorum nostrorum pœnam, non debet censeri injustum.

C A P U T IV.

Catholicum dogma perpetua Patrum traditione
roborari.

S U M M A R I U M.

1. Sententia Catholicorum probatur ex S. Ju-
dino M. Irenæo, Tertulliano, Origene,
Cypriano.

2. Item ex Laetantio, & aliis.
3. Item ex Hilario, & aliis.

I.
Sententia
Catholico-
rum.

QUAMQUAM nihil est apud hæresim propugnatores solemine magis, & usitatis, quam Patrum contemnere documenta, ac Sociniani præsertim fulgidissimis Ecclesiæ luminiibus præferre audent nonnullos à fidelium cœtu dejecos, lucifugas, atque tenebriones: attamen cum veritatis argumentum sit invictissimum, universorum, præsertim doctrina, probitate, & cæterorum exstimatione præstantium in eodem dogmate c. nfensus & conspiratio, atque hinc percipient orthodxi teneri à se antiquam, & Apostolcam traditionem; hoc loci, brevi, quantum fieri poterit, prædecessorum nostrorum sententiam investigabimus. Ac primo S. Martyr Justinus in dialogo, quem habuit cum Tryphone scribit Christum *ex omni mortaliū genere omnium maledictionem suscepisse*: in Epist. ad Diognetum ait Deum dedisse proprium filium pretium redemp-
tions pro nobis: & in respon. ad q. xcix. ad orthod. si tamen hoc opus Justinus jure adscribitur, docet etiam vi-
ctimas ratione carentium animalium ex divina benignitate ita acceptas, perinde atque animam suam hoc modo legis præ-
varicator offerret: ubi aperte traditur substitutio, quam in veteribus sacrificiis perperam negant Sociniani. Irenæus lib. iv. adversus hæres. cap. 18. sive ex distinc. Massuet. 8. scribit Christum summi Sacerdotis operam perfecisse, moriens ut exsiliatus homo exiret de con-
demnatione: quo in loco annotavit Feuard. ex Hebræorum lege mortuō Pontifice exiles domum rediisse. Habes autem istic paucis verbis expressam redemtionem, & peractum à Christo Sacerdotis munus in morte. Ait ibidem Irenæus Christum *propitiassè pro hominibus Deum*. Fugit tam insi-
gnis locus comprobans veram redem-
ptionem, sacrificium Christi, & san-
guinis ejus placamentum, tam Grotium, quam illius recentiores expilatores. Vide & lib. v. cap. 21. ubi multa de Sata-
næ, qui captivum duxerat hominem, fa-
cta per Christum alligatione. Tertullia-

Roboratur
ex Dialogo
S. Mart. Ju-
stini.

Ex Irenæo.

Ex Tertul-
liano.

ni adversus Judæos cap. 13. est præclara sententia: *Hunc enim oportebat pro omnibus gentibus fieri sacrificium, qui tanquam ovis ad victimam ductus est, & ve-
lut agnus coram tendente se sine voce, sic non aperuit os suum*. Origenis innumerabiles extant loca: Hom. 3. in Levit. demonstrat quomodo sacrificium Pontificis fuerit mortis Christi figura. Hom. iv. in Num. scribit: *Si non fuisset peccatum, non necesse erat Filium Dei agnum fieri, nec opus fuerat eum in carne positum ju-
gulari, sed manuisset hoc, quod in princi-
pio erat, Deus Verbum. Verum quo-
nam introvixit peccatum in mundum, pec-
cati autem necessitas propitiationem re-
quirit, & propitatio non fit nisi per
hostiam necessariam fuit provideri ho-
stiam pro peccato*. In primo autem contra Celsum, Christum comparat iis; qui sponte se morti devoverunt ad aver-
runcandam graffantem in sua patria pe-
niteniam, & qui ultronea morte obita pro republica totos populos, totasque gen-
tes à calamitatibus liberarunt: additque traditum fuisse, utpote parum, pro omnibus, qui peccaverant. Cyprianus de ex Cypria.
Lapsis pag. 378. *Veniam peccatis, qua in ipsum commissa sunt, solus potest ille largiri, qui peccata nostra portavit, qui pro nobis doluit, quem Deus tradidit pro peccatis nostris*. Idem in Epist. ad Fortunatum ait Christum passum pro alienis peccatis. Carmen de Passione Domini Laetantio attributum sic incipit:

*Quisquis ades, mediique subis in li-
mina templi,
Siste parum, insontemque tuo pro
crimine passum
Respice me, me conde animo, me in
pectore serva.*

Idem Laetantius lib. iv. de vera Relig. 2. & sap. cap. 25. scribit: *Discant igitur Ex Laetan-
tiones & intelligent quare Deus sum-
mus, cum legatum & nuntium suum mit-
teret, ad erudiendam præceptis iustitia
sue mortalitatem, mortali voluerit eum
carne indui, & cruciatu affici, & mor-
te*

te multari. Eusebius Cæsar. lib. 1. demonstr. Evang. cap. 10. erudit de sacrificiorum origine pertractans ratione, & auctoritate divina demonstrat in sacrificiis brutorum animam, pro anima hominum fuisse oblatam, & ideo unumquemque, dum sacrificabat, capiti victimæ manus habuisse injectas, quasi pro suo capite hostiam exhibuisset; sublatisque antiquis sacrificiis venisse Christum Dei inßtar pecudis pro toto genere humano interficiendum. Hinc infert ideo dici Agnum Dei, qui tollit peccata mundi, & esse magni aestimandum pro redimendis pretium, pro toto mundo paculum, pro anima cunctorum hominum sacrificium, pro omni macula, & peccato purissimam hostiam. Et in præf. ad lib. x. ostendit Christum dici agnum de nostro grege assumptum, ductum ad cædem, oblatumque pro reliquis cognatis agnis, & pro omni humano grege, Deo victimam. Proximo capite primo ad hunc modum loquitur: Ceterum non modo rebus his gestis Dei Agnus, verum etiam pro nobis tormenta passus, supplicioque affectus, quo ipse quidem dignus maxime erat, sed nos ipse propter multitudinem peccatorum, ut peccata nobis dimitterentur auctor extitit: utpote qui pro nobis & mortem subierit, & verbera, & probra, & contumelias, quibus nos digni eramus, in se ipsum transfulerit: & execratio pro nobis factus, execrationem, quæ nobis debebatur ad se ipsum attraxerit. Hæc aliaque plura ab Eusebio sacris literis confirmata suppeditabant studioso lectori aduersus haereticorum tela clypeum munitissimum. Sequitur beatissimus Athanasius, qui de Incarnat. Verbi Dei, adventus Christi causis luculentiter expositis, num. 9. inquit: Hinc corpus, quod sibi accepit, velut hostiam, & victimam omni puram macula morti offerendo, id quod debebatur, in morte solvit: & num. 10. Mortem, in quam illi incurserant, proprio oblatu corpore delevit. Et infra: Idcirco ipsum Verbum sibi corpus accepit, ut victimam pro similibus corporibus fieret. Ac num. 21. Mortuus est, ut pretium pro omnibus solveret.

3.
Ex Hilario & alii.

Hilarius Pictavorum Episcopus in Psalm. LXIV. num. 4. ait: Scientes tandem vetera delicta, & antiquæ impietatis crimina Deo propitianda esse per Christum. Ipse enim secundum Apostolum nostra placatio est, &c. In cap. x. Matth. n. 18. Et quidem, quæ sub peccato vendita sunt, redemit ex lege Christus: ergo quod venditur, corpus & anima est; &

tui venditur peccatum est: quia Christus & de peccato redemit, & anima ac corporis est redemptor. In Psalmum CXXXVI. num. 15. Redemit nos, cum se pro peccatis nostris dedit, redemit nos per sanguinem suum, per passionem suam, per mortem suam, per resurrectionem suam. Hæc magna vita nostra pretia sunt. Magno enim, ait Apostolus, pretio redempti estis: & redempti ab inimicis, a diabolo, a angelis ejus, a filio perditionis, a principibus aëris, a mundi potentibus, a inimica morte. Optatus Milev. lib. III. de Schismate Donatist. num. xi. Quis est ille nescio quis angelus, qui nundinas fecit animarum, quas ante ejus adventum diabolus possidebat? has sanguine suo Christus Salvator noster redemit, Apostolo dicente, Empti enim estis pretio magno. S. Basilis in Psalm. XLVIII. Quid enim usquam tanti est momenti, quod homo poterit dare pro redemptione animæ sue? Inventum tamen unum est pro omnibus simul hominibus dignum pretium, nempe sanctus, & omni pretio superior pretiosus sanguis Domini nostri Iesu Christi, quem pro nobis omnibus effudit: quamobrem pretiosus empti. Gregorius Nyssenus magni Basili frater in libro de Christiana perfecta ad Olympium docet ab Apostolo appellari Christum ὄποιτρον, redemptionem, quia seipsum ut nos redimere pretium dedit; probatque ex hac pretii solutione, illum nos è morte à se per vitam coemptos propriam sibi possessionem effecisse. Ambrosius de fuga faeculi cap. 7. num. 44. Ideo ergo suscepit Jesus carnem, ut maledictum carnis peccatricis aboleret; & factus est pro nobis maledictum, ut benedictio absorberet maledictionem, integritas peccatum, indulgentia sententiam, vita mortem. Suscepit enim & mortem, ut impleretur sententia, satisficeret iudicato: Maledictum carnis peccatricis usque ad mortem. Idem de Joseph Patriarcha cap. 4. num. 19. Prelio igitur nostrum debitum, non sua atra contraxit, chirographum sustulit, fanevatorem removit, exuit debitorem: unus exsolvit, quod ab omnibus debebatur. Non licebat nobis extre servitio. Suscepit hoc ille pro nobis, ut servitutem mundi repelleret, libertatem paradisi restitueret, gratiam novam conforti sui honore donaret. Et lib. VII. in Lucam num. 117. Etenim adversarius tanquam captiva mancipia vilioris pretio estimationis addicit: at vero Dominus tanquam speciosa servitia, quæ ad imaginem & similitudinem sui fecit, idoneus sui operis estimator magno pretio nos redemit, sicut sanctus Apostolus dixit:

Empti

Empti enim *estis* pretio magno. Et *hene* Magno, qui non *estimatur* ære, sed sanguine, quia pro nobis mortuus *est* Christus, qui pretioso nos sanguine liberavit, &c. Epiphanius lib. 11. h. LV. quæ est Melchisedechianorum, num. 4. de Christo inquit: *Qui sacerdotale Patris suo munus offert, accepta ex natura hominum massa, ut pro nobis Sacerdos secundum ordinem Melchisedeb successionem omnivarentem constituantur.* Manet enim, & *affidue* dona pro nobis offert. *Imprimis* quippe *semetipsum* obtulit, ut *perfectiore*, *vivaque* pro totius mundi salute *maclata* hostia, veteris *Testamenti* sacrificium *aboleret*. *In quo* quidem ipse *vidima* fuit, ipse sacrificium, ipse *Sacerdos*, ipse *altare*, ipse *Deus*, ipse *bo*mo, ipse *Rex*, ipse *Pontifex*, ipse *ovis*, ipse *agnus*, &c. Hieronymus in cap. L. 11. Isaia Tom. 111. pag. 384. *Quod enim nos pro nostris debebamus sceleribus sustinere, ille pro nobis passus est, pacificans per sanguinem crucis suæ, sive quæ in terra, sive quæ in cælis sunt.* Infra: *Qui igitur oblatus est Pilato, quia ipse voluit, & non respondit, ut patibulum pro nobis damnatus ascenderet, ipse sicut ovis ad occisionem ductus est.* Ac paucis interjectis: *Hic agnus est, in cuius typo immolabatur agnus, cuius crux latus in positibus exterminatorem fugabat Aegypti, qui non solum sanguine suo nos redemit, sed & lanis operuit, ut algentes infidelitate sua vesse calefaceret.* Et prope finem ejusdem capituli: *Peccata enim nostra portavit in corpore suo, ligno crucis affigens ea, ut deleret chirographum, quod diabolo & angelis illius feceramus, scriptum manibus animæ, id est, operibus ejus.* Sanctus P. Augustinus in Psalm. xcv. num. 5. *Venit redemptor, & dedit pretium; fudit sanguinem suum, emit orbem terrarum.* *Quaritis quid emerit? Videte quid dedit, & inveniente quid emerit.* *Sanguis Christi pretium est.* *Tanti quid valet? Quid, nisi totus orbis, quid, nisi omnes gentes?* In Psalmum cxxi. x. num. 7. *Sacerdos noster a nobis accepit quod pro nobis offerret.* *Acceptit enim a nobis carnem: in ipsa carne victimæ factus est, holocaustum factus est, sacrificium factus est.* *In passione sacrificium factus est: in resurrectione innovavit illud, quod occisum est, & tanquam primitias tuas dedit Deo, &c.* Vide lib. 1v. contra duas Epist. Pelagian. cap. 4. num. 8. & contra Faustum lib. xiv. cap. 4. Joannis Chrysostomi, Gregorii Magni, Leonis aliorumque sententiae duobus precedentibus capitibus sunt productæ. Cyrilli Alexan-

drini præclara testimonia, & ad revin-
cendam quamdam cavillationem Fausti
Socini satis idonea, proferam proximo
capite ad 3. opposit. Dignissima lectu est
D. Paulini Epist. 1v. ad Severum pag. edit.
Plantinianæ 52. & Bernardi exc. ad Inno-
centium cap. 5. & 6. nunc inter Tracta-
tus Tom. 1v. pag. 114. Venantius Ho-
norius Clementinianus Fortunatus secun-
dum de Cruce Domini librum sic aufpi-
catur:

Crux benedicta nitet, Dominus qua
carne peperdit,
Atque cruore suo vulnera nostra
lavit.
Mitis amore pio pro nobis victimæ
factus,
Traxit ab ore lupi, qua sacer
Agnus oves:
Transfixis palmis ubi mundum à
clade redemit,
Atque suo clausit funere mortis
iter.
Hic manus illa fuit clavis confixa
cruentis,
Quæ eripuit Paulum crimine, mor-
te Petrum.

Expressissimis hisce SS. Patrum testimo-
niis collustrantur quæ de sacris literis,
earumque sensu diximus paulo supra,
similque nefasti FF. Polenorum
heresis firmissimo Orthodoxorum con-
sensu revincitur. Nam incepit reden-
tio adstruitur metaphorica, ubi inter-
venit magnum pretium, ubi solvit debi-
tum, ubi satisfit iudicato: audacter
denegatur sacrificium Crucis expiato-
rium, in qua incontaminatus agnus
se ipsum pro nobis obtulit, ductus tan-
quam ovis ad victimam, holocaustum
factus, & pro totius mundi salute ma-
culta hostia: impie ac temere substitu-
tionem, ac surrogationem Christi pro
inquis inficiantur Sociniani, si ipse pec-
cata nostra portaverit, execrationem ad
seipsum attraxerit, supplicia, quibus nos
eramus digni, in semetipsum transtule-
rit. At Patres Orthodoxi disertissime
affirmant in humani generis redemptio-
ne magnum intercessisse sanguinis Christi
pretium, eoque empta corpora & animas
peccato vendita: luculentissime tra-
dunt Christum Dei Agnum factum in
cruce hostiam, victimam, sacrificium,
holocaustum, ac pro toto mundo pia-
culum; apertissime docent Unigenitum
Dei Filium omnium maledictionem su-
cepisse, verbera, probra, & contumelias
tolerasse, pro nobis affectum cru-
ciatu, pro nobis interfectum, pro nobis
mor-

morte multatum. Itaque Sociniani
inepte adstruunt Redemptionem impro-
priam, & metaphoricam: aucta^{et} ne-
gant sacrificium Crucis expiatorium; &

impie ac temere inficiantur mortis Chri-
sti pro nobis subrogationem, atque sub-
stitutionem.

C A P U T V.

Fausti Socini referuntur, & refutantur sophismata.

S U M M A R I U M.

1. & 2. Objectio ex scriptura defumpta solvitur.
3. & 4. Objectio ex conceptu redemp^{ti}onis
defumpta solvitur.

5. & 6. Objectio ex verbis: *portare peccata*,
defumpta solvitur.
7. 8. & seqq. Solvuntur reliquæ objectiones.

1. Objicitur. **A** Tobiicit Faustus: Christus non ideo
hominum Servator est, quia illos
redemit solatio pretio, sed ob
alias causas à divina Scriptura aperte
commemoratas. Prima est, quod no-
bis viam salutis annuntiaverit; ideo nam-
que dicitur missus, ut testimonium red-
deret veritati, & prædicaret Evange-
lium. Ita legitur Marci 1. 38. Lucæ 4.
18. 19. 43. Joan. XVIII. 37. Atque hinc
appellatur Apocal. 1. 5. *Testis fidelis*,
& dicitur ab Apostolo in prima ad Tim.
II. 6. & VI. 13. *testimonium temporibus
suis*. Id vero sublimiori titulo compe-
tit Christo, quam Apostolis; nam ille
testis simpliciter dicitur, isti autem Act.
1. 8. *testes tantummodo Jesu Christi*,
propterea quod non propriam, sed Christi
doctrinam prædicaverint: quare non
elidunt Socini argumentum, qui Apostol-
orum exemplo nituntur ostendere re-
demptionem nihil aliud importare, quam
æternæ salutis annuntiationem. Deinde
appellatur Christus Salvator hominum,
quia veritatem confirmavit sanguinis ef-
fusione: nam ob eam rem preriosus ille
sanguis dicitur sanguis *novi fœderis*,
Math. XXVI. 28. & ad Hebreos XII.
20. nimis quia meliora annuntiat, ac
loquitur, quam sanguis Abel, ut Apo-
stolus ibidem ait cap. XI. 24. Constat
etiam ex cap. XXI. Exodi versu 8. in
vetere fœdere sanciendo effusum sanguinem,
quod & priscarum gentium ser-
vit consuetudo. Frustra reponeres id in
Martyres etiam quadrare; cum hi sanci-
tum à Christo fœdus confirmarint, id
circo appellati Act. XX. 11. 20. & Apoc.
VII. 17. *Testes Jesu Christi*. Tertio
sacra literæ appellant Christum homi-
num Servatorem, quia mortuus est, ut
ipsum imitantes consequamur æternam
vitam: quod expresse docet Apostolus
ad Rom. XIII. 13. ad Ephes. IV. 20. &
Petrus 1. Epist. 11. 21. Præterea dicitur
Christus Redemptor noster, quoniam
resurgens à mortuis nos in fide & justifi-
catione firmavit. Videatur Apostolus

R. P. Berti Theol. Tom. V.

ad Rom. VI. 5. ad Corinthios prima,
VI. 14. ad Ephes. II. 6. ad Philipp. III.
12. Ratio manifesta deponitur ex quo
per resurrectionem declaratus filius Dei
firmitorem nobis fidem ingeneraverit.
Videsis Joan. XX. 31. Act. XIII. 33.
Apost. ad Rom. I. 4. Tandem Christus
Reparator est nostri, quia nobis æter-
nam vitam datus est, ut colligitur ex
Matth. XXVIII. 18. Joan. XVI. 2. ad
Hebreos IV. 14. Cum tam apertas cau-
tas Scriptura proferat, cur Christus di-
catur Reparator humani generis, quid
necessum est recurrere ad exhibitam sa-
tisfactionem, ad solutionem pretii, ad
pœnarum subrogationem?

Respondetur nihil concludi pro Soci-
no, etiamsi omnia quæ hactenus obje-
cta sunt, concedantur. Quæ enim
inepta magis, & futile consecutio, quam
hæc Sociniana, Servator noster vitam
annuntiavit æternam, fœdus sancivit
novum, resurrexit ne vana esset fides
nostra, nobisque salutem impertitur;
ergo nos solito pretio non redemit?
Imo si ob auctoritatem Scripturarum san-
ctorum, quæ in antecedenti præmittuntur
vera sunt; verissimum est etiam nōs
à Christo fuisse magno pretio coempsos,
pretiosum ipsius sanguinem esse *lytrum*,
ac satisfactionis medium, & pro nobis
immaculatum Agnum fuisse in cruce ma-
statum, hostiam sacrificium, placamen, id
pariter sacræ literis contestantibus: in
quibus si propria satisfactio erat nobis
significanda, quæ verba magis idonea
usurpare poterant divinitus afflati Scri-
ptores? Poterant afferere Christum pro
nobis dedisse animam suam, fudisse san-
guinem, soluisse pretium? Affirmare fa-
ctum pro nobis *maledictum*, portasse pec-
cata nostra, fuisse prævaricationibus
nostris percussum ac vulneratum? De-
monstrare nos ejus morte à dæmonis po-
testate erutos, reconciliatos Deo, à pec-
catorum inquinamento expiatos? Assue-
runt, affirmarunt, demonstraverunt. Pro-
priam ergo redemtionem frustra Socinia-

li

ni

ni Scripturis oppugnant. At cur nostra redemptio prædicatione etiam, miraculis, & resurrectione peracta est? Cum Deus hominem condiderit liberi arbitrii, is non à Deo humanum genus instituente, neque impellente & cogente causa aliqua, sed propria voluntate suggestente diabolo assensum præbens, venum datum est sub peccato. Ut ergo venditioni responderet redemptio, non tantum Christus præsum solvit, hostemque devicit; sed etiam voluit, ut homo erueretur à diaboli potestate non reluctans & invitus, sed Deo invitanti ac trahenti libere obtemperans. Atque hinc est, quod licet omnes redempti simus persoluto pro singulis pretiosis sanguinis pretio; degunt tamen complures sub dæmonis captivitate, quia per liberum arbitrium nolunt respicere. Tantummodo parvulis absque motu voluntatis propriæ applicatur per Sacramentum regenerationis fructus passionis Christi, quoniam illi absque propriæ voluntatis actu peccaverunt in Adam: ab aliis jure voluntatis assensus requiritur, quoniam diaboli illecebris volentes, non inviti detinentur captivi. Mortuus est ergo Christus, ut effuso sanguine redemptio nostræ præsum solveret; prædicavit, ut delitescentes in tenebris veritatem agnoscerent: patravit miracula, ut increduli præberent fidem: resurrexit, ut in fide complantati ad justificationem disponerentur: promisit vitam æternam, ut traherentur ad gratiam meliorum bonorum expectatione. Atque ita, licet ad redemtionem spectent omnia Christi opera, ratione tamen præcipua tribuitur ipsa redemptio sanguinis effusione, ut vidimus cap. 2. prop. 2. quia sanguis habet rationem pretii, cætera spectant ad alliendam captivi hominis voluntatem: in quibus si præsertim sita esset redemptio, hæc non passioni, sed Christi miraculis, & resurrectioni speciali titulo conveniret. Hæc vero abunde convellunt Sociniana sophismata. Brevi ad primum reponimus Marcum cap. 1. afferre Christum venisse ad prædicandum, sed in hoc tantum sitam redemptio nomen divinat Faustus. Lucas cap. 4. non solum ait Christum evangelizasse, sed etiam prædicasse *captivis remissionem*: neque istic habes hac prædicatione mundum fuisse redemptum. Joannes pariter cap. xvi. ait Christum in mundum venisse, ut testimonium perhiberet veritati: nil aliud hoc loci. Apostolus in prima ad Timoth. vi. præter testimonium commemorat etiam redemptio, & quidem Græco vocabulo *avtiautgev*: de quo cap.

2. prop. 1. Apocalypsis addit. *Et hivit nos à peccatis nostris in sanguine suo.* Discrimen inter Christum, & Apollonos ac Martyres in eo situm, quod Christus solus crucifixus sit pro humani generis redemptio, cæteri habeant reconciliationis ministerium, vidimus cit. cap. 2. prop. 111. num. 2. 3. 4. 5. & prop. vi. num. 2. Hoc tamen discrimen tollitur, si redemptio in sola prædicatione constituatur. Ad secundum dicimus Christi sanguinem esse *sanguinem fæderis*, ac *testamenti*, quia cum factum sit peccatorum nostrorum placamen, pactum Dei cum iustis initum, & ob iniquorum culpas contractum firmiori nexu sancivit. *Fæderis* quoque vocabulum, factum Moysis Exodi xxiv. & gentium consuetudo ineundi fœdera effuso hostiarum sanguine catholicam sententiam confirmant; quia cum antiquitus federum transgressores capite plecterentur, facta per sanguinem expiatione hostes reconciliabantur, hostia loco fœdifragorum mactata. Vide Lippomanum in Exodum pag. 234. Illa quoque ceremonia significatum veteribus, fractores fœderum more mactatarum pecudum discerptum iri, ut ostendit de Conviviis Vet. cap. viii. Jos. Laurentius Lucensis. Itaque sanguis Christi appellatus est *sanguis fæderis*, quoniam & pro transgressoribus effusus est, & novum Dei pactum firmavit. Etideo melius loquitur, quam sanguis Abel, quia effusus in remissionem peccatorum loquitur veniam & gratiam, cum sanguis Abel loqueretur lupplicium, atque vindictam, Gen. iv. 10. Ad tertium dico recte sanguinem Christi nos hortari, ut ejus vestigia seculum, cum Christus *veniens non verbis tantum nos hortatus sit, sed & factis, post omnes injurias & contumelias passus quoque & crucifixus*, ut nos pati & mori exemplo suo doceret, ut nulla sit homini excusatio pro se non pati, cum passus sit ille pro nobis, & cum illi passus sit pro alienis peccatis, multo magis pro peccatis suis pati unumquemque debere. Ita Cyprianus Epist. ad Fortunatum, sive de Exhortat. Martyrii cap. 5. & Auctor Carminis de Passione Domini inter Lactantii Opera sic Dominum Jesum nos allocquentem inducit:

Sectare meæ vestigia vita,
Ipsaque supplicia inspiciens, mor-
temque severam,

Cor.

*Corporis innumeros memorans, animi-
que dolores,
Disce adversa pati, & propriae in-
vigilare salutis.*

Quartum argumentum retorquetur aduersus Socinum; nam si Christus declaratus est filius Dei per resurrectionem, in morte autem cum sceleratis reputatus est; aut redemptio potissimum non consistit in fidei confirmatione, aut per resurrectionem, non per mortem Christi principaliter redempti sumus. At Socinus redemptionem nostram tribuendam praesertim Domini Jesu passioni, non uno in loco fatetur, neque tam audax est, ut id queat denegare. Citatis autem locis resurrectioni potius fidei firmitudo & iustificatio tribuatur, quam expiatio delictorum, & solutio captivitatis: nimurum Christus, ut inquit Augustinus citatus cap. praecedens, *in passio-
ne sacrificium factus est, in resurrectione
innovavit illud quod occisum est. & tan-
quam primitias dedit Deo.* Hinc Apostolus ad Rom. iv. 25. de Christo ait: *Qui traditus est propter delicta nostra,
& resurrexit propter iustificationem no-
stram;* non quod Christus resurgendo a mortuis iustitiam nostram promeruerit, sed quia traditus est, ut sua morte peccatorum nostrorum peccatum lueret; & resurrexit, ut iustitiae, & novitatis vita typum quendam praeferreret, sive, ut loquitur Ecclesia in Prefat. Paschali, *Mortem nostram moriendo destruxit, &
vitum resurgendo reparavit.* In quinto necessum non est immorari; quippe Christum nobis aeternam vitam dedisse, & omnem potestatem adeptum esse, ut legitur in locis postremo a Socino citatis, est prorsus indubitatum; sed aequo indubitatum est hanc vitam nobis teterim ejus mortis beneficio comparatam: quia *Christi sanguis sic in remissionem
peccatorum omnium fusus est, ut omne
peccatum possit delere:* quod docet S. P. Augustinus Tract. xcii. in Joan. num. 1. nec everti unquam poterit Socinianis machinationibus.

3.
Objicitur 2.

Pergit objectare Socinus: Redimere nihil aliud est, quam captivum liberare nullo soluto pretio. Primo namque populus Israel dicitur ex Aegypto redemptus, Exodi xv. 13. & Deut. vii. 8. nec ulla tamen in hac redemptione interfuit pretii solutio. Moyses quoque Act. vii. 35. appellatur Redemptor, & quidem Graeco vocabulo *αὐτοποτής*, nec tamen pro reducendis suorum tribubus fudit sanguinem. Eo prorsus pacto se

R. P. Berti Theol. Tom. V.

absque ullo pretio redemptum a Domino in Ps. xxx. 6. ait regius Vates. Praeterea redimere ac vendere ad in vicem opponuntur: at Scripturarum phrasis id dicitur sub peccato venumdatus, qui nullo pretio in servitatem traditur, subiectur, mancipatur. Aperte id colligitur ex Deut. xxxii. 30. Judic. iii. 8. & Isaiae l. 1. Idem dicendum de redemptione liquet ex eodem Propheta cap. lli. 3. Ad haec redemtionem nihil esse aliud, quam remissionem peccatorum affirmit Apostolus ad Coloss. i. 14. Hanc autem remissionem nobis gratis impendi idem Apostolus docet in primo ad Eph. versu 7. Frustra itaque ex verbo *redimendi* infertur Christum pronoibus satisfecisse.

Resp. Redimere nihil aliud esse, quam captivum soluto pretio liberare, id fateretur Socino cap. 1. secundi libri, nec aliam

4.
Responde.

significationem habere hebraicum verbum *כָּרְדָּם*, & graecum *αὐτοποτής*: & quamvis eadem verba aliquando accipiuntur metaphorice pro liberatione a miseria, quemadmodum vendere interdum dicitur Deus quem a sua misericordia alienat, specie, ut Lorinus inquit in Ps. vii. 3. usurpata pro genere; non sit consequens quod ubi de humani generis reparatione occurrit sermo, verbum *re-
dimere* sensum non preferat proprium. Non enim redempti tantum dicimur, sed redempti sanguine, empti pretio magno: & sanguis Christi hujus redemptoris appellatur *αὐτοποιός*, & auro, argenteoque, per quod redimuntur captivi, praeferrur. Atque illud mirandum est, Socinianos, qui acuti dialectici videri volunt, ex quo verbum *redimere* alicubi accipiatur sensu ampliori, nullibi, nec ubi pretium innuitur, propriam illi tribuere significationem. Itaque ad primum concedimus populum Israel absque pretio redemptum ex tyrannide Pharaonis: sed dicimus hanc liberationem appellari Redemtionem ob typum, quia Paschalis Agnus tunc immolatus praefigurabat Christum, cuius morte redempti sumus: nec oportet, ut omnia prorius conveniant in figura, & in veritate; ut vidimus cap. ii. prop. 5. quamquam populus Israel non dicitur de Aegypto redemptus pretio, ut nos dicimur empti a Christo, sed iisdem in locis, quae Socinus objicit, dicitur Deus redemisse populum suum *in brachio excelso, in ma-
nu forti, in misericordia, in fortitudi-
ne;* ita, ut Scriptura ipsa innuat hanc liberationem peractam fuisse divina virtute, ac potentia miraculorum. Quod additur de Moysi, eandem habet solu-

tionem:

li 2

tionem: siquidem in Actis dicitur *λυτρωτής*, quatenus gerebat Christi typum; ut etiam Cyrus appellatus est *Christus*, præsignans libertatem à captivitate peccati, aliisque permulti Messiam præfigurarunt. Ut ergo nomen *Christi* de Cyro propter typum, de Jesu Nazareno ob veritatem enuntiatur: ita nomen Redemptoris de Moysè impropre, de Domino Jesu, qui non solum internuntiū funditus est munere, sed etiam tradidit semetipsum, sanguinisque pretium effudit, asseritur proprio sensu. Hinc Basilius in Psalmum XLVIII. pag. 280. & S. P. Augustinus lib. IV. contra duas Epist. Pelagianor. cap. 4. num. 8. demonstrant Redemptoris ac Mediatoris nomen proprie Christo duntaxat competere. Vide supra cap. 2. prop. 6. Addo Syriace Moyfen dici, non *Redemptorem*, sed **אֶנְגָּל**, *diremptorem* *litium*, à radice **אֶנְגָּל**, *judicare*: in versione autem Arabicā, & Æthiopica, *liberatorem*; quamvis liquet ex Græco, ex Hieronymo, & ex vetustissimo Codice Vaticano præferendam esse lectionem Vulgata, ac decipi Lutherum, Bezam, ac Schmidum abjicientes vocabulum *Redemptoris*. Quod sequitur de venditione diluitur ex dictis; ut enim qui vendit, rem à suo dominio alienat, ita Deus iniquos abicit, traditque ministris justitiae sue puniendos: ac dicitur gratis vendere, quasi vili æstimet, ac parvipendat. Ita redimere valet aliquando idem, ac liberare à vexatione & tyrannide: quod tamen in humani generis reparatione non gratis perfectum est, sed pretio persoluto. Nec oppositum evincit Isaías cap. LII. ubi dicimus sine argento redempti, quoniam non captivorum promeritis, sed Christi passione contigit liberatio. Atque his refutatur postrema objecção, quod Apostolus doceat non gratis justificari: de qua recolé quæ dixi Prop. III. num. 2. & Prop. VI. ubi vitrea Socini te la fuerunt contrita. Addo nunc præclaram Augustini annotationem q. XVI. in librum Jud. scriptum à propheta nos *gratis* esse venundatos, non autem redemptos gratis & sine pretio, sed redemptos *sine argento*, ut pretium redemptoris intelligamus, quale dicit Apostolus Petrus, *Non enim auro, vel argento redempti estis, sed pretio sanguinis Agni immaculati*. Itaque Isaías ait, *sine argento redimemini*, quoniam pretio quidem sanguinis Christi, non tamen pretio pecuniario eramus redimendi. Hæc Augustinus. Addamus ulterius, etiam in venditione peccatorum pretium aliquod

intercedere, licet non semper pecuniarium, scribente Polybio lib. 4. *πανταχοῦ τὰ πανταχοῦ γέγονε, mala qualibet esse venalia*, cum nemo sine maximo impendio sectetur crimina. Vide quæ de Jasone narrat Auctor 2. lib. Machab. cap. IV. 8. Quæ ab improbo amatore extorquet libido recenset lib. IV. Lucretius, & quæ ab avaro famæ auri, Persius Satyra V. ab eo verlū, *Ma-ne piger stertis, &c.*

Tertiò loco opponit Faustus Socinus; *Portare peccata nihil est aliud, quam illa auferre ac delere, frustra itaque hinc satisfactionem Christi nituntur comprobare Catholici*. Ac primo sunt loca permulta, in quibus *ferre*, & *auferre* idem sonant, ut Exodi XXXIV. 7. & Joannis XX. 5. Deinde celebris Isaiae textus cap. 53. *Vere languores nostros ipse tulerit*, in Evangelio Matth. VIII. 16. exponitur de corporis infirmitatibus, quas tamen Salvator in se non transtulit. Ad hæc Levit. XVI. 22. dicitur hircus emissarius portasse *iniquitates in terram solitariam*, cum tamen non maestaretur in expiationem peccati, sed vivus emitteretur in desertum. Præterea licet portare peccata sit scelerum poenam subire, nulla inde consequitur satisfactione; nam & Iudei in captivitate dicuntur portasse patrum suorum iniquitatem Jerem. Lam. cap. V. 7. nec tamen Deo ullam exhibuerunt satisfactionem.

6. Resp. Christum eo sensu portasse peccata omnium nostrum, quatenus propter Respondere scelera nostra attritus est; quatenus propter nobis factus est peccatum & maledictum, scilicet sacrificium & hostia; quatenus peccatorum nostrorum poenas luit: ut ostendimus cap. 2. prop. 4. ideoque, et si portare sit idem alicubi, atque *auferre*, dum agitur de Redemptione importat quoque supplicium peccato debitum, præsertim cum Salvator non solum dicitur *portasse peccata*, verum etiam ea *sustulisse in corpore suo super lignum*, crucemque latronum. De cap. VIII. Matth. plura nuper citata propositione. Quod vero attinet ad hircum emissarium, respondent quidam fuisse typum Christi, nec de typo ad antitypum valere compensationem. At in primis eodem cap. XVI. Levit. asseritur alium hircum *pro peccato populi* fuisse maestatum: qui cum pariter fuerit Christi typus, monstrat hunc proprio sanguine scelera nostra expiisse. Quomodo autem maestatione hostiarum peccata olim expiantur, dictum cap. II. prop. 5. Deinde hircus quoque deportatus in solitudinem, si Hebreis

Hebræis interpretibus habenda est fides, & sublimi loco præcipitatus dabatur neci, aut saltem illa in solitarium locum abactio ei mortem ex ferarum laniatibus minabatur. Sed detur hircum emissarium non fuisse in præcipitum aëtum, atque disceptum: cum omnia vetera sacrificia fuerint typus Christi, in re significata hircus mactatus non est spectandus tanquam aliquid ab hirco ablegatitio diversum. Alloquemur itaque Socinus verbis, quibus Cyrillus Alex. lib. ix. pag. 301. urget Julianum: *Cerne ergo, certe mysterium etiam in capris duobus reple adumbratum. Caper enim, sive hircus pro peccatis sacerdotis & populi mactabatur ex præscripto legis. Ut enim ait Isaías propeta: Omnes sicut oves erravimus, & Dominus tradidit eum pro peccatis nostris. Duo siquidem hirci assumuntur, non tanquam duo Christi sunt, aut duo juxta nonnullos filii, sed potius, quod oportebat eundem immolari pro nobis, & mori quidem secundum carnem, vivere autem secundum spiritum.* Facit etiam ad rem nostram, quod Sacerdos imprecabatur capit hirci emissarii, ut quidquid malorum venturum erat super filios Israel, caderet super hircum, cui etiam tradunt ligatas ad caput schedas peccatis inscriptas. Verum de his Joan. Lorinus in Levit. pag. 503. Tertullianus de hirco emissario lib. 3. adv. Marcionem inquit: *Circumdatu coccino, maledictus, & computatus, & convulsus, & compunctus a populo extra civitatem abiciebatur in perditionem, manifestis notatus insignibus Dominicæ passionis.* De promptus ex Lament. Jeremiæ locus demonstrat quomodo portare peccata aliquando idem sit ac propter peccata puniri: atque hoc sensu Christum portasse peccata nostra, ut pro illis subiret mortem, nos affirmamus. Quare hinc revincit Socinus contendens quod portare peccata sit illa auferre, non perfere: quod ipsemet in multis Scriptura locis significari faretur cap. 21. suarum Prælectionum. Christus vero non solum peccata pertulit, sed etiam pro nobis satisfaciens illa delevit, quia pro nobis vulneratus est, & nos ejus livore sanati sumus, atque factus pro nobis maledictum nos redemit de maledicto. Sed perlege laudatam 4. propositionem cap. 2.

7.
Objicitur 4.

Rursus Sociniani objiciunt: Dum Christus dicitur pro nobis mortuus, sensus est morte sua nobis beneficium maximum contulisse contestans suam erga nos charitatem, ac Patris misericordiam promittens; nullo autem pacto infertur lo-

co nostri fute mactatum. I. Quia particula utrè, pro, significat occasionem, causamque finalē, non autem personæ substitutionem. II. Joannis 1. cap. 111. 16 legitur nos debere pro fratribus animas ponere, exemplum sectantes Christi, qui pro nobis posuit animam suam. At nos fratribus utilitatem afferre possumus, non satisfacere pro iisdem. III. Dicitur Christus pro nobis mortuus, quatenus nos exemplo suo in sempiternam vitam transtulit, & in ejus nomine baptizamus; ut colligitur ex 1. ad Corinth. 1. 13. Nunquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis? IV. Idem Apostolus ad Hebr. 11. 9. inquit Christum gratia Dei pro omnibus gustasse mortem. Ideo dicitur ergo mortuus pro nobis, quia declaravit nos gratiam, maximumque beneficium fuisse afferitos. V. Joan. x. 11. se compa at Jesus Pastori, qui animam suam dat pro oibis suis. Pastor autem le propter oves servandas periculo exponit, sed nullam illis moriens affer libertatem: imo si moriatur, quomodo servantur oves? VI. Frangens apud Lucam panem Eucharisticum cap. xxii. 19. ait Christus: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur; nec tamen in Cœna pro homine redimendo fui immolatus.* VII. Dum quis pro redimendo captivo substituitur, loco illius captivus permanet. Si ergo Christus mortuus pro nobis esset, ut nos redimeret, loco nostri manifestet captivus. Itaque dum Christus dicitur pro nobis mortuus, particula pro finalē tantum caulam importat, non personæ substitutionem.

Resp. refelli hæc inania sophismata 8.
prop. 3. capit. 2. ubi ostendimus quod Responde.
licet particula utrè aliquando significet vir.
tantummodo ut latitatem aliquam, in re.
demptionis negotio denotat substitutionem,
cum Christus sit mortuus pro impiis,
ut ipi eriperentur à perditione.
Ostendimus ibidem haberi etiam in Scri.
pturis particulam aliam utrè, quæ adver.
sariorum confessione demonstrat permu.
tationem. Ad primum ergo respondemus
nusquam de fidelibus legi quod debeant
pro fratribus animam ponere, ut eos
solvant à maledicto, ut illi reconcilien.
tur Deo, ut eruantur à damnatione Adæ;
quemadmodum de Redemptore nostro id
affirmatur. Joannes itaque exemplo Chri.
sti nos ad charitatem hortatur, ex quo
simul empti simus, & unum sit pretium
omnium nostrum, ut S. Pater demonstrat
Tract. vi. in cit. Ep. stol. num. 12. At
non possumus in ponendo animam pro
fratri.

fratribus Christo esse pares: ille enim potestatem habuit ponendi animam suam, & iterum sumendi eam; nos autem nec quantum volumus vivimus, & morimur etiam si nolumus: ille moriens mox in se occidit mortem; nos in ejus morte liberamur a morte: illius caro non vidit corruptionem; nostra post corruptionem in fine saeculi per illum induit incorruptionem: ille nobis non indiguit ut nos salvos faceret; nos sine illo nihil possumus facere: ille se nobis palmitibus praebuit vitam; nos babere praeter illum non possumus vitam. Postremo et si fratres pro fratribus moriantur, tamen in fraternorum peccatorum remissionem nullius sanguis Martyris funditur; quod fecit ille pro nobis. Hac idem Aug. Tract. in Joan. LXXXIV. n. 2. Ex quibus verbis apparet quantum in ponendo pro aliis animam Christus a nobis differat. At quod sequitur in Socinum retorquetur: nam Paulus Corinthios hortatur ad unitatem spiritus, & ad vitanda schismata ex quo solus Christus pro nobis sit crucifixus, ejusque virtute ac merito consecuti sumus in baptismio remissionem peccatorum. Eo itaque pacto, quo Christus pro nobis est mortuus, nemo mori potest pro fratribus: sed ille fudit sanguinem ob redemptionem, alii ad exemplum, & communionem charitatis. Quod sequitur ex cap. 2. ad Hebraeos demonstrat Christum gustasse mortem, non necessitate ductum, sed charitate, ac redemtionis nostra causa; ut legitur quoque ad Rom. v. 8. ad Titum 111. 4. aliusque in locis. Est autem in Greco: ὅπερ κά-ετι θεος, & vocula ὅπερ modum, non finalē causam significat; unde legit Syrus, Per gratiam suam, & Arabs, Ex Dei gratia, id est, per humanitatem, beneficentiam, φιλαργυρίαν. Vide Bibl. Reg. N. Test. pag. 42. & Valton. 853. Ad proximum aequa facilis est responsio: quippe Bonus Pastor ut oves redimeret, dedit animam suam; & ne iterum lupi gregem disperderent, ne gloriarentur Iudei quasi prævaluerint, surrexit a mortuis: quamobrem est vestigio addit, Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam. Ex quo etiam Christus dicatur Antonomastice Bonus Pastor, infert neminem in ponendo pro oibis animam suam esse illi simillimum. At legendus Augustinus Tract. XLVI. in Joan. num. 3. & 10. Quod additur ex Luc. XXI. de Pane Eucharistico, si ea verba, Quod pro vobis datur, conferantur cum Epist. I. ad Corinth. XI. 24. ubi legitur, Quod pro vobis tradetur, & cum iis, quæ ibidem apud Lucam habentur versu 20. de

sanguine, Qui pro vobis fundetur; liquet posse habere significationem futuri, ac idem esse, ac pro vobis dabitur in mortem: et si nos profitentes in consecratione panis verum sacrificium haud negamus significationem praesentis temporis, ut idem sit datur, ac, offertur. Quod si ad hujus loci versiones confugiamus, his Lucae verbis refellitur omnis Socini tergiversatio: legitur quippe in Arabica: Quod commutabitur pro vobis: in Aethiopica, Quod datur propter vos in redemptionem: in Syriaca, Quod pro vobis tradetur. En commutatio victimæ loco nostri: en expressa redemptio: en futura in cruce immolatio. Adeas N. Test. Walt. p. 378. & Bibl. Max. Tom. XIV. pag. 254. Postremum nihil evin cit; nam Christum pro captivis substitutum ultra fatemur, sed ei non erat in captivitate permanendum, quia Diabolus, qui captivum tenebat humanum genus, Redemptorem nostrum nullius peccatorum penitentia mortis afficiens devictus & ejectus est, ideoque Christus abitulit ejus arma, & spolia distribuit, Luc. XI. 22. elevatus in cruce omnia ad se ipsum traxit, & quos redemit, emptios fecit, sive juris, ac hujus mundi principem ejecit foras, Joan. XI. 32. & denique a mortuis resurgens, atque in altitudinem cælorum ascendens, ad fidem redicens qui erant sub tyrannide diaboli, captivam duxit captivitatem, Ps. LXVII. 19. & ad Ephes. IV. 8. Collustrabunt hanc responsionem quæ diximus cap. III. prop. 9. num. 5.

Præterea opponunt: Ita per Christi sanguinem reconciliati sumus, ut ille nul-
latenus fuerit redemptionis nostræ sy-
trum, ac pretium. Ac primo ad Rom. 9. 10. legitur: Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus per mortem filii ejus: multo magis reconciliati salvi erimus in vita ipsius; ubi magis vitæ, quam morti Salvatoris nostra tribuitur salus. Deinde idem Apostolus 2. ad Corinth. v. 19. inquit: Deus erat in Christo mun-
dum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum. Vides quo pacto reconciliati sumus per Christum? Sola non imputacione peccati. Addit Paulus: Et posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungimur, tan-
quam Deo exhortante per nos. Itaque hortatione, ministerio verbi, & inter-
nuntiis completo munere nos Christus re-
conciliavit Patri. Denique ex eodem
Apostolo ad Ephes. IV. 32. ut ad Rom.
III. 24. gratis, ideoque absque pretio
justificamur.

Resp.

10.
Responde-
tur.

Resp. hæc omnia fuisse abunde refuta-
ta cap. 2. prop. 3. Brevi nunc ad primum
dicimus ibidem Apostolum afferere nos
esse reconciliatos *per mortem filii ejus, &*
in sanguine ipsius. Sanguini itaque &
morti reconciliatio nostra præcipue tri-
buitur, & ideo per vitam salutem con-
sequimur, quia reconciliati sumus per
mortem. Quod ut aperte percipias, ani-
madverte Apostolum instituere *antibé-
fici* *inter inimicos & reconciliatos, inter
mortem & vitam Christi.* Verborum
itaque illorum sensus obvius, & apertissimus
est: Si cum peccatores essemus,
redempti sumus pretio sanguinis, & re-
conciliati per mortem: curnam si justi-
erimus, eo vivente, nunquam morituro,
& interpellante pro nobis, reconciliati
& amici salutem non assequemur? Prae-
clare Chrysostomus hom. ix. in Paul. p.
93. *Vides quantum locus hic fundamen-
tum babeat ad adstruendam futurorum
spem: ante hunc enim duo quidem erant
ad salutem nostram difficultia; & quod
peccatores essemus, & quod salus per Do-
mini mortem necessaria: quod ipsum mi-
nus persuibile erat, antequam fieret, ac
magnum adeo charitatem requirebat, ut
fieret; nunc autem posteaquam hæc evene-
re, reliqua faciliora sunt. Etenim ami-
ci facti sumus, nec morte amplius opus
est, &c.* Et S. Pater Aug. lib. xiiii. de
Trinit. cap. xvi. num. 21. *In vita sal-
vi, quia per mortem reconciliati. Quis
enim dubitet daturum amicis vitam suam,
pro quibus inimicis dedit mortem suam?*
Quod sequitur, inepte ad hanc rem de-
torquetur à Socino; et si enim reconciliatio
fieret per solam non imputationem
peccati, ut tenent hæretici plurimi, mi-
nime excluderetur Christi redemptio,
quoniam ait ibidem Paulus nos reconciliatos
esse in Christo, & ad Colos. 1. 20.
per sanguinem crucis ejus. Ceterum non
juvat hic locus nefarium aliud de justifi-
catione placitum; quoniam Apostolus
explicat reconciliationem ex parte, quæ
continet abolitionem offensæ; non ex-
cludit gratiam habitualem, per quam redi-
mimur sancti, & immaculati, ut demon-
strat in h. l. illustris Estius, & nos vidi-
mus lib. xix. cap. 2. Alterum in Soci-
nianos retorquetur: nam Paulus tribuit
Apostolis ministerium reconciliationis ob
prædicationis officium, & munus legati
atque oratoris; Christo autem tribuit
ipsam reconciliationem, ideoque is non
solus prædicatione & exemplo, verum
etiam solutione pretii, sanguinisque ef-
fusione reconciliationis est auctor. Recte
Chrysostomus hom. xi. in 2. ad Corinth.
p. 821. *Ob idque etiam dicebat Aposto-*

*lus, Deus erat mundum fili reconcilians
in Christo, hoc est, per Christum. Quo-
niam enim dixerat, Qui dedit nobis mi-
nisterium reconciliationis, temperamento
quodam utitur, perinde ac si diceret: Non
est quod existimetis summam hujus rei au-
toritatem penes nos esse, ministri tantum
sumus. Deus est qui totum hoc efficit,
quippe Unigenitum suum terrarum orbem
in gratiam recepit.* Comprobat hanc
expositionem S. P. Aug. serm. clii. de
Verbis Apostoli num. 10. ex iis, quæ
apud Paulum sequuntur, *Eum, qui non
noverat peccatum, pro nobis peccatum
fecit: ubi peccatum significare hostiam
pro peccato, etiam ibidem tradit S. Do-
ctor: quod nos ostendimus prop. vi.
num. 2. Scimus contendere Socinum
pag. 137. de Christo Servatore, *pecca-
tum non hostiam significare, sed hominem
habitum ut peccatorem.* Sed præter-
quam quod refellitur ex dictis ibidem:
quid infertur ex interpretatione versutis-
simi hominis, nisi Christum, ut nos Deo
reconciliaret, factum esse peccatum, id
est, *tanquam peccatorem aliquem penit
obnoxium,* ut exponit quoque pag. 639.
Ocurrensius? Stat ergo reconciliationem
nostram ex morte Christi esse repeten-
dam. Ad ult. dictum est cit. prop. 6.
nos justificatos esse gratis, & per redem-
ptionem, quæ est in Christo Iesu, ut gra-
tis ad nostra promerita, non ad exhibi-
tam à Christo satisfactionem debeat re-
ferri.*

Ad hæc Sociniani objectant: *Sacrifi-
cio Crucis nulla inerat vis expiandi; le-
gales enim victimæ erant figura passio-
nis Christi, ut serpens æneus, de quo
Num. xi. 9. At quemadmodum qui re-
spiciebant serpentem illum, eripiebantur
à morte; ita qui Christo credunt, non
pereunt, sed habent vitam eternam, ut
inquit Joan. iii. 14. Item arca Noe,
mare rubrum, & aquæ, quæ fluxerunt
de petra, præfigurabant baptismum ex
Apost. 1. ad Corinth. x. 6. 11. & 1. Pe-
tri 11. 21. quamvis nullam haberent
vitam expiandi. Præterea victimæ nul-
lam sanctificationem afferebant, & ta-
men omnia illarum sanguine secundum
legem mundabantur, ut Apostolus do-
cet ad Hebr. x. 22. quia sacrificiis pe-
ractis Deus plenam remissionem creden-
tibus conferebat. Præterea falsum est
Christum Sacerdotis munere funetum,
priusquam cælum ingredieretur. Is Quia
Apostolus ad Hebr. 11. 17. ait debuisse
Christum per omnia fratribus similari, ut
Pontifex fieret: assimilatus est autem per
mortem: ideoque nondum in cruce fue-
rat*

rat Pontifex constitutus. II. Quia in eadem epist. cap. v. 5. legitur, *Christus non semetipsum clarificavit, ut pontifex fieret; sed qui locutus est ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui te: quæ verba de resurrectione esse accipienda liquet ex Act. xiiii. 33.* non ergo ante resurrectionem Christus Pontifex erat. III. Quia in eadem ad Hebræos Epist. vii. 26. habetur: *Talis enim decebat ut nobis esset pontifex sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, & excellens cælis factus.* Priusquam erga Salvator ab impiis segregatus cælum concenderet, nequaquam Sacerdotali functus est munere. IV. Quia in capite ejusdem epist. viiiii. 4. extat, *Si ergo esset super terram, non esset Sacerdos.* Qyomodo ergo sacerdos erat è ligno pendens?

12.
Responde-
tur.

Resp. Aperte jam à nobis prop. 5. cap. 2. demonstratum cruentum, atque expiatorum crucis sacrificium, oltensumque qualem vim expiandi haberent olim mactatæ pecudes, & quo pacto præsignarent immaculati Agni immolationem. Ad illud ergo, quod priori loco objicitur, dicimus diversis typis, non uno duntaxat, Christum præfiguratum, ut diversa ejus munera innuerentur; & consequenter necessum non esse in uno quoque typo sacrificii rationem adinveniri: quamquam & serpens æneus Christum exaltatum in cruce, & petra, unde fluixerunt aquæ latus illius apertum lancea, & Arca Noe Christi incarnationem, mortem, resurrectionem, & Ecclesiam præsignarint; ut accurate exponit S. P. Augustin. 6. ad populum, alias 17. de diversis num. 7. Tract xiiii. in Joan. num. 11. q. 35. in Num. & libro x. 1. contra Faustum cap. 14. & seq. Quod additur de victimis, satis citata prop. 5. dilatum est, quippe, licet illæ non impertirentur vi sua animarum sanctitatem, eam præfigurabant, quatenus loco transgressorum mactatae illos eruebant à poena temporali, & mactationes animalium erant *promissive figuræ* illius sacrificii, per quod habemus remissionem peccatorum, prout explicat idem S. P. lib. xxiiii. contra Faustum cap. 17. Hinc S. Thomas 1. 2. q. 102. art. 3. ad 5. ait: *Per occisionem animalium significatur destrucción peccatorum, & quod homines erant digni occisione pro peccatis suis, ac si illa animalia loco eorum occiderentur ad significandam expiationem peccatorum.* Et quoniam Sociniani negant victimarum pro transgressoribus substitutionem, dicant, quælo, cur Levitæ super caput immolandi vituli manus imponerent, Lev. 1. 4. & 4. 4. cur super

caput hirci posita utraque manu confitebatur sacerdos omnes iniquitates filiorum Israel, & imprecans capiti ejus illum in solitudinem emittebat, Levit. xvii. 21. cur dicebatur hircus ille portare omnium iniquitates, ibidem versu 22. nisi ut eo ritu demonstraret victimam illam hominum iniquorum esse, pro illicis immolari, ejusque sanguinem esse pro animarum piaculo, ut habetur eodem libro Levit xvii. 11. Si ad hæc oculos aperire nolunt miserrimi Sociniani; videant saltem Genet. xxiiii. 13. pro Isaac in holocaustum offrendo immolatum arietem inter vepres hærentem cornibus: quo exemplo non tantum comprobatur victimæ pro homine substitutio, verum etiam præsignatur Christi immaculati agni pro nobis oblatio. Quare bene sapienterque Chrysostomus hom. xlvi. in Gen. pag. 665. *Hæc autem omnia figura fuerunt crucis: propterea & Christus Iudeis dicebat, Abraham pater vester exultavit, ut videret diem meum; & videt, & gavisus est. Quo modo vidit, qui tot annis præcessit? Per figuram, per umbram. Sicut enim hic ovis oblatus est pro Isaac, ita & rationalis agnus oblatus est pro mundo.* Similia Ambrosius lib. 1. de Abraham c. viiiii. num. 74. & S. P. August. lib. xvi. de Civit. Dei cap. 32. num. 1. & lib. 11. contra Maxim. 2. 9. Quæ adduntur ad probandum, Christum priusquam cælum ascenderet, non obtulisse sacrificium, sunt prorsus futile; cum introierit *per proprium sanguinem*, & jam sacrificio peracto: unde sacrificium ab illius applicatione, & mactationem hostie ab ejus repræsentatione hereticis non distinguunt; nec animadverunt, olim Pontificem victimam extra sanctuarium immolasse, postea intulisse sanguinem intra velum: ac pariter Jesum prius fuisse oblatum in cruce, postea ingressum cælos, ut pretium sanguinis jam effusus Patri exhibens semper viveret *ad interpellandum pro nobis.* Facta hac semel peractæ mactationis, & repræsentationis, oblationisque perpetuae distinctione, quam faciendam esse ostendimus laudata prop. v. num. 3. corruit tota machina Socinianæ perfidiae. Ad quatuor autem loca paulo supra ex Epistola ad Hebr. petit laboriosum non est respondere. Nam priori loco docet Apostolus nos non habere Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, cum fuerit *tentatus per omnia similitudine absque peccato*, ut infra cap. 14. 15. sed misericordem ac fidelem, qui vere illud efficit quod nomine, officioque suo pollicetur, id est, Deum placat, atque ad hoc efficiendum formam

formam induit nostram, ut per mortem defrueret eum qui habebat mortis imperium, id est, diabolum. Ita nimurum se se explicat Apostolus praecepit, versu 14. Quamobrem non docet ibidem quando Christus constitutus sit Pontifex, sed quod factus sit particeps conditionis ac mortalitatis nostrae, ut fieret Pontifex misericors, & iis, quos fratres appellare dignatus est, assimilatus labore sustinere, anxius est animo, mortem subire, & dolores nostros expertus facilius nobis condoleret: quod cum praestiterit suffixus cruci, in cruce factus est Pontifex misericors & fidelis. Legi potest in hunc locum Ribera. At cap. v. ait Paulus Christum non se extulisse, ut fieret Pontifex; sed glorificatum a Patre, qui illum filium appellavit. Quamvis ergo Christus fuisset filius Dei tantum post resurrectionem; nihil afferret adjumenti hac in re locus iste Socinianis. Declaratus est tamen filius etiam ante mortem, dum baptizaretur in Jordane, Mat. 111. 17. dum glriosus appareret in monte, Mat. xvii. 5. & 2. Petri 1. 17. Imo cum sit filius generatione, ut etiam inferatur ex cit. cap. xiiii. Act. nunquam fuit non filius proprius, ac naturalis. Quo autem sensu ea verba, *Filius meus es tu, ego bodie genui te, quadrent resurrectioni, dixi libro viii. cap. 9.* In tertio loco non immorabimur, cum ibi afferat tantum Apostolus assumptae humanitatis Christi exaltationem in celis post peractum crucis sacrificium, sicut olim Pontifex ingrediebatur in sancta mactato virtulo; ideoque sicut is erat Sacerdos, & sacrificium obtulerat antequam sanctuarium ingredieretur; ita Dominus Iesus, cum celos penetravit, erat Pontifex, & peregerat sacrificium. Postremi loci planissimus sensus est, quod si Christus esset ex genere sacerdotum illorum, qui super terram offerunt victimas, ut erant sacerdotes Levitici, ipse non esset sacerdos, quia munera a sacerdotibus Leviticis oblata suos habebant ministros lege statutos, inter quos non poterat connumerari Christus ortus de tribu Iuda: unde post ea verba, *Si esset super terram nec esset sacerdos*, addit Paulus, *Cum essent, qui offerrent secundum legem munera.* Potest & sic intelligi, si esset super terram, nec esset sacerdos: quam enim victimam, nisi moreretur, offerret? Pecudes? minime, quia non esset ex genere Levitarum. Se ipsum? nequaquam, quia se cruentam hostiam obtulit moriendo; incruentam vero, ut mortem suam hominibus applicaret. Itaque si viveret super terram, sacerdos non

R. P. Berti Theol. Tom. V.

esset. Oecumenius in Paulum Tom. 11. pag. 375. aliam responsonem suppeditat minime contemnendam scribens: *Si mortuus non fuisset, neque resuscitatus assumptus fuisset, ne sacerdos quidem esset. Essent enim alii, & jam sedatio esset in hac re: nimurum persisteret adhuc sacerdotium Leviticum; nam, ut sequenti cap. ix. 8. docet Apostolus, statum habuit prius tabernaculum, antequam Christus seipsum offerret hostiam placabilem, & per proprium sanguinem introiret semel in Sancta. Quod si distinguis duo illa munera sacerdotis paulo ante explicata, sacrificare, & inferre sanguinem intra velum; adhibere poteris aliam responsonem, quam praeceteris arripuit Witasius de Incarn. pag. 394. sive autem explicavit Cameron volum. vii. Critic. Sacr. pag. 1029. id est, si Christus permanisset in terra, defuturam Sacerdotio Christi partern illam praesignatam in ingressu Pontificis intra velum, scilicet, oblationem, qua peracto sacrificio sicut se ante Deum pro nobis interpellando. De qua oblatione accipendum quod legitur eodem cap. viii. 3. *Necesse est, & hunc habere aliquid quod offerat; manifestius expressum proximo cap. ix. 24.* Non enim in manu facta sancta Jesus introivit exemplaria verorum, sed in ipsum calum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis. *Neque ut saepe offerat semetipsum, quemadmodum Pontifex intrat in sancta per singulos annos in sanguine alieno; alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi, &c.* Ex quibus verbis etiam liquet factam in celis oblationem nihil aliud esse, quam exhibitionem illius mortis, qua non frequenter mactatur, sed semel oblatus est ad multorum exbaurienda peccata, ibid verlu 28. Obstruamus igitur ora Socinianorum verbis Theophylacti p. 964. *Cum oblatione ingressus est, que posset placare Patrem. Pontifex quotannis ingreditur, Christus vero semel. Ille in sanguine alieno, taurorum & bircorum; Christus autem in proprio.* Si saepe oblatus erat seipsum, oportebat eum & saepius mori; quandoquidem per proprium sanguinem oblationem facere debuisset. Nil his proferri potest Paulinæ Epistole congruentius, nil simplicius, nil ad frangendam pervicaciam robustius.*

Deinde nititur Socinus commonstrare repugnantiam satisfactionis ex parte Dei, ^{13.} Objetetur, ejusque misericordiae. Ad hanc vero repugnantiam demonstrandam utitur primo veterum justorum exemplo, qui absque ulla Christi satisfactione salutem

Kk

func

sunt affecuti, ut Abelis, de quo Mat. xxiiii. 35. & ad Hebr. xi. 4. Noe, de quo i. Petri ii. 20. aliorumque multorum. Affert 2. testimonia Scripturarum, quibus resipisciensi repromittitur venia, nulla alia apposita conditione, quam ut iniquus ingemiscat, & convertatur ad Dominum. Vide Deut. i. v. 30. Psalm. xxxiiii. 19. & Jeremias ix. 24. Idem confirmat ex quo, etiam si sententiam Deus tulerit, si peccatorem paeniteat, omnium iniquitatum illius obliviscitur; ut idem Jeremias inquit xvi. 11. 8. necnon Ezech. xxxiiii. 14. hujusque rei profert experimentum in Ezechia, in Achab, in Ninivitis. Cum ex his appareat Deum nulla accepta satisfactione condonare peccata, nonne Dei misericordiam obscurat decantata à Catholicis satisfactio? An non pugnant invicem misericordia & punitio, liberalis condonatio & debiti repetitio, beneficentissima largitas magnique pretii solutio? Præterea qui in hoc putant Deum liberalissimum, quod pro nobis tradiderit Unigenitum, faciunt ipsum Deum injustum magis & iniquum. Quis enim regem tenacem & avarum non dixerit, qui cum possit debitas condonare pecunias, eas ab illo, qui nihil ipsi debebat, repetierit? Ad hæc ille dicendus est manificus & liberalis, non qui est causa ut alter beneficio afficiatur, sed qui de suo donat atque largitur: & ideo Dei misericordiam obscurat quisquis operatur dedisse filium ut nos redimeret, & benefactis cumularet, non vero gratis debita condonasse. Quid? quod misericors Deus non misit Filium suum in mundum, ut dissolvet debitum, sed ut omnis, qui credit in eum non pereat, teste Joanne i. 11. 16. Insuper Apostolus hortatur, ut simus invicem benigni, misericordes donantes invicem sicut & Deus in Christo donavit nobis, ad Ephes. iv. 32. Similia repetit proximo cap. v. 1. & ad Colos. ii. 13. Si ergo nos debemus ita proximo condonare injurias, ut non reposcamus satisfactionem; Deus quoque nihil à nobis repetens peccata donavit: quod verum non est, si aut nōs, aut pro nobis quispiam alter persolvat. Insuper nec Deus ratione sui, nec ratione alterius potest exigere satisfactionem: non ratione sui, quid enim emolumenti ipsi afferre potest solutio debiti? quid ei ablatum fuit transgressione & peccato, nisi forte extrinsecus honor, qui sine punitione peccati ei redditur per resipicentiam iniquorum? Nemo autem est alter, cujus intuitu debitum velit reposcere. Quis enim erit? Peccator? At is miser

ac reus nullum jus habet repetundarum. Diabolus vero? Sed nihil debetur carnifici, atque tortori, nullaque est illi actio adversus supremum Dominum. Deinde reposcit Deus ab iniquis paenitiam, ac bona opera in scelerum satisfactionem: atque id quo jure, si pro nobis abunde satisfecit filius ejus Unigenitus? Num potest aliquis solutam pecuniā repetere? Repugnat ergo ex parte Dei illa redemptio, quæ non fiat per solam condonationem.

Resp. Christi satisfactionem Dei misericordiae, quæ nunquam à iustitia divelitur, esse magnopere congruentem, ut 14. cap. prop. 9. explanavimus, quæ vero ad hanc veritatem labefactandam Sociniani producunt, esse portenta vestiarum hæresum, gerrasque germanas. Ac primum Pelagius, ejusque discipuli à gratia Redemptoris excludere nitebant veteres justos, ut Augustinus ait de Peccat. Origin. cap. 26. n. 30. & lib. 2. contra Julianum Operis Imp. n. 188. Refellitur autem aperte hæc hæresis ab eodem Augustino, ex quo solus Christus sit Dei hominumque Mediator juxta Apostolum i. ad Timot. 11. 5. ex quo nullum aliud nomen sit sub calo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri, prout habetur Act. 1v. 12. & ex quo veteres justi eundem nobiscum habuerint spiritum fidei, ut legitur 2. ad Corint. 1v. 13. quorum argumentorum primum urgetur à strenuissimo Pelagianorum Debellatore lib. de Perfect. iust. cap. 19. n. 42. & lib. 1. Operis Imp. num. 124. alterum De peccat. origin. cap. 24. num. 28. tertium Epist. 190. num. 6. & de Patientia cap. 21. num. 18. Huc spectant quæ scripsimus lib. xxiiii. cap. 7. prop. 1. de necessitate fidei in mediatorem. Prima itaque objectio Socini nullius est ponderis, quoniam in antiquis Iustis operabatur virtus futuræ passiois Christi, qua & redempti fuerunt, & adepti sunt gratiam; veluti absolvitur debitor intuitu fidei jussoris pollicentis definito tempore pretium persolvere. Quæ de misericordia Dei subficiuntur, nihil pro Socino efficunt; quippe non repugnat idem opus esse summæ misericordiae respectu hominis nullum habentis promeritum, & iustitiae respectu Christi solventis quæ non rapuerat; præsertim cum ipsa Dei charitas hunc Unigenitum salutis nostræ causam in mundum miserit: quæ cum dilucide explicata sint citata prop. 9. & 6. præced. necesse non est iterum inculcare.

No.

Nobis itaque pœnitentiam agentibus misericordiam impendi, & si neverimus vitam renovare, mutari quoque divinas comminationes, verissimum est; sed cum reconciliati simus per mortem Christi, divinæ liberalitatis exercitatio non excludit, sed supponit Redemptoris satisfactionem. Accedit quod absque Christi meritis expertes gratiæ, & facti servi peccati nec possemus agere pœnitentiam, nec de resipiscencia cogitare; ut diximus prop. 8. cap. 3. ideoque ipsa Deiad pœnitentiam invictamenta ex beneficio peractæ redēptionis profiscuntur. Neque avaritia est, sed æquitas repetere pecuniam ab eo, qui nihil debebat, si fidejussor ac sponsor sit; hoc enim ipso, quod fidejubet, debitor constituitur. Inepitum vero est, & supra quam dici possit futile, ac ludicrum quod ajunt non esse in Catholica sententia summum Deum munificum & liberalem, quia de suo non donat: proprius enim Dei filius est, cui pro nobis non pepercit, eumque non coactus necessitate, sed charitate beneficentissima tradidit, id sacris eloquiis asserentibus, Joan. 111. 16. & ad Rom. viii. 32. At istic, inquit Socinus, dicitur Christus traditus ut credamus. Reæ, quia fides necessaria est, ut nobis meritum passionis Christi applicetur, ut paulo post explicabo; cum unus redēptionis effectus alterum non excludat, nec fides satisfactionem innumeris aliis testimonis expressam. Proxima objectio petita ex cap. iv. ad Ephesios diluitur à D. Anselmo lib. 1. *Cur Deus homo cap. xii. pag. 57.* his verbis: *Nulla in hoc est repugnantia, quia Deus hac præcipit nobis,* (ut condonemus invicem) *ut non præsumamus quod solius Dei est.* *Ad nullum enim pertinet vindictam facere, nisi ad illum qui Dominus est omnium,* &c. Quod si reponas inutilem fore Pauli hortationem, si Deus in condonandis delictis respiciat ad Filii mortem; dico ex hoc etiam capite Apostolica verba nos vehementius ad condonandas injurias permovere: quod evidenter ostendit eloquentissimus Joannes Chrysostomus hom. xvii. in Ep. ad Ephes. Tom. 2. pag. 1139. ea verba, *Sicut Deus in Christo donavit nobis,* sic apte graviterque exponens: *Hoc quoque magnum habet ænigma. Non absolute, inquit, sed cum periculo filii.* Ut tibi ignoscet, sacrificavit filium. *Tu autem sæpe videns condonationem & sine periculo, & sine sumptu, non facis.* Ac pariter Theophylactus pag. 547. *Deus donavit nobis.* *Quomodo?* In Christo, hoc est, cum periculo filii sui, mactatio neque ejus. *Tu fortasse citra periculum*

R. P. Berti Theol. Tom. V.

donas; ille vero non sic: ac tu quidem fratri tuo; ille vero tibi, cum hostis es, remisit ac donavit. Ad insequentem Socini objectionem dico nos redemptos à diabolo, non tanquam à Domino, sed tanquam à ministro divinæ justitiae, & lictore, à quo congruum erat nos liberari, non sola Dei omnipotētia, sed justitia; quoniam ipse jure aliquo hominem tenebat captivum, prout explicavi citata prop. ix. n. 5. Quoniam tamen pretium solvitur Domino & proprietario, non ministro aut custodi; summo Deo, non diabolo, pretium redēptionis nostræ fuit persolutum. Queris quid Deo accesserit emolumēti? Profecto nihil intrinsecum, sed gloria, & honor, quem ei abstulit primus homo: nam quemadmodum Deus puniendo pervicaces, licet in sui usum non convertat aut vitam quam auferat impio, aut beatitudinem quam ei denegat, sicut homo convertit pecuniam ablatam debitori in propriam utilitatem; *hoc tamen quod auferit* (inquit Anselmus lib. 1. *Cur Deus homo cap. 14. pag. 58.*) *utitur ad sui bonorum per hoc quia auferit: auferendo enim peccatorem, & qua illius sunt, subjecta sibi esse probat.* Ita Dominus Iesus nulli obnoxius peccato, & factus obediens usque ad mortem crucis, atque hac obedientia naturam nostram tanquam victimam Deo subiecti reddidit ei honorem, ac supremi Domini cultum, quem inobedientia denegaverat Adam prævaricator. Ad ultimum omnes Theologi respondent, Christum quidem pretium pro nobis persolvisse, nec tamen inane esse conatus nostros, ac bona opera supervacanea; quoniam mors Christi necessaria erat ad satisfaciendum divinæ justitiae, & ad redimendum humanum genus, nostra autem opera requiruntur ad applicationem passionis Christi, ejusque fructus percipiendos: neque id ejusdem passionis merito quidquam detrahit, quia non tollit exquisiti medicamenti virtutem necessitas applicationis; atque *Christus sua passione nos à peccato liberavit causâ liberantis, ex qua possint quaecunque peccata quandocunque renitti vel præterita, vel præsentia, vel futura: sicut si medicus faciat medicinam, ex qua possint quicunque morbi sanari etiam in futurum.* Ue vero passio Christi fortatur effectum suum, debet applicari per fidem, & caritatem, & per fidei sacramenta. Ita & nos docuimus Volum. 111. pag. 227. magni Aquinatis verba adhibentes. Quod si petas, cur ad applicationem istam cooperatio requiratur nostra; responsem

K k 2

exhi-

exhibent quæ diximus ad primam objec-
tionem Socini, nimurum homines libe-
ro arbitrio præditos, & nulla necessitate
cogente factos peccati, dæmonisque man-
cipia soluto quoque redemptions lytro,
volentes tantum, non invitos erui à cap-
tivitate; ideoque ad prædictam applica-
tionem requiritur motus liberi arbitrii,
& conatus eo major, quo majori volun-
tate adhærent peccato. ita, ut relapsi
etiam pœnitentia ac tabula post naufragium
sit necessaria, gravatis autem con-
suetudine vehementior nisus, & contu-
macis animi compressio. Adeat qui plu-
ra cupit Joannem Driedonem inter me-
dii ævi Scholasticos de his accuratissime
pertractantem in elaborato Opere de
Captivit. & redempt. humani generis
Tract. III. pag. 66. editionis Lovan-
iensis.

15.
Objicitur 8.

Insuper Socinus demonstrare conatur
fieri non potuisse, ut divinæ justitiae
satisficeret, nobis non pereuntibus: quod
ut evincat opponit. I. Pœna peccato
constituta est mors æterna, & hæc à né-
mine ferri potest, nisi qui peccavit; unius
quippe pecunia potest alterius effici, at
non mors inflæcta, ac sempiternum sup-
plicium. II. Quamvis homines libidine
excæcati vindictæ aliquando in justum
desæviant; nunquam tamen plectunt ali-
quem innocentem, incolum sponte di-
misso qui intulit injurias. At si homines
barbari nunquam de innocentibus pœ-
nam sumunt, consulto dimissi nocen-
tibus; quomodo id plusquam immane ac
ferinum censeri poterit dignum Deo? III.
Vituperationem promeretur exem-
plum Zaleuci Locrensis, qui cum debe-
ret utrumque oculum eruere filio, sibi
unum, filio alterum effodit; ac dum si-
mul parcere nocenti filio, & legi satisfa-
cere curat, neutrum facit. Ita in Ca-
tholicorum sententia nec filio unigenito
pepercit Deus, nec punivit iniquos. IV.
Omnium gentium exemplo comproba-
tum est non debere, nec posse corpora-
lem pœnam, quam unus debet, ab alio
persolvi; quod & supremus legumlator
Deus apertissime docuit, Deut. xxiv.
16. *Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur.* Habentur consi-
milia: v. Regum x v. 6. & Ezechieli
xviii. 20. Si autem pro patre satis-
facere nequit filius conjunctissima pa-
tri persona; quomodo satisfacere po-
tuit pro cæteris hominibus Chri-
stus? V. Si Deus erga homines voluit
exercere misericordiam, cur filium affe-
cit supplicio? Si justitiam, cur non po-
tius animadvertisit in eos, qui delique-

rant? Num repones exercuisse utrum-
que? Non est perfecta misericordia, quæ
cum peccatum condonare valeat, non
condonat: nec perfecta justitia, quæ pœ-
nam non exigit à delinquentibus. VI.
Vera satisfacio est plena debiti persolu-
tio. Unusquisque debebat divinæ justi-
tiae mortem æternam. Igitur nequit ju-
stitia satisfactumiri, nisi unusquisque
mortem illam persolvat. VII. Quomo-
do potest quis eam corporalem pœnam
pro aliis solvere, quam ipse debeat?
VIII. Si dixeris Christum non fuisse ob-
noxium morti, utpote qui nihil delique-
rit, unicam tamen habebat vitam, quæ
substitui non poterat pro vita hominum
singulorum, sicut qui habet tantum cen-
tum aureos nummos, satisfacere nequit
pro innumeris debitoribus, quorum sin-
guli debeat centum nummos aureos.
IX. Non potest unius justitia, alterius
qui injustus fuerit justitia censeri. Igi-
tur nec pœna unius pœna alterius: ait
enim Ezechiel citato cap. xvi. 20. *Ju-
stitia justi super eum erit, & impietas
impi erit super eum.*

16. *Reponde.*
Resp. his quoque Socini argumenta-
tionibus a me satisfactum c. 3. prop. 10. Ad priorem ergo nego quod non possit
pro vita nocentium subrogari vita Inno-
centis, si vas ille sit ac fidejussor, si po-
tentiam habeat ponendi animam suam,
si non invitus, sed lubens ad supplicium
trahatur, & si debitum persolvat supre-
mo Domino, qui accepta exhibita sa-
tisfactione, oblati innocentis mactatio-
nem, ob meritum spontanæ immolatio-
nis, compenset vita meliori ac sempiter-
na. Et si innocens, qui mortem subit,
sit Deus homo; nego etiam ejus crucia-
tus corporisque vita profusionem, quam-
vis factam exiguo tempore, non esse
propter infinitam personæ dignitatem
cum sempiterna universorum hominum
punitione, æquali ac majori pretio asti-
mandam. Verum id proximo capite est
demonstrandum. Hæc divina persona
plenissimo vitæ suæ dominio prædicta, po-
test illam pro aliis profundere, non mi-
nus ac fidejussor propriam pro debitore
pecuniam; nam ideo inter homines fit
pecuniarum, non vitæ subrogatio, quo-
niam hanc supremus Dominus juri suo
reservavit, præcipiens ne quis absque di-
vina auctoritate funderet humanum san-
guinem. Ad 2. dico homines vindictæ
excæcatos libidine non spectare & quita-
tem, sed hostium suorum nem ac per-
ditionem, ac propterea nunquam illos
dimittere incolumes, si detur potestas ul-
ciscendi. At Deus justitiam suam spe-
ctans, hominumque incolumentati prospic-
tus,

ciens, his ob Unigeniti mortem peperit; maxime quod non oderat creaturam suam, cum scriptum sit, *Nil obisti eorum quae fecisti*, Sap. xi. 25. sed oderat iniquitatem, quam incolumi opera manuum ejus punivit in Filio. Atque ita justus exemplo Domini sui *magis cupit inimicum suum corrigi, quam puniri, & cum in eum videt a Domino vindicari, non ejus delectatur pena, quia non eum odit, sed divina justitia, quia Deum diligit.* Econtra malevolus animus contrahatur, si ejus inimicus correctus evaserit penam: & cum puniri eum videt, vindicari se ita gaudet, ut non justitia Dei, quem non diligit, sed illius quem odit miseria delectetur. Hæc sapientissimus Augustinus Enarrat. in Ps. LXXVIIII. n. 14. Ex quibus appetit cur in hominibus vindicta cupidis appareat ferinum odium, & vesana libido; in Deo autem æquitas simul, & charitatis munificentia splendescat. Perlegas & S. Patris librum contra Adimantum cap. xiiii. num. 3. Ad id, quod sequitur, primum liquet imperite à Socino proferri exemplum Zaleuci, cum mortalium nemo queat manus in se ipsum inferre; ac supremus Dominus, Socino non diffidente, addicere potuerit teterimæ morti Filium nullius criminis conscientium, idque perditissimus hæreticus afferat, quamvis non credat Dei Unigenitum peccata nostra portasse, nostrumque fuisse vadem, atque fidejusfore; id quod difficilius esse intellectu, quam si affirmes oblatum, quia voluit, ut lytrum pro nobis solveret, & nos à captivitate reduceret, percipit quilibet homo cordatus. Vedit propterea hujus exempli incoharentiam idem Socinus, vir, si bene usus fuisset ingenio, nec rudit, nec incolitus, scribens pag. 195 de Christo Servatore, *Sed jam inepto hoc exemplo valere jussi.* Deinde Zaleucus commendant Heraclides de Politis Græcorum, Aristoteles de Locrorum Republica, Diodorus lib. xii. Strabo libro vi. Aelianus lib. iii. Clemens quoque Alex. in i. Stromatum: & de exemplo, quod objicitur à Socino, scriptum ab Emmio de Rep. Locrensum, Tom. iv. Antiq. Græc. pag. 195. *Sic & filio consultum, & legi satisfactum, & robur majus additum.* Quarto loco imperite Socinus opponit Gentium universarum consuetudinem; primum, quia citata prop. 10. demonstravimus exemplo Damonis, Pythiae, obsidum, & eorum quos Græci appellant *avtuluxes*, id est, *animæ alterius vicarios*, sumptum apud Gentes etiam de insontibus supplicium, si devoti essent, aut vades ac fidejubentes; quod

non solum testatur Aponius, & Diodorus in Excerptis Pareianis, verum etiam S. Pater Augustinus Epist. 54. ad Macedonium, nunc 153, num. 17. De qua re legi potest Grotius de Jure belli & pacis lib. 2. c. 21. n. 11. Nec repugnat iniquum & atrox visum fuisse Narseti, Scipioni, aliisque de innoxii obsidibus supplicium sumere; nam & nos id inhumanum existimamus, quia nihil juris est homini in vitam suam, vel alterius, sed tantum in alias res, que in proprietatem veniunt, & quarum transfertur dominium. Quamobrem Gentes ejusmodi usurpantes arbitrabantur fas esse sacerdare in vitam innocentium; & quia hoc jure carebant, ab aliquo probo viro redarguebantur: cum Deus, qui pollet supremo jure, possit inviolata æquitate plectere innoxium, maxime non invitum, & se constituentem alterius vadem, ut inde Dei gloria, hominum salus, peccati abolitio, vitaque proveniat æterna. Atque hinc eruitur responsio altera, id est, quod si ab hominibus morte tantummodo afficiantur innoxii, dum pereunt justi, scelesti autem evadunt incolumes, labefactatur respublica: quod sane incommodum non oritur ex Christi morte, cuius efficacia deleta est culpa, & instituta sunt peccatorum omnium remedia. Insuper non esse contra naturam peccatum, si ea plectantur innoxii, demonstratum est prop. 10. num. 3. pluribus Scripturarum testimonis, eisque addi possunt Hesiodi, & Virgilii carmina, & profanarum historiarum exempla partim collecta à Justo Lipsio lib. 2. de Constantia pag. 23. tom. 2. partim vero à Jo. Lorino in cap. 24. Deut. tom. 2. p. 213. Socinianis ergo mirantibus quod nos credamus irruisse in Christum debita peccatis nostris supplicia, æquum est, cum eodem Lipsio respondere: *Hem! itane hoc novum, aut mirum? Imo minor ego mirari iſtos miriones.* Atque hinc habes objecta Scripturarum loca esse accipienda de lege ordinaria, quando filii ab originali noxa expiati legem custodiunt, quando ex illorum punitione nullum commodum capessit respublica, quando justis supplicio affectis improbi pervicaciores persistunt, & quando judicia exercentur ab homine nullam habente in vitam alterius potestatem. Quare his finibus non continetur altissimum homines reparandi consilium, executioni mandatum pro impiis scelebre paterno inquinatis, mortem Christi decernente supremo Domino, eandem subeunte Unigenito summa prædicta potestate, atque hinc commodis in-

numeris prodeuntibus. Ad 5. patet responsio ex 9. prop. ubi ostendimus quomodo in hominum redemptione misericordia & veritas obviaverunt sibi, justitia & pax osculata sunt. Quamvis vero sit imperfecta misericordia quae delectatur morte delinquentium; perfectissima est, quae delectatur justitia, non peccatorum miseria: ac talis fuit misericordia Dei, cui accepta fuit passio Christi non propter Filii cruciatus, sed propter hominum liberationem: nec deest huic misericordiae liberalis condonatio, quia ipsa donavit proprium filium, qui satisfaceret; nec deest perfectio justitiae, quia cum satisfacere non posset debitor, condignum pretium exegit a Vade: ac si Deus vel peccata gratis condonasset, vel satisfactionem exegisset ab homine, (quamvis cum sit supremus Dominus facere potuisset utrumque,) minus appareret misericordia, quia non donasset hominibus proprium Filium; & minus justitia, quia non exegisset condignam satisfactionem. In hoc ergo apparuit charitas Dei in nobis, quoniam Filium suum unigenitum misit Deus in mundum, inquit Joannes Epist. 1. cap. IV. 9. Praeclera sunt etiam S. P. Augustini verba serm. ccvii. alias 71. de diversis num. 1. Quae autem major esse misericordia super miseros potuit, quam illa, qua celi Creatorem de celo depositus, vel terreno corpore terrae induit conditorem; eum qui in eternitate Patri manet aequalis mortalitate coquavit, & nobis, formam servi mundi Domino imposuit, ut ipse panis esuriret, satietas sitiret, virtus infirmaretur, sanitas vulneraretur, vita moreretur? Hoc autem ut nostra pasceretur fames, rigaretur ariditas, consolareetur infirmitas, extingueretur iniquitas, ardiceret charitas. Quae major misericordia, quam creari creatorem, servire dominatorem, vendi redemptorem, humiliari exaltatorem, occidi suscitatorem? Ad 6. 7. & 8. dictum paulo supra, & proximo capite repetendum, vitam unius Domini Jesu Christi majoris esse pretii, quam sit vita hominum universorum, & illam voluntaria immolatione profusam satis esse ad totius mundi exhaerienda peccata. Ad ultimum dicimus posse justitiam Christi esse justitiam nostram efficienter, id est, nobis promerendo charitatem & gratiam, per quam formaliter justificat lavacro regenerationis, & renovationis Spiritus sancti, harentes Domino, per occultam communicationem, & inspirationem gratiae spiritualis salvi simus ab ira in vita ipsius; ut explicatum est libro xix. cap. 2. Qua-

re si justificemur in Christo, de nobis ob Christi merita recte enuntiatur, *Justitia justi super eum erit*; sicut de inquis, qui a gratia exciderunt, *Et impietas impii erit super eum*.

Conatur insuper Socinus evincere Christum neque satisfecisse pro nobis, nec satisfacere potuisse. Ac primum probare nititur ad hunc modum. Priusquam, inquit, Christus in mundum veniret, jam Deus erat placato erga nos animo: ait enim Joannes Epist. 1. cap. IV. 10. *Ipse Deus dilexit nos, & misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris.* Jam ergo nobis condonaverat illatas sibi injurias. Deinde non subiit Christus eternam mortem, alioquin non resurrexisset, & multo minus expertus est poenas damnatorum; ac proinde non pertulit, quidquid peccato debetur. Præterea ad hoc ut superaret mortem, necessarium fuit, ut resurgeret: ergo satisfactione nostra vitam Christi potius requirit, quam mortem. Quid enim opus fuerat per resurrectionem mortem superari, si peccatis deletis eadem mors amplius non poterat dominari? *Aculeus mortis peccatum*, inquit Paulus 1. ad Corinth. xv. 56. Si igitur peccatum auferas, mors caret aculeo, & nocere non potest. Ineptum est quod respondere solent Catholicæ resurrectionem fuisse necessariam ad fidem. *Nunquid enim*, ait Socinus pag. 198. *si aliquis pro me creditori meo satisfecerit, & pecunia re ipsa meo nomine solverit, quam repeterem jam non possem, neque solutum, neque satisfactionem verum est credam?* Ad hæc ante resurrectionem nihil fuit in Christo, quod in nobis futurum non sit, nam & nos resurgemus in eternum regnaturi, Apoc. xxii. 5. Non ergo ante resurrectionem pro nobis satisfecerat, præsertim cum scribat Apostolus cit. Epist. 1. ad Corinth. xv. 15. nos in peccatis nostris futuros fuisse, nisi Christus resurrexisset. Accedit, quod in nos adhuc dominatur mors corporis, & calamitates quamplurimæ, quæ peccatum consequuntur; & innumeri homines plectuntur sempiternis quoque suppliciis, ac magnus numerus parvulorum excluditur a cælesti regno: quod salva æquitate fieri non posset, si pro peccatis omnium Christus satisfecisset. His ergo momentis constat nullum redemptoris pretium fuisse ab eodem Christo solutum. Sed neque id fieri potuit: primo quia ipsemet factus erat *sub lege*, ad Galatas 1v. 4. Legi itaque subjectus, quomodo pro aliis satisfacere poterat? deinceps erat innocens, ac omnis pœ-

na peccatum supponit, ut non semel est repetitum.

18. *Responde-*
tut. Resp. facillime superatis aliis eludi contatus istos Socinianorum infirmiores. Et priorem quidem difficultatem proponit majori etiam vi, quam Socinus faciat. S. Pater Augustinus lib. xiiii. de Trinit. cap. xi. n. 15. eamque in sequentibus luculentissime solvit. Quærit primum cur jam placatus Pater proprio Filio non parcens pro nobis illum tradiderit, & nihilominus Filius pro nobis mortuus sit, & reconcilietur nobis Pater per mortem ejus: quorum unum docet Apostolus ad Rom. viii. 31. alterum ad Rom. v. 10. nec tamen una sententia alteri sit adversa? Deinde ait Patrem dilexisse nos, non solum antequam pro nobis Filius moreretur, sed etiam antequam conderet mundum, ipso teste Apostolo ad Ephes. 1. 4. ipsumque Filium Patre sibi non parcente non invitum esse traditum, sed dilectione & charitate sua, ut scriptum est Galat. 1. 20. sanctum quoque Spiritum, cum pariter, & concorditer cum Patre & Filio operetur nostram reconciliacionem decreuisse, & tamen nos justificatos esse in Christi sanguine, & reconciliatos Deo per mortem Filii ejus. Explicans deinde quomodo id factum sit, narrat quadam justitia Dei in potentiam diaboli fuisse traditum genus humanum, & non potentia, sed iustitia fuisse erendum, quod factum est beneficio mortis Christi; quia cum in eo nihil morte dignum inveniretur, occidit eum tamen diabolus: atque ita iustum erat, ut quos debitores tenebat, liberi dimitterentur, quia occisus liber à debito mortis solvit quæ non rapuerat, in remissionem peccatorum nostrorum innocentie sanguine effuso. Hæc Augustinus demonstrat testimoniis Scripturarum invictissimis usque ad cap. xiv. num. 18. & omnia cohaerent cum his, quæ diximus cap. 3. prop. 8. num. 3. & prop. 9. num. 5. hoc de Trinitate Operे laudato. Præcedit itaque misericordia tradens Filium, sequitur iustitia vincens diabolum. Et quoniam Socinus objectat priorem Joannis Epistolam, adeat eundem Augustinum Tract. viii. num. 9. respondentem, ideo Deum prius dilexisse nos, quia misit Filium suum litatorem pro peccatis nostris, & ipse Filius non inveniens hostiam, quam puram volebat offerre, se ipsum obtulit. Sed quid plura, cum idem eo loci affirmet Joannes verbis, ut inquit, quadratis? Ad illud, quod proxime sequitur, diximus Christi mortem æquivalere, imo præponderare cuilibet alteri pretio. Ad alterum responsum est

in 1. harum objecionum classenum. 4. ubi diximus resurrectionem fuisse necessariam ad fidei confirmationem, quia articulo resurrectionis sublatu concidit spes nostra, inanis est fides, & Apostoli faciunt Deum mendacem, falsique sunt testes. Nam si mortuus non potuit resurgere, neque abolitum est peccatum, neque mors est perempta, nec ablatum est maledictum & execratio, & non solum nos inaniam prædicamus, sed vos quoque credidistis inaniam, inquit ibidem Apostolus versu 14. & 15. Chrysostomo interprete, Hom. xxxviii. Tom. 1. in Paulum pag. 675. Petit Socinus, quid necessum erat resurgere, si mors carebat aculeo? Quid sit aculeus, sive stimulus mortis docet Apostolus scribens v. 56. *Stimulus autem mortis peccatum.* Mors ob Adæ culpam in omnes homines pertransit, teste eodem Apostolo ad Rom. v. 12. nec pertransit tantum, dominabatur quoque, & babebat imperium, ad Hebreos 11. 14. At post resurrectionem mors ultra non dominabitur, ad Rom. vi. 9. quia mortale hoc induet immortalitatem, ad Corinth. xv. 53. Necessum ergo erat, ut Christus à mortuis resurgeret, & resurrectionem prænuntiaret nostram; ut percepemus cessasse mortis imperium, & fore ut aliquando diceremus, *Ubi est mors vitoria tua?* *Ubi est mors stimulus tuus?* id est, *ubi est mors vitoria tua, qua omnes sic viceras,* ut etiam Dei Filius tecum consigeret, teque non vitando, sed suscipiendo superaret? *Ubi est aculeus tuus?* hoc est, peccatum, quo punci & venenati sumus, ut te etiam in nostris corporibus figeres, & ea tam longe tempore possideres? Audis, opinor, Socine, quis loquatur Augustinus is est in 111. de remissione peccat. libro cap. xi. num. 20. Mortuus est ergo Christus, ut nullus esset mortis aculeus: resurrexit, ut nulla esset mortis vitoria. Quod si reponas per nos contrahi a pueris originali peccatum, adeoque habere adhuc mortem aculeum; aperta est ex dictis responsio, necessarium esse, ut consepti sumus Christo in baptismo, & complantati similitudini mortis ejus, ad hoc ut redemptoris fructum percipiamus: quod ipse docet Apost. ad Rom. vi. 4. ad Colossem. 11. 12. & Petrus 1. Epist. 111. 21. Aliud est enim de redemptione loqui, aliud de ejus applicatione. Ergo, ut ad Socini argumentationem revertar, surrexit Christus ne inanis esset fides nostra, id Apostolo absque ambage ulla afferente in 1. ad Corinth. xv. 15. Nec requiritur fides nostra, ut pretium sit re ipsa à Christo

Christo solutum, ut missat tergiversator; sed ut premium applicetur nobis, quemadmodum semel, iterumque explatum est supra. Quod ait nos post resurrectionem in aeternum regnatores, si se excipiat, aliosque ministros Satanae, nec non improbos omnes ingratos Redemptori, id credimus & speramus: sed ideo regnabimus, quia agnus occisus redemit nos in sanguine suo, & fecit nos Deo nostro regnum; quod pariter legimus in Apocalypsi v. 10. aliisque in locis compluribus. Illud, quod proximo loco objicitur de morte, ceterisque misericordiis etiamnum debacchantibus, diluitur a magno Augustino lib. 2. de peccat. merit. & remiss. cap. 31. num. 50. & seqq. quia nisi homines a Christo redempti experientur corporis mortem, carni quedam felicitas adderetur, minueretur autem fidei fortitudo: deinde quia nemo ad illam vitam, quae post istam mortem beata futura est, per virtutem etiam contemnenda ipsius mortis festinaret: ulterius quia dum seminatur corpus animale, & resurgit spiritale, Redemptor plus fidelibus suis sine dubitatione donavit: insuper quia res, quarum reatum ne post hanc vitam obstant, Deus solvit, tamen ad certamen fidei sinit manere, ut per illas erudiantur, & exerceantur in agone iustitiae. Revera, ut S. Pater ait proximo cap. 33. num. 53. propter peccatum spinas & tribulos patit terra: propter peccatum dixit Deus homini, *In sudore vultus tui vesceris pane.* Gen. 111. 10. propter peccatum datum est mulieri, *In dolore paries*, ib. vers. 16. & tamen nonne post remissionem peccatorum terra germinat aspera; nonne labor permanet? nonne feminæ dolores partuendo patiuntur? Negare itaque non potest Socinus, nisi alienus a fide catholica etiam sacris literis adversetur, mortem, & calamitates, quæ ante remissionem sunt supplicia peccatorum, post remissionem esse certamina exercitationesque iustorum. Ita Pelagianorum argumentationes recoquuntur Socino cum Pelagianorum oppugnatore respondemus. Legi item possunt quæ de hoc arguento scribit Athanasius de Incarnat. Verbi Dei num. 21. Tom. 1. pag. 65. Quod autem addebatur de inquis pereuntibus, & de infantibus deceperintibus sine regenerationis lavacro, cum dictum sit supra necessariam esse applicationem per fidem, per charitatem, & per Sacra menta, ut Christi passio effectum sortiatur suum, aliâ modo confirmatione non eget. Ad rationem, quæ in

postrema parte nobis opponitur, respondeo ad hunc modum. Tres causæ sunt, propter quas Christus, tametsi legi subiectus, potuit nihilominus pro nobis satisfacere. Prima est, quod huic subiectiōi sponte sese addidit, ut haberet quod posset immolare pro nobis, accipiens formam servi, & in similitudinem hominum factus, ut docet Apolitus ad Philip. 11. 7. imo & eodem loco, qui opponitur ad Galat. 14. 4. assumendo autem formam servi, & factus sub lege, non amisit quod erat in principio, id est, formam Dei, per quam est aequalis Patri, ideoque potuit est Redemptor, ac Mediator inter Deum & homines, inter justum & injustum, inter immortalem & mortales, quia assumptus aliquid ab inimicis & mortalibus servans aliquid cum justo & immortali, inquit S. P. Augustinus serm. 361. alias 120. de diversis num. 16. Altera causa est, quia habebat potestatem ponendi animam suam, Joann. x. 10. & consequenter mortem carnis non conditionis necessitate, sed miserationis voluntate suscepit, ait idem Augustinus in Psalm. LXXXVII. num. 3. Tertia causa est, quia mors homini inficta est in peccatum peccati, & cum Dominus Jesus aliquid non haberet quare juste moreretur, carnem assumens nostram de peccato damnavit peccatum in carne, ad Rom. VIII. 3. Unde illa mors Domini dignationis fuit, non debiti, inquit prælaudatus Augustinus in Expositione prop. ex Ep. ad R. n. 48. Postremum abunde refutatum est supra.

Tandem Socinus contendit nos Christi satisfactionem defendere philosophis Fundamentis, dum ad probandum exhibemus a Socini, pretii valorem confidimus ad persona divinæ infinitam dignitatem. Qued ut probet decem urget argumenta, aut ineptias potius aniles. Principio, inquit, nulla est apud Deum personarum acceptio. Deinde istud urget: Nunquid si vir princeps unius horæ exilio multetur, idem erit, ac si homo plebeius perpetuo damnetur exilio? Tertio repetit Christum passum non fuisse damnatorum penas, & quamvis non defuerint qui id senserint, explosam tamen esse communis suffragio sententiam istam. Præterea opponit: Christus ad gloriam ea quam antea habebat infinitis partibus majorem evectus est: quomodo ergo ejus passio tanti fuit pretii, ut promeretur pro aliis? Addit quinto loco: Finiti ad infinitum, ut dici solet, nulla est proportionio: penæ Christi exiguo tempore finitæ he multoq. in maiori bA fuerunt;

fuerunt; nullam ergo proportionem habent ad nostras perpetuo non finiendas. Argumentum sexum illud est: Creditur Christus à Catholicis verus Deus, sed falso, non enim opus fuisse, ut tot acerbos cruciatus, mortemque tam diram perferret. Insuper argutatur: Data quod Christus Deus sit, ut Deus non poterat quidquam pati; passus itaque est, ut homo. Nec sufficit unio, quam dicunt hypostaticam, ad conferendam passioni humanitatis majorem efficaciam: nam qua majori praedita est vi sumptuosa vel potus in homine, quam in cæteris animantibus? Ergo plaga corpori hominis inficta nullam aliam viam habet, quam si inficta fuisse bestie, nec aliam mors illata homini Deo, quam si illata esset puro homini. Illud quoque objicit: Divina natura non potuit affligrari, sicut animantia, quæ dum corpus affligitur, persæpe dolent; nullam igitur vim contulit afflictionibus naturæ humanæ. Octavo illud afferit: Etiam si Deus sit infinitus, non tamen operationes Dei, quantumvis maximi, infinitum habent pretium; non enim tanti aestimatur mundus, homo, & qualibet res

creata, quanti sumus Deus Auctor, & Conditor. Idem afferendum de Christi operibus. Aliam quoque rationem addicavit, nimis, quod ille qui satisfacit, debet esse ejusdem generis & naturæ, cuius ille est, pro quo satisfacit; unde infert opus fuisse, ut Christus satisfacret in quantum homo: quod ob finitam humanitatis conditionem fieri non potuit. Postremum argumentum hoc pacto intenditur: Ipsa divina natura ipse Deus erat, cui erat satisfaciendum; quomodo ergo Christus ut Deus poterat satisfacere? Si recurras ad divinarum personarum distinctionem? nonne ipsius Fili personæ, non minus, quam personæ Patris satisfaciendum fuerat? Hæc Socinus: qui, ut ex dictis appareat, quidquid adversus Christi satisfactionem afferre poterat vel perfidia heresis, vel fallax dialectica, vel dæmonis inspiratio, & quidquid ipsius gregarii ore pestifero evomuerunt, reexit & propinavit: & quem nos data opera oppugnare studiimus everso funditus universo ejus systemate: nam quæ objecta sunt nuper Scholastici omnes norunt, & contriverunt in quaestione proximo capite instituenda.

C A P U T VI.

An satisfactio Christi fuerit condigna, atque ad juris apices?

S U M M A R I U M.

1. Status questionis.
2. Variæ DD. sententiae.
3. 4. & 5. Probatur, satisfactionem Christi esse superabundantem.
6. & 7. Solvitur objectio.

8. 9. & 10. Resolutio cum prænotandis.
11. 12. 13. & 14. Probatur propositio.
15. & 16. Discutitur doctrina P. Fraßen, & P. Macedo.

I. Status quæ-
tionis. **C**ONTRA postremas Socini argutatio-
nes ferunt nobis suppetias omnes
è Schola Theologi in ea questione,
utrum Christi satisfactio fuerit æquiva-
lens, & ex stricta justitia. Omnes enim
condignam & æquivalentem fatentur
propter personæ satisfacientis infinitam
dignitatem; quamvis Scotus, Durandus,
& Gabr. in distinct. xix. libri 3. ac non
nulli alii eorundem sectatores negent
fuisse ex rigorosa justitia, si omnes con-
ditiones spectentur justitiae hujus, quas
singuli approbant. Sunt vero conditio-
nes illæ quatuor: ac prima, ut satis-
factio sit æquivalens, & creditori quantum
ablatum est perfolvatur: secunda, ut sit
ad alterum: tertia, ut sit ex propriis
bonis personæ, quæ satisfacit, eaque

bona sint aliæ indebita: ultima, ut non
interveniat ex parte creditoris alicujus
partis debiti gratioſa remissio. Addunt
quidam conditions alias, ut satisfactio
sit libera, ut sit à persona offendente,
ut denique creditor teneatur illam ac-
ceptare: quas tres conditions arbitror
non esse modo expendendas; nam quan-
tum ad libertatem attinet, requiritur
tantum ratione meriti, & Christum mor-
tuum plenissima libertate consentiunt
omnes: satisfactionem exhibendam ab
ipsa persona offensa verum est, si nul-
lus ad sit fidejussor, qui solvat; ac de-
num nullam in Deo creditore reperiri
necessitatem absolutam, sed hypotheti-
cam tantum, ac supposita redimendi hu-
manum genus gratuita prædefinitione,

R. P. Berti Theol. Tom. V.

L

liquet

liquet ex priori capite hujus libri. Occurrit ergo difficultas de quatuor illis conditionibus principio positis, præser-tim cum illustris Scotista Mastrius fateatur disp. iv. q. 4. dub. 3. postremas ab omnibus non requiri.

2.
Variae au-
torum sen-
tentiae.

His conditionibus non obstantibus, satisfactionem Christi fuisse ad juris apices tenet universa Schola Thomistarum, ac nostra, subscriptoribus Salmant. disp. 1. dub. 7. Sylvio quæst. 1. art. 2. q. 3. Suaresio disp. 4. sect. 5. L'Herminier Tom. 3. pag. 115. Du-Hamel lib. 1v. differt 1. cap. 2. Tournely quæst. v. art. 3. Witasse quæst. x1. art. 2. quos è magno numero sat est laudasse. Nec defunt, qui sententiam oppositam appellant sacrilegam, impiam, & Christi Dominu indignum, ut Barth. Medina, Capreolus, Soto, Cabrera, apud præcitatios Salm. num. 214. Sed cum illius autores pretii valorem non minuant, ac tantum de his conditionibus dissentiant, temperandum est à censura, quam hac ratione propulsat Mastrius loco citato. Distinguenda itaque est illa quæstio, an Christi satisfactio fuerit æquivalens & condigna, ab altera, an fuerit ad strictos apices juris: quarum primam negative resolvere esset meritis Christi detrahere, & instaurare ad bellum contractas Socini vires: alteram affirmative p. opugnare, licet id catholica fides non exigit, est omnino extremos ejusdem Socini impetus confringere, cum & ipse, ut vidimus, iisdem justitiae conditionibus objectis tela ejaculet: quod nonnulli ad concertationem domesticam, quam ad hostium conflictum paratores, minime præviderunt. Duabus ergo propositionibus id, quod quæritur, expla-bimus.

3.
PROPOSITIO I. Satisfactio Christi ne-
Propositio 1. dum æquivalens est, verum etiam su-
perabundans.

Ex Scriptu-
ris.

Probatur 1. ex Scripturis: nam Psalm. cxxix. 7. legimus: *Copiosa apud eum redemptio*; ubi non solum advertendum est redemtionem dici *copiosam*, *multam*, *eximiam*; verum etiam addi, *Ipse redi-
met Israël*, ad commonstrandum, in-
quit August. Enarrat in hunc Psalm. n. 12. quia *Israël vendere se potuit*, & fieri venundatus sub peccato; redimere se ab iniquitatibus non potest: sed ille potuit redimere, qui se non potuit vendere. At satisfactio imperfecta etiam ab homine, qui se vendidit, poterat exhiberi. II. Ad Rom. v. 30. inquit Apostolus: *Ubi abun-
davit delictum, superabundavit & gratia*:

quo in loco fieri ex contrariis collationem probat adversus Jul. S. P. Aug. lib. 2. Op. Imperf. n. 217. cum ex una parte gene-ratio ponatur, & ex altera regenera-tio; ex una regnum mortis, ex altera re-gnum vitæ; ex una abundantia, ex altera remissio peccatorum. Atqui, ait Sylvius, peccatum de rigore justitiae inculit damna, quibus homo erat obnoxius. Ergo gratia Christi etiam de rigore justitiae damnilla reparavit. Aperta est in eundem locum sententia Theophylacti pag. 54. *Veluti igitur contraria inter se pugnantes acies constituuntur, peccatum quidem mi-litem habuit mortem, gratia vero justi-tiam*. III. Idem Apostolus ad Hebr. x. 12. 14. instituens comparationem inter legales hostias, & Christi mortem, de illis inquit: *Nunguam possunt auferre pecca-tata*; de hac autem: *Consummat in aeternum sanctificatos*; atque utitur hac ratione, ut ostendat cur olim Sacerdos quotidie præsto esset ministrans, easdemque semper offerens hostias, Christus vero unam semel obtulerit: quod sane nihil evinceret, nisi Christi satisfactio omne debitum persolvisset æquivalenti prelio, nam & sacrificia legalia purgare poterant ex Dei liberalitate peccata; & justa aedeset causa aliam quotidie hostiam mactandi, nisi Christus semel ob-latus sanguinis sui magno prelio peccata omnium exhauiisset. Audias in hunc locum Oecumenium Tom. 2. pag. 395. *Unica enim oblatione, quam obtulit Christus, perfette à peccatis liberavit*. Et in-
fra: *Quæ necessitas est multarum oblationum cum unicâ illâ, quam exhibuit Christus, fuerit sufficiens ad auferenda pecca-ta?* IV. Huc spectant omnia fere argumen-ta, quibus cap. 2. & 3. ex sacris lite-
ris probatum est nos emptos prelio magno, damnatum peccatum ex peccato, Christum peccata nostra portasse, & ca-
tera, quæ repetere non est opus.

Deinde probatur ex Patribus: nam Chrysostomus hom. x. in Epist. ad Rom. pag. 100. *Quemadmodum*, inquit, *si quis cum, qui obolos decem sibi debet, in carcerem conficiat, nec eum tamen solum, sed ejus causa tum uxorem, tum filios, tum famulos; atque hic supervenientis unus aliquis decem quos dixi obolos non numeret modo, sed cum infinita item auri talenta largitur, tum vero in aulas regias vinculum illum introducit, cum eo sumnum bonorem, reliquumque principalem splendorem communiceat, non possint utique posse oboli illi decem illius memoria observari, qui eos numeraverit mutuaveritque; sic & in no-bis eventit: multo enim plura iis, quæ debe-bamus*

damus dependit Christus, atque adeo tanto plura, quanto mare immensum ad pulsam guttam collatum majus esse possit. Cyrillus Jerosolymit. Catech. xiiii. pag. edit. Morelli 316. Cuspidavit enim & decreti veritatem, & benignitatis virtutem. Assumpit Christus peccata in corpore, in lignum: ut per mortem ipsius nos peccatis mortui iustitiae viveremus. Non parvus erat, qui mortuus est pro nobis. Non erat ovis sensibilis. Non erat simplex homo: non erat angelus tantum, sed Deus incarnatus. Non tantum erat peccatum peccatum, quanta pro illis morientis iustitia; non tantum nos peccavimus, quantum ille iuste egit, qui animam pro nobis posuit, qui posuit quando voluit, & rursum accepit quando voluit. S. P. Augustinus lib. xiiii. de Trinit. cap. 13. num. 17. ait: Diabolus non potentia Dei, sed iustitia superandus fuit: quod postea pluribus probat, repetitque cap. I. Ench. num. 14. Et in Ps. 95. num. 15. & 129. num. 3. docet quomodo Christus pro toto pretium dedit: delevit omnia peccata nocentium: redemit omnes captivos. Sed plura ex Augustino precedentem cap. sunt producta. Magnus Leo serm. xii. de Passione Domini cap. 3. pag. 59. inquit: Effusio enim pro iustitia sanguinis Christi tam potens fuit ad privilegium, tam dives ad pretium, ut si universitas captivorum in Redemptorem suum crederet, nullum tyrannica vincula retinarent: quoniam, sicut Apostolus ait, Ubi abundavit peccatum, superabundavit & gratia. Et cum sub peccati prejudiciorum potestatem acceperint ad iustitiam renascendi, validius donum factum est libertatis, quam debitum servitutis. Divus Bernardus contra Petrum Aebel. cap. 8. pag. 117. Fuit vero sanguis, qui effusus est, tam multus ad ignoscendum, ut ipsum quoque peccatum maximum, quo factum est ut effunderetur, deleret, ac per hoc de antiqui illius utpote levioris deletione nullam omnino dubietatem relinquat. Ac ne repetamus quae attulimus tertio capite, Clemens V. in Extrav. Unigenitus, de poenit. & remiss. cap. 2. huc Tarragonensi Archiepiscopo scriptis: Non enim corruptilibus auro & argento, sed sui ipsius agni incontaminati & immaculati pretioso sanguine nos redemit: quem in aru crucis innocens immolatus, non guttam sanguinis modicam, qua tamen propter unionem ad Verbum pro redemtione totius humani generis sufficeret, sed copiose velut quoddam profluuum noscitur effudisse: ita, ut a planata pedis usque ad verticem capitis

R. P. Berti Theol. Tom. V.

nulla sanitas inveniretur in ipso. Ubi animadvertisit Sylvius, Pontificem pro causa, cur una gutta pretiosi sanguinis sufficeret, afferre humanæ naturæ unionem ad Verbum, & ideo ineptum esse quorundam responsum, Clementis verba exponentium, divina acceptatione supposita. Accedit Triburiense Concilium celebratum tempore Formosi Papæ anno 895. cap. 19. Tom. ix. Collect. Lab. pag. 451. causas afferens cur Sacra non conficiantur sine aquæ vini que mixtione, præter allatas à Florentino in decreto Eugenii ad Armenos Tom. xiiii. p. 536. & à Tridentino sess. 22. cap. 7. Tom. xiv. 854. de quibus alibi, præcipere, ut due partes sint vini, quia major est maiestas sanguinis Christi, quam fragilitas populi; tertia aquæ, per quam intelligitur infirmitas humanae naturæ.

Tertio comprobatur propositio ratione: Christus erat, quantum ad per- Ex ratione. sonam attinet, verus Deus, & licet passio, & quidquid ei convenit ratione assumptæ naturæ sit physica entiate spectata finitum, quia tamen persona ad sua, jura transfert naturæ utriusque actus, nam illa humanitatem regit, cum ea conjunctim operatur, & quidquid operis ab ea elicetur, tribuitur ipsisim patrōne; nulla fuit Christi actio libera ac meriti laude condecorata, cui non inesset valor infinitus, summumque pretium. Ejus itaque satisfactio non solum omnium hominum iniquitati diluenda fuit æquivalens, verum etiam pluris æstimanda ac præponderans, cum nihil Verbo Deo excogitari possit præstantius. Nota hic obiter ab infinita dignitate personæ repetere satisfactionis æqualitatem cum Patres, tum Theologos præstans: nam Cyrillus Jerosolymit. laudata Catech. 13. demonstrat Christum plene pro nobis satisdedit; quia non erat φοῖος ἀνθρώπος, parvus ac finitus homo, sed filius Dei unigenitus, ἀλλὰ μόνος θεος μονογενὴς ὁ ὑπερποθινός, qui pro nobis mortem subiit. Cyrillus alter Alex. in caput 1. Joann. Tom. IV. pag. 27. ostendit quomodo gratia per quam filii Dei constituimur nobis sit conferenda per Christum, quoniam ipse duntaxat proprie filius est, non spurius, neque falso nuncupatus: unus ex uno, semper coexistens, & patri insitus. Et in Epist. ad Monachos Ægypti Tom. V. 2. p. pag. 18. demonstrat contritam mortem, quia temere hostiliterque insultavit corpori, quod ipsis vita corpus erat, τῷ τῆς ζωῆς σώματι. Da-

L 2 masce-

masenus lib. 111. de Fide Orthod. cap. 26. declarat quomodo ipsum Verbum omnia carne sustinuerit, etiam divina natura ab omni doloris sensu permanenter incolmis, quoniam *unus ex divinitate & humanitate compositus* patiebatur, atque hinc meriti illius seq. cap. repetit granditatem. Idem Latini docent. Ambrosius enim lib. v. in Lucam num. 102. probat ex divinae personae testimonio nihil posse majori pretio estimari, quam Dei Unigenitum se obtulisse per mundo. Augustinus lib. x. Confess. cap. 43. num. 68. ait Mediatorem debuisse utramque sibi copulare naturam, ut *per justitiam conjunctam Deo evacuaret mortem*: quod repetit serm. xxvi. num. 7. & cxxl. num. 5. Anselmus lib. 2. *Cur Deus homo* cap. 6. demonstrat non potuisse Deo satisfacere nisi Deum, & cap. proximo satisfecisse Christum, *quia est Deus homo*, & quia duæ naturæ integræ in eo convenerunt in unam personam, quemadmodum corpus & anima rationalis convenient in unum hominem. Atque ex his infertur nullatenus posse repudiari rationem, quam pro hac assertione proferunt Scholastici cum D. Thoma in 3. dist. xx. 3. & 3. p. q. 48. art. 2. & D. Bonav. in Brevioloq. p. 4. cap. 7. petitam ex quo vita, quam pro nobis Salvator dependit, quamvis corporalis, fuerit tamen *vita Dei hominis*.

6.
Objectioni
vulgari re-
spondetur.

Ex his dilicitur vulgaris objectio, quod omnis actio Christi fuerit finita, si loquamur de actionibus humanis ex natura assumpta prodeuntibus, quibus proculdubio peracta est generis humani redemptio. Missis enim responsis aliis, videtur nobis facile præfata objectionem elidi, si reponamus actionem quoque finitam & humanam esse summo pretio estimandam, si efficiatur ab homine Deo, in hac enim hypothesi divina persona, quæ agit in utraque natura, trahit ad jus suum quidquid in humana operatur, & revera dicitur: Hanc mortem pertulit ipse Deus: ad hanc humilitatem exinanivit semetipsum qui permanet in forma Dei; ac proinde hæc humilitas, hæc passio estimanda non est tanquam puri hominis, sed tanquam Dei, licet nihil acciderit divinitati: quemadmodum mors inficta corpori hominis, non est æque estimanda, ac mors illata bestiæ, licet non interficiatur spiritualis anima; sed recte dicitur mors rationalis hominis, quia vita illa corporis, quamvis communis

sit bestiæ, non erat vita cuiuslibet animalis, sed hominis: ita nimirum à dignitate personæ, cuius vita est, mutatur ipsa vita rationem pretii. Quam obrem utroque pollice subscribendum censéo magno Aquinatus cit. loco scribenti: *Vita corporalis Christi habebat quendam infinitum valorem ex conjuncta divinitate, in quantum non erat vita puri hominis, sed Dei & hominis.*

Dices: cum scribat Apostolus ad Coloss. 1. 24. *Adimpleo ea quæ desunt passione Christi in carne mea, pro corpore ejus quod est Ecclesia;* dicendum est aliquid defuisse exhibita à Christo satisfactioni, ideoque non fuisse tanti, ut inquietunt, pretii. Resp. minime afferere Apostolum, quod aliquid desit Christi passionibus in se ipsis inspectis, sed affirmare deesse tantum aliquid in *carne nostra*, & in corpore Ecclesie; quoniam, ut supra explicavimus, compati debemus, ut conglorificemur cum Christo: & licet ipsius Christi passio sufficiens sit ad universorum salutem; debet nihilominus adnitentibus nobis, & opera bona exercentibus applicari, ut effectum suum fortioriatur. Audias Augustinum summum Theologorum culmen in Psalm. 86. num. 5. *Videte quid dixit Apostolus, quia in ipso Christus patiebatur. Ut adimpleam, inquit, quæ desunt pressurarum Christi in carne mea. Ut adimpleam: quid? quæ desunt. Cui desunt? pressurarum Christi. Ubi desunt? in carne mea.* Nünquid aliquid pressurarum debeat in illo homine, quod factum est Verbum Dei nato de Maria Virgine? Passus enim est quidquid pati deberet ex sua voluntate, non ex peccati necessitate: & videtur quia omnia. In cruce enim positus accepit acetum ultimum, & ait, *Perfectum est.* Potest etiam responderi, Apostolum pressuras, quas patiebatur, ut Christo reconciliaret Ecclesiam, non suas velle passiones esse, sed illius; quia ipse Christus per ministros suos curat gerit Ecclesiarum, & quidquid hi præstant, tribuendum est Redemptoris nostri soliditudini ac merito. Atque hæc interpretatio cum ceteris, quæ ibidem tradit Paulus, mire cohærens, est Chrysostomi Hom. IV. in eandem ad Coloss. Epistolam pag. 1342. edit. Commel. necnon Theophil. pag. 642. Addit Oecumenius pag. 125. completere hoc in loco nihil esse aliud, quam *τὸν καὶ οὐσιωτάτερν*, æque ac similiter pati; & omnes nos debitores constitutos, ut *ipsi etiam toleremus, & vicissim sustineamus afflictiones pro Christi*

7.
Urgetur ob-
jectio & re-
spondeatur.

Christi Ecclesia. S. Thomas in cap. I. ad Colos. lect. 6. *Hoc deerat*, inquit, *quod sicut Christus passus erat in corpore suo, ita pateretur in Paulo membro suo, & similiter in aliis*; quia nimur Deus in sua prædestinatione prævidit sanctorum suorum merita, inter quæ connumerantur passiones martyrum: & licet capitum merita sint infinita, quilibet sanctus exhibit aliqua merita, secundum mensuram suam: quæ juxta eundem Apostolum ad Ephes. IV. 7. est mensura donationis Christi, gratia scilicet meritis ejus collata. Id vero à præmissa Augustini interpretatione parum, vel nihil differt.

8.
Propositio 2. PROPOSITIO II. In Christi satisfactione omnes conditiones interfuerunt, quæ requiruntur ad exactas justitiae leges.

Prænotandum 1. Ut hanc positionem firmemus momentis Patrum auctoritate munitis, aliqua præmittemus. Ac primum sit, nullam Redemptoris operationem, sive agat assumpta forma, sive divina, sejungendam esse à communione personæ; quoniam, ut diximus lib. XXVI. cap. II. licet caro exequatur quod carnis est, & divinitas pariter quod proprium habet; utraque natura, divinitatis, & carnis assumpta operatur in una persona Unigeniti Dei Patris inconfuse atque indivisa. Vid. supra pag. 158. Ratio hujus rei apertissima est, quia sicut nisi ageret utraque forma, Christus non esset Deus & homo; ita nisi operaretur eadem indivisa persona, Christus & Mediator non esset unus. Hinc sequitur, quod mors & passio, quæ si spectetur tantummodo forma humanitatis assumptæ, nota est infirmatatis ac subjectionis, si attendatur persona, quæ sibi humanitatem hypostaticè univit, est plenissimæ potestatis ac libertatis. Ac sic in Christi satisfactione gratior facta est in humilitate justitia, quia nisi Christus homo esset, non potuisset occidi; nisi Deus esset, non crederetur noluisse quod potuit, sed non potuisse quod voluit: nec ab eo justitiam prelatam fuisse, sed ei defuisse potentiam putaremus. Nunc vero humana pro nobis passus est, quia homo erat: sed si noluisse, etiam hoc non pati potuisse quia Deus erat. Hæc Augustinus lib. XI. de Trinit. cap. 14. num. 18.

9.
Prænotandum 2. Animadvertisendum deinde est, quod juxta plurimorum doctrinam, etiam si qualibet rationalis creatura teneatur Deo omne obsequium & reverentiam præstare, supposita tamen rectissima justitiae præscriptione, ut mors sit pena peccati, si

sponte creatura innocens mortem subeat, Deo exhibet quod pro se non debet. Quamquam enim vita creaturarum omnium sit Dei; posteaquam illam beneficentissima largitatem impertitus est, liberum subjiciens arbitrio, ac stata lege, ut perpetuo creatura vivat, nisi concessa libertate abutatur, si quis habens vitæ suæ potestatem hanc profundat, dat aliquid proprium, suique juris, nec alio titulo debitum: quemadmodum etiam servus data sibi dono pecunia à Domino, facta ei facultate, ut illam industria sua det mutuam, aut pro libito impendat, non tenetur titulo servitutis Domino suo reportatum inde lucrum rependere; & filius emancipatus, suique juris, potest iis, quæ in dominium ipsius transferuntur, satisfacere patri; licet neque inter Dominum & servum, neque inter patrem & filium vera intercedat justitia in iis, quæ non transeunt in servorum, filiorumque dominium. Hoc pactum mundi Redemptor, quamvis deberet supremo Domino præstare obedientiam, & omnia mandata ejus implere; accepta tamen plenissima potestate ponendi animam suam, subeundo mortem debitam tantummodo filiis Adæ peccato obnoxii, ipse nulla culpa iniurinatus, & persolvens quod non rapuerat, dependit pretium à se non debitum. Neque hujus pretii valorem imminuit mandatum Patris præcipiens ut subiret supplicium crucis, quia Pater non tantum potestatem in mundi redemptione, sed etiam iudicium exercens, id est, justitia utens, non sola auctoritate domini, ideo præcepit Christo ut moreretur, quia erat fideiussor in quem irruerant omnium hominum sceleris; alias id non præcepturus, quia decreverat antea, mortem non esse infligendam nisi in penam peccati. Quare S. Anselmus lib. 2. *Cur Deus homo* cap. II. *Si dicimus* (inquit) *quia debet se ipsum ad obediendum Deo, ut perseverando & servando justitiam subdat se ejus voluntati; non erit hoc dare, quod Deus ab illo non exigit ut debitor: omnis enim rationalis creatura debet hanc obedientiam Deo.* Ac postea: *Videamus si forte hoc sit vitam suam dare, sive pone re animam suam, sive tradere se ipsum morti ad bonorem Dei.* Hoc ex debito Deus non exigit ab illo: quoniam namque non erat peccatum in illo, non debet mori.

Præterea notandum est, esse quidem in Deo unam operationem, quia est una prænotandum virtus effectrix, nec non unam summam dum 3. majestatem, quæ à peccatoribus afficitur

L 1 3 *injuria,*

injuria, quia est una divinitas, una potestas, unum bonum incommutabile: sed propter incomprehensibilem trium personarum in una divinitatis natura coexistentiam, ita quæ ejusdem naturæ propria sunt, æqualiter convenient tribus personis, ut quæ ad personarum proprietatem attinent, competant uni, non alteri. Singulis enim personis convenient ex aequo æternitas, immensitas, omnipotentia; at soli Patri esse expertem originis, soli Filio nativitas, atque soli Spiritui sancto ab utroque procedere. Atque id non nisi ab ineffabilis Trinitatis perfectione repetendum est. Itaque cum nihil in Trinitate sit ratione operationis divisum, Verbi Incarnationis E. G. à tota Trinitate peracta est, quatenus est opus aliquid, ut inquit in *ad extra*, & Filius non solum dicitur missus à Patre, sed etiam à Spiritu sancto; imo & Filius ipse, in quantum existens in *forma Dei*, misit semet ipsum ut existentem in *forma servi*: alioquin divideretur operatio, nec eadem essent, *opera patris*, & *filii*, contra testimonia scripturarum, ac primæ causæ propriam trium personarum rationem. Verum, ut dixi, cum hac individua operationis unitate, proveniente ex individua divinitatis natura, constitit discretio quædam orta ex distinctione personarum in iis, quæ ipsarum personarum sunt propria: per quam discretionem Pater dicitur mittens, Filius missus, Spiritus sanctus illuminans: atque ita, ubi est in actione communio propter unitatem ejusdem substantiæ, adinvenitur singularis proprietas ob discretionem personarum. Hæc, quæ ad catholicam fidem spectant, gravi & eloquenti oratione declarantur à Leone Magno sermone 3. de Pentec. cap. 2. pag. 76. his verbis: *Una est ibi benignitas misericordiae, una censura iustitiae: nec aliquid est in actione divisum, ubi nihil est in voluntate diversum. Quæ ergo illuminat Pater, illuminat Filius, illuminat Spiritus sanctus. Cumque alia sit persona missi, alia mittentis, alia promittentis, simul nobis & unitas manifestatur & Trinitas: ut essentia babens æquitatem, & non recipiens solitudinem, & ejusdem substantiæ & non ejusdem intelligatur esse personæ. Quod ergo salva cooperazione inseparabilis Deitatis, quædam Pater, quædam Filius, quædam propriæ Spiritus sanctus exequitur nostræ dispositio redemptions, nostræ salutis est ratio. Si enim homo ad imaginem & similitudinem Dei factus in sue honore naturæ mansisset, nec diaboli fraude deceptus à lege sibi posita per concupiscentiam deviasset; Creator mundi creatura non fieret, neque*

aut sempiternus temporalitatem subiret, aut æqualis Deo patri filius Deus formam servi, aut similitudinem carnis peccati assumeret. Sed quia invidia diabolus mors introivit in orbem terrarum, & aliter solvi captivitas humana non potuit, nisi causam nostram ipse susciperet, qui sine majestatis sue danno & verus homo fieret, & solus peccati contagium non haberet: divi sit filii opus nostræ reparacionis misericordia Trinitatis; ut Pater propitiaretur, Filius propitiaret, Spiritus sanctus igniret. Haec tenus Magnus Leo.

Ex his prænotationibus tanta auctoritate firmatis video mihi amplissimam 11. questionem de Christi satisfactione per. Satisfactio Christi ad apices juris, finitam esse, & etiam quorundam Scholastico-rum cavillationibus cumulatissime satis- factum. Verum enim vero ex priori no- tatione ex Augustino de prompta liquet in Christi satisfactione interfuisse pretii æqualitatem, non alicujus partis debiti liberalis condonationem; quoniam vi- ta, quam pro reparatione nostra profu- dit, erat vita Dei, qui pati non poterat, si tantum in *forma Dei* permanisset, at- que ut pateretur assumptis *formam servi*, sine qua non potuisset occidi. Quare errant me judice, qui passionem Christi, & qualibet opera carnis propria ipse faciunt in se ipsis, ut ex horum finitate in- ferant inæqualitatem satisfactionis; cum debeat attendi infinita personæ dignitas: cuius personæ erat caro quæ pendit in ligno, sanguis qui effusus est, & spiritus morte divulsus à corpore. Neque in re tanti momenti obsequendum arbitror hu- mani ingenii excursionibus; quibus in humanitatem, qua Christus est passus, non in Verbum divinum, cuius est hu- manitas ipsa, solent quidam dirigere men- tis aciem: sed, ut appareat gravior in humilitate iustitiae, attendendum est Je- sum pro nobis passum esse verum homi- nem & verum Deum, & tam humanitas, quam divinitatis operationes ad ean- dem pertinere personam.

Infertur ex eadem prænotatione, & ex proxima collustrata verbis beati An- selmi, Redemptoris nostri satisfactionem 12. condito ex fuisse ex propriis, & alias indebitis: quo- niam assumpta à Verbo natura hominis translatæ est in jus divinæ personæ, quæ cum Deus sit, habet plenissimam potes- tatem ponendi animam suam, & hanc omni jure sibi vindicans, dum illam of- fert Patri hostiam placationis, dat quod sibi proprium est, ac magis proprium, quam

quam sit solventis debitum pecunia, ut
pote unitam sibi *hypostaticē*, & substi-
tutaliter; unde recte citato loco Augusti-
nus, *Si nolasset, inquit, hoc non pati
potuisset, quia Deus erat*. Et quamvis
quidquid Christus habet, acceperit à
Patre, ut merito ipsum his verbis allo-
queretur, Joan. xvi. 10. *Omnia mea
tua sunt*: in quantum tamen data sunt
Filio coæterno & consubstantiali, ita sunt
dona Patris, ut simul transeant in jus Fi-
lli, in cuius manu sunt *omnia*, Joan. 111.
35. & qui habet *vitam in semet ipso*, v.
26. liberam ponendi animam suam facul-
tatem, x. 18. atque *potestatem omnis car-
nis*, xvi. 2. Ergo & assumpta forma
hominis, & anima, & vita, & innumer-
a beneficia gratiarum, quæ inveniuntur
in Christo, propria ejus sunt, & ab omni
prosperitate soluta debito; quoniam omnia
sibi in proprietatem vindicat persona
Verbi, quæ est Deus summus. Atque
hoc pacto, si *hypostatica* unio attenda-
tur, quam diximus in hoc satisfactionis
negotio accurate spectandam; pretium
pro nobis solvit persona à quounque
debito immunis. Id vero aperte sequi-
tur ex doctrina Augustini. Dato enim,
quod in Christo Domino attendatur ra-
tio creaturæ duntaxat, quæ est subiecta
Deo, eique debet obtemperare (tametsi
præmonui ab hac, ut inquiunt, *præci-
fatione* cavendum Theologo castigate di-
sputandi de Deo homine Christo Iesu)
dirimit subtiliter disputantium oppositio-
nes Anselmus, demonstrans neque à crea-
tura exigi *ex debito* mortem, quando nulli
est obnoxia peccato; cum divina
iustitia ipsam mortem infligat hominibus,
qui peccaverunt in Adam: quod supra
ejusdem Anselmi verbis, & per vulgare
exemplo fuit declaratum.

14. Præterea ex prænotatione tertio loco
Condicio posita, & verbis Magni Leonis suffulta
satisfactio ad apparit nimirum esse litigiosos, qui ne-
gant Christi satisfactionem fuisse *ad alterum*. Mirabilis quippe divinitatis uni-
tas, & personarum discretio præstat, ut
Incarnationis sit opus Trinitatis indivisum,
& divinum Verbum existens *in forma Dei*
misericordia ipsum ut existens *in forma ser-
vi*. Pari ergo jure tribus personis infer-
tur per peccatum injurya; & nihilominus
Verbum divinum ut existens *in forma ser-
vi* potuit satisfacere sibi ipso, quatenus
est offensum ut existens *in forma Dei*. Ut ergo satisfactio Christi dicatur *ad al-
terum*, sufficit duplex in eo natura: per
quam, licet sit una persona, esse potest
satisfaciens & creditor; quemadmodum
est Deus & homo, mittens & missus.

Explanant id nonnulli Scholastici exem-
pli tutoris, qui pupilli nomine, si cre-
ditor etiam sit, potest satisfacere sibi ipso.
Verum ne aliunde petantur exempla;
etiam mittere & mitti, precipere & ob-
temperare dicunt ordinem *ad alterum*,
non minus, ac solvere debitum & satis-
facere: & si assumpta *forma servi* sat-
est, ut Christus sit missus à tota Trini-
tate, ut toti Trinitati factus sit obediens
usque ad mortem, ut à tota Trinitate sit
exaltatus & clarificatus; non percipio
mehercile, cur id non sufficiat, ut reve-
ra toti Trinitati plenam exhibuerit satis-
factionem. Quare conditiones necessa-
rias ad plenissimam satisfactionem facile
inveniemus in Christo, si in Deo insepa-
rabilem deitatem à proprietatibus per-
sonarum, & in ipso Christo unitatem per-
sonæ à dupli natura ratiocinando mi-
nime divellamus. Ita enim intelligemus
quomodo hæc satisfactio sit debitis pec-
catorum æquivalens, ac proinde nulla
pars debiti remissa sit gratis: quomodo sit
ex propriis, & alias indebitis; quomodo
etiam sit ad alterum: quod erat hac pro-
positione inquirendum.

15. His nobis videtur posse Subtilis Scho.
læ Theologos acquiescere? neque aliud
cenfemus reponendum esse ad illorum
argumentationes ab Auctoriis principio
laudatis multifariam discussas. Duo ta-
men ex illa schola prodierunt per celebres
viri, quorum placitum postulat animad-
versionem aliquam nostram. Est unus
Claudius Frassen, qui disput. 1. de In-
carnatione, art. 7. sect. 3. q. 4. propugnat sat-
isfactionem Christi *supposito divino pa-
do* habere omnes conditiones, quæ re-
quiruntur ad satisfactionem ex rigorosa
iustitia, atque id esse sententia Scotti
magis conforme. Verum & nos divi-
natum beneplacitum in humana redem-
ptione interfuisse concedimus; quia nul-
lo nostro præcedente promerito, cum
posset supremus Dominus omnes homi-
nes perdere, nulla necessitate absoluta
ductus, dignatus est tradere pro nobis
proprium Filium, ut pretium, cui solven-
do non erant debito, per solveret Fi-
dejussor. At posteaquam id pro bene-
placito voluntatis suæ definitivit, non po-
test datam à tanto Fidejussole satis-
factionem respuere: & quod respectu no-
stri munificencia est, comparete ad Re-
demptorem nostrum habet veram ratio-
nem iusticie, ut non semel supra expli-
cavimus. Si ergo Frassen Scotti men-
tem est assicurus; possumus etiam cum
florentissima ipsius Schola facile conve-
nire.

Theo-

16.
Item p. Ma-
cedo.

Theologus alter est Franciscus Mace-
do, qui Collat. v. differentia 4. demon-
strat justitiam Dei longe esse diversam ab
ea, quam agnoverunt Philosophi: ab il-
la procul eliminandam omnem rationem
debiti ac dependentiae, quae repugnant
supremo dominio Dei, & nihilominus
perfectissimam justitiam esse: sicuti per-
fectissima est sapientia, quae caret discursu,
quamvis ad sapientiam homines dis-
currendo pertingant. Atque hec Ma-
cedo ornata, & luculenter demonstrat.
His autem positis miratur Theologos tan-
to studio contendere Deum esse justum
eo modo, quo nos justi sumus, redar-
guit sodales quod formam justitiae no-
strae in Deum transferant, ait controver-
siam hanc tantis animorum dissidiis ex-
agitatam pendere a notione justitiae, con-
cludit denique satisfactionem Christi non
esse ex rigore illius justitiae, quam Aristote-
les invexit, esse tamen ad apices justitiae
illus sublimioris, quae cum sit inde-
pendens, nulli obligationi, nisi ex liber-
tima voluntate Dei subjicitur, atque id
nihil detrahere dignitati Christi, quoniam
rigorosa justitia, quae Deum debitorem
constituit, est indigna ipso Deo, eique
auffert rationem independentiae. At non
est, cur Macedo Theologos alios redar-
guat, ac multo minus cur animadversio-
nem hanc suam, ut novam lectori pro-
ponat. Nullus quippe Theologorum tam
demissae sentit de divina justitia, ut cre-
dat illam ab ea, quae versatur inter ho-
mines, nulla ratione dferre. Inter Scot-
istas Cardinalis de Laurea Tom. 2. in 3.
p. disput. xx. art. 1. demonstrat in Deo
esse quidem justitiam erga homines, sed
hanc esse ipsam Dei voluntatem, & ju-
stitiam non simpliciter esse appellandam,
sed tantum secundum quid; quoniam
Deus nulli legi subjicitur, coronat dona
sua, & obligatur tantum ex sua liberali-
tate. Suarez disput. iv. sect. v. & lib.

12. de Grat. cap. 7. demonstrat Deum
non posse constitui debitorem, nisi ex sui
promissione. Vasquez citatus cap. 3.
prop. 9. negat justitiam commutativam
esse proprie in Deo, ac inter Thomistas
Deum non posse constitui debitorem, nisi
ex sui promissione, nec aliquid habere ra-
tionem meriti, nisi ex suppositione ordi-
nationis divinae, tenent cum Angelico
Doctore 1. 2. q. 114. art. 1. & 3. p. q.
46. art. 2. Joannes à S. Thoma, Alva-
rez, aliique complures apud Salmant.
disput. 1. dub. 8. Quod ergo tanquam
novum, & peracutum proponit Mace-
do, id in trivii, & frequenti loco per-
sæpe audierat. Sed reposuerant etiam
Theologi, non requiri, ut unus teneat
acceptare quod offertur ab altero, ad
hoc ut inter ipsos vera justitia interce-
dat: nam et si (inquit Sylvius) Rex, aut
mercator non tenetur acceptare justum
captivi, vel mercis pretium; si tamen ac-
ceptet, vera intercedet justitia, modo sit
æqualitas rei ad rem. Attamen si pla-
ceat hoc revocare controversiam, ut in
Deo præsupponatur ad constituant justi-
tiam illius promissio, & liberalis vol-
untas; dicimus distinguendam duplum
necessitatem: *absolutam*, quæ nunquam
in Deum cadit in iis quae pertinent ad
creaturas, & *hypotheticam*, cui absque
ullo independentiae præjudicio Deus po-
sit prædefinitionibus suis subjicitur, at-
que hac necessitate acceptasse Deum sa-
tisfactionem Christi Domini, posteaquam
ob nimiam erga nos charitatem illum mi-
serat in similitudinem carnis peccati, ita,
ut in humani generis reparacione sibi
justitia & pax obviaverint, & quod est
gratiarum maxima si attendatur Christi
prædestinatio, sit summa æquitas si in-
spiciantur amplissima illius merita: quod
non semel afferui in præcedenti Socinia-
ni dogmatis refutatione.

C A P U T VII.

In quo refelluntur postrema argumenta capituli quinti.

S U M M A R I U M.

1. Objectio prima Socini solvitur.
2. Refellitur ejusdem objectio 2. 3. & 4ta.
3. Satisit 5to argumento.

4. Solvitur objectio 6ta.
5. Respondeatur ad 7. 8. & 9.
6. Ultima objectio eluditur.

I.
Objectio 1.
Socini sol-
vitur.

REDEO nunc ad Socinum, qui non
affereret defendi à nobis Christi sa-
tisfactionem philosophicis inventis,
si in obs: quium Fidei, qua nos profite-
mur Unigeniti divinitatem, captivasset

angustum & sæpenumero aberrans in-
genium. Quoniam ergo in sola huma-
na ratione, & in dialectica arte censet
locandum esse veritatis præsidium, ab-
sque divinarum rerum agnoscendarum
æquissi-

æquissimamque normam, id est, Catholice Ecclesiæ doctrinam; fatendum illi est, se potius, quā nos superno fidei lumine fultos, confugere ad inventa philosophorum. Illud ergo, quod in classe posteriorum argutationum obtinet primum locum, scilicet, apud Deum nullam esse acceptiōē personarum, nescio quem ob finem Socinus proferat. Paulus in vi. ad Ephes. 9. uitur ea sententia, *Personarum acceptio non est apud eum, eaque in sacris literis frequenter occurrit; ac semper hunc præfert sensum, legem Domini nullam noscere differentiam, communiter Deum omnibus benefacere, & Judæo simul & Græco, dummodo bonum operentur, retribuere mercedem.* Unusquisque quodcunque fecerit bonum, hoc recipiet a Dominino, sive servus, sive liber, inquit ibidem Apostolus, ac similia in ad Romanos. 11. Optimam affer rationem Chrysostomus Hom. XXII. pag. 1181. quoniam apud Deum nulla est ratio vel servi, vel liberi; nam etiam inter homines non induxit servitum jus primarium, sed illam penerit *avaria, sordidus & illiberalis questus, atque infatualitas.* Verum ex hac communione supra legi omnibus æquo animo benefaciendi, minime sequitur teatari Deum ad impertiendam beneficia iniquis hominibus, quoniam nulla est personarum acceptio, nisi ille qui *judicat relinquentis cause meritum, de qua judicat, alteri contra alterum suffragatur;* ut demonstrat Augustinus lib. 2. contra duas Epist. Pelagian. cap. vii. num. 13. Quis enim dixerit acceptatorem personarum creditorem, qui debitorum uni dimittat debitum, ab altero exigat, aut vinea domum, qui operarios æquales facit in mercede, nulli denegando denarium, de quo paetus fuerat? Ex Apostolica ergo sententia, si Socinus inferat potuisse Deum Optimum Maximum sine acceptatione personarum dare Redemptorem hominibus & non dæmonibus, eligere Jacob ac reprobare Esau, & etiam redemptione peracta unum præveniente misericordia trahere ad fidem, alterum in pœnam perversitatis deserere, quia nulla est acceptio personarum *in debitoribus æqualiter reis;* dicet aliquid in confessionem gratiæ Redemptoris, quam ipse negat cum Pelagianis: sed cum ex eadem sententia, impia consecutione deducit tam iniquum, quam justum Deo acceptos esse, aut nullam dari discrepantiam meritorum, aut nullum versari differeniam inter personam Unigeniti, & hominum cæterorum; profecto ludit operam, & ex abysso in abyssum prolabitur.

R. P. Berti Theol. Tom. V.

Quod addit Socinus de Viro principe ad unam horam pulso in exilium, nul. Ejusdem oblius est momenti: nam si spectetur exiliū in se, pluris quidem æstimandum est hominis alterius è plebe exilium diuturnum atque perpetuum; sed conditione personarum spectata, quis dixerit idem esse exulare regem, ac minimum ipsius famulum? At in satisfactione Christi considerandam esse mortem, non in se tantum, sed comparate ad personam, quæ illam subiit, capite præcedenti monimus. Corruit Corruit ^{2da} argumentatio; nam mors hominis Dei majori pretio æstimanda est, quam sempiternum damnatorum supplicium. Quod si neget Socinus; istud ab eo petam cum Anselmo lib. 2. *Cur Deus homo, cap. xiv. pag. 72.* Si præsens esset homo ille, & quis esset scires, & diceretur tibi, Nisi occidas hominem illum, peribit mundus iste totus, & quidquid Deus non est, faceres hoc pro conservanda omnia alia creatura? Si respondeat Socinus, ut ibidem Bosco, *Non facerem; etiam si mibi infinitus numerus mundorum ostendetur; ex sui ipsius conscientia discer quanti vita Domini Iesu sit æstimanda: si respondeat autem, Facerem; abeat impialis cum manu in foro Præsidis clamantium. Tolle, tolle, crucifige eum.* At Pater, inquit, illum absque immitate tradidit crucifixoribus. Dixi cap. IIII. prop. 10. tradidisse, quia ipse voluit, quia se exhibuit sponorem nostrum ac vadem, quia nullum aliud inveniri poterat pretium condigne satisfactionis; unde ipsa justitiae æquitas commendat Patris charitatem, sicut mors tam dira monstrat quanti ponderis sit peccatum, quod non nisi morte Unigeniti filii Dei poterat expiari. Solvitur eadem res. Et quartum. sponsione quarta Socini argumentatio: quandoquidem cum satisfactio Christi sit infiniti valoris, poterat ob valorem pretii facere satis justitiam, & ob meritum obedientiæ obtinere tantam Christi exaltationem; non enim oblatus est invitus, sed quia voluit: unde Apostolus, qui pretio sanguinis nostram tribuit redemptionem ad Ephes. 1. 7. ait quoque ad Philipp. 1. 8. exaltationem nominis Iesu esse premium singularis obedientiæ, & maximæ humilitatis.

Argumentatio quinta nullam aliam postulat responsum: sed redarguenda est ^{3d} Satis sit 5to tamen Socini audacia, dum detrahit passione Christi, ex quo peracta sit exiguus temporis intervallo. Plura enim sunt, quæ passionem ejus supra humanum caput adaugent. I. Quod in ejus mor-

M m tem

tem homines cuiuscunque ordinis consiparunt, Pontifices, Sacerdotes, Praesides, Ecclesiasticum, & Saeculare fororum, Judaei, Ethnici, viri, ac mulieres. Accusarunt eum falsi testes, abnegavit Petrus, vendidit Judas, damnarunt contribules, deriserunt milites, improperavit latro, deseruerunt propinquui. II. A planta pedis ad verticem usque capitis dolores maximos pertulit: caput spinea corona circumdata, facies colaphis palmisque contusa, cæsum diris flagellis dorsum, extensa brachia, manus pedesque transfixi. III. Quolibet exteriori, & interiori sensu eximiam penam experitus est, excipiens auribus improborum convicia, labiis amaritudinem fellis, oculis piissimæ Matris lacrymas, animo peccatorum nostrorum aculeos. IV. Perpessus est famæ, rei, & vitæ jacturam, appellatus seductor, posthabitus homicidæ, inter latrones suffixus, venditus vilii pretio, exutus vestibus, nudus expostus, vitamque profundens ad ultimum usque spiritum. V. Ejus passio diuturnitate superavit cæteras, expectata à priori conceptionis momento, semper præsens menti, frequenter prænuntiata, prolixam habens agoniam, afflictiones innumeræ, & mortem, cum qua diu luctatus est, non capite truncatus, non absumentus igne, non aqua demersus, sed in cruce ad horam usque nonam blasphemis, subsanationibus, ludibriis objectus. VI. His accedit corpus divina virtute formatum, ut esset hostia placaminis, sensus vegetior, mens perspicacior, vita innocentior, honoris sui major quam dici possit existimatio, cuiusque consolationis voluntaria abjectio, ut mors in illum vehementiori atrocitate sœviret. Videat ergo Socinus, an Redemptoris nostri cruciatus leves sint, & exigui; an potius de his vaticinatus fuerit in Threnis 1. 12. Jeremias, dum ait: *O vos omnes, qui transitis per viam, attendite, & videte, si est dolor sicut dolor meus.* Adeas, Lector, Augustinum in Ps. LXVIII. Thomam Aquinatem 3. p. q. 46. art. 5. & 6. Joan. Driedonem de capt. & red. hum. gen. 3. p. 2. cap. 2. tract. art. 1. &c.

4.
Sociiur 6ta
objecit.

Ea, quibus Socinus impedit personæ Christi dignitatem, percurram breviter, ne hoc loco longior sim, quam necesse est. Fatemur itaque unam pretiosi sanguinis guttam fuisse redemptions humanæ sufficiens lytrum: & nihilominus affirmamus Christum tot cruciatus mortemque acerbissimam hædum inutiliter per-

tulisse; quandoquidem ostendit primum quid sit causa mortis, & quæstus peccati, quanta prævaricationem Adæ consecuta sint damna, quantum divinam justitiam pertimescere debeamus, qualis studio cohibenda sit vitiorum licentia. Deinde nimiam erga nos charitatem testatam fecit, præbuit invictæ patientiæ exemplum, stendit ingentem humanæ salutis ardorem, deprecatus est veniam interfectoriis; & quia venerat non solum redemptor, sed etiam novæ vitæ institutor, tanta passus est, ut sequamur vestigia ejus. Voluit præterea, ne qua justitiæ pars decesset, iisdem rationibus delere peccatum, quibus admissum fuerat, expiare obedientia culpam inobedientiæ, qua primus parens deliquerat, & per salutiferum Crucis lignum superare infensissimum hostem humani generis, qui per lethiferum interdictæ arboris lignum protoparentem deceperat; mortem denique stipendium peccati, ut dicitur ab Apóstolo, ad Rom. vi. 23. moriendo deltruere, æternamque vitam iis, qui morti ejus complantantur, conferre. Hæc perpolita oratione de Passione Domini, plurimum ab Alexandro VI. probata, & quam Aldus Manucius gestabat in sinu, & legendam tradebat omnibus, prosequitur noster Lippus: quibus addenda sunt momenta à nobis capite tertio præmissa.

Ad confutationem septimi faciunt quæ diximus postremo capite. Revera enim Christus satisfecit, ut homo; sed natura humana, in qua passus est, erat hypostaticæ unita divino Verbo: *Et divinitas* (inquit Damascenus lib. 2. de Fide orthodoxa cap. 15. pag. 245.) *miracula perpetrabat, sed non citra carnem; caro rursum bimilia & abjecta efficiebat, sed non à divinitate sœuncta.* Nam & patientiæ carni connexa erat divinitas ab omnis doloris sensu incolunis perniciens, & salutares cruciatus efficiens: ac rursum operanti Verbi divinitati mens sancta conœuncta erat, cogitans & intelligens ea, quæ patrabantur. Imperite ergo in satisfactionis negotio attenditur humanitatis natura, non Verbi persona, absque cuius regimine ac nutu illa nec existebat, nec patiebatur. Eadem responsive eliciditur insequens Socini objecit; quippe & mundi productio, & qualibet alia operatio summi Dei, tametsi comparate ad terminum, sive ad rem creatam atque productam, finita sit, habet ex parte causæ effectricis infinitam virtutem. Ideo autem mundus in se finitum habet pretium, quia infinita illa virtus causæ efficien-

efficientis est extrinseca rei creatæ; sed personæ dignitas est ratio intrinseca merito, quoniam ipsa persona est, quæ pretiam exhibet, quæ sacrificium offert, quæ oblatæ rei dominum habet ac potestatem. Et quoniam in iis, quæ absque deliberatione patruntur, nulla deprehenditur ratio meriti; satis apparet, quæ inscite producat Socinus exemplum bestiæ cibum, potumque sumentis, & naturalem facultatem confundat cum libera; bestia ipse, ac monstrum naturæ, si negerat rationalem hominem promereri ieiunio, quo sine ullo merito bellua fame laborans atteritur. His nona quoque objectatio refutata est.

^{6.}
Ultima objec-
tio eludi-
tur.
Postrema eludi primum potest repetito discrimine durarum naturarum, quæ in Christo convenient in unitatem personæ: illo enim discrimine posito, potuit Verbum in humana natura subsilens sibi tan-

quam Deo satisfacere: de qua re plura prop. 2. præced. cap. Deinde, quoniam nobis concertatio est cum hæreticis omnium pervicacissimis, dicimus Christi personam, quamvis una est, moraliter censeri unam, & alteram, quoniam constans naturis duabus, vindicat sibi met divinitatis, atque humanitatis jura: cumque habeat divinitatis plenitudinem, & forme, quam assumptæ, potestatem; hanc ut homo in redemptionis pretium exhibet, quam ut Deus acceptat in satisfactionem justitæ. Idem quippe homo habens jus creditoris, & potestatem tutandi eum, qui nondum pervenit ad pubertatem, ob hæc duo jura in capite libero constituta potest satisfacere sibi ipsi, ac debitum pupilli persolvere, ut diximus eadem 2. propositione. At mittamus Socinum, qui nos coegerit in hac controversia diutine commorari, & celerius reliqua percurramus.

C A P U T VIII.

An pura creatura possit Deo pro peccato proprio, vel alieno condignam exhibere satisfactionem?

S U M M A R I U M.

1. Status questionis.
2. Nulla creatura peccato obstricta potest Deo condigne satisfacere.

3. Creatura constituta etiam in gratia nequit pro peccato mortali condigne satisfacere.
4. Ultima probatio propositionis.
5. & 6. Solvuntur objectiones.

^{1.}
Status quæ-
tionis.
EX his, quæ sepe repeta sunt, *In carnationem* divini Verbi necessariam fuisse facta hypothesi, quod Deus decreverit servato omni jure & quieti redimere captivum hominem, manifesta illatione consequitur, nullam creaturam à divina persona *hypostaticæ* non assumptam, neque ad consortium, nemumque substantialem divinitatis eventam, posse munus mediatoris, ac redemptoris implere tali soluto pretio, quod æquare valeat peccati magnitudinem, ac debitum prorsus delere. Quia in re, eti Scholastici, ut solent, vel in oppositas partes abeant, vel etiam unia adharentes producta ab aliis momenta studeant exagitare; geram me temperanter admodum, & pacate, certior factus Patrum documentis, & majori etiam Scholarum assensu, fieri non posse, ut exhibita ab homine, vel ab angelo satisfactione tantum honoris persolvet at supremo Domino, quantum illi prævaricatoris iniqitas intulit in iuris. Verum quia de hominibus originali peccato obnoxii, & de creatura quæ posset à Deo producigrat.

R. P. Berti Theol. Tom. V.

tie decole exornata, proferenda non censio omnia in discriminatum argumenta, quæ inveniuntur apud divinarum rerum tractatores; consilium est eadem sejun-
dis thesibus ad hunc modum disponere.

PROPOSITIO I. Rationalis creatura ob-
stricta peccato nequit vel pro se, vel pro aliis condigne Deo satisfacere. **Propositio I.**

Demonstratur primo ex Scripturis, quæ docent ideo Christum nos à male-
dicto soluisse, eo quod iniquitatem non
fecerit, *Is. 53. 9.* quia peccatum in eo
non est, *I. Joan. 3. 5.* quem in locum
ait Augustinus *Tract. iv. num. 8.* *In quo
non est peccatum, ipse venit auferre pec-
catum.* Nam si esset & in illo peccatum,
auferendum esset illi, non ipse auferret.
Quomodo ergo creatura aliqua inquinata
peccato potest culpam abstergere, &
solvare maledictionem? **II.** Confirmatur 2. **Constituta**
concordissima SS. Patrum traditione. **Di-
tur ex Patri-
bus enim Irenæus lib. 111. aduersus Hæ-
reticos, cap. 20. & ex distinct. Masilius 18. n. 2.
ait: *Non erat possibile eum hominem, qui
semel vici fuerat & elisus per inobedien-
tiam,***

M p 2

tiam, replasimare, & obtinere bravium victoriae, &c. S. P. August. in Ps. xx. x. num. 12. *Quia Israhel vendere se potuit, & fieri venumdatus sub peccato, redimerese ab iniquitatibus non potest.* Eusebius Emesenus hom. 6. de Paschate ita loquitur: *Non subvenire peccato poterat simili peccato obnoxius, nec intervenire pro servis adstrictus legibus servitutis.* Vide cæteros similia tradentes apud Dionys. Petavium lib. 11. de Incarnat. cap. 12. III. Idem Theologica ratione firmitatur; quoniam, ut diximus 14. Volu- mine pag. 149. mortale peccatum, in quantum est Dei offensa, infinitam habet malitiam, cui nullum bonum opus quantavis charitate ab homine *puro* peractum, potest æquivalere: quod repetam paulo infra. Deinde fieri nequit, ut homo æternam mortem, quæ peccato mortali debetur, usque ad ultimum quadrantem persolvat, quippe æterna punitio non habet fines, qui possint attingi: atque temporalis quæbet poena, nisi sit persona sempiterna, maximaque maiestate fulgentis, æquiparari non potest cum perpetuo gehennæ suppicio. Cum insuper anima, quam impius peccato vendidit, sit Dei imago tot, tantisque divinae beneficentiae muneras decorata; (ut repetam verba divinitæ Sapientiæ ore prolatæ, Mat. xvi. 26.) *Quam dabit homo commutationem pro anima sua?* Ac tandem cum omnia creaturarum bona sint à Deo, si quid ipsi exhibeat homo, vel angelus; id non ex propriis solvit, sed ex liberalitate Creatoris: neque enim quod habet à supremo Domino, potest creatura aliqua in jus suum vindicare; ut præcedenti capite vi. diximus de Unigenito Filio Dei, qui cum sit Deus summus, habuit à se ipso quidquid dependit pro humani generis redemptione: mortem vero, quam juxta Anselmam doctrinam, ex debito Deus ab innocentie non exigit, quæ semel legem transgres- sus esset, omni jure persolveret; nec in satisfactionem iustitiae posset impendere vitam, quæ post peccatum evalit indebitum beneficium; inter bona, quorum jus habeat iniquus, nullatenus recen- sendum.

3. PROPOSITIO II. Nulla creatura, quan-
Propositio 2. tumvis gratia, meritoque exornata, po-
tent exhibere Deo pro mortali peccato
coæqualem satisfactionem.

Probatur ex Script. Id primo evincitur ex Scripturis, af-
serentibus tantummodo Domino Iesu Christo competere, ut sit Mediator Dei, & hominum, ad Tim. 11. 5. & ad Heb.

ix. 15. ut pacem conciliet nostram, quia fecit utraque unum, ad Ephes. 11. 14. ut nobis sit Pontifex impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cælestis factus, nec habens necessitatem pro suis delictis hostias offerre, ad Hebr. viii. 26. Hæc non solum in hac rerum constitutione valere existimanda sunt, ut quidam sentiunt, verum etiam in quocumque rerum ordine, quoniam non potest esse mediator, nisi qui utriusque habeat naturam, nec sanguinem in redempti-
nem fundere, qui non habeat potestatem ponendi animam suam, quemadmodum diximus Patrum auctoritate suffulti di-
sputantes contra Socinum. Sed aperta sunt verba Psalmographi xl. viii. 8. *Frater non redimit, redimet homo: non dabit Deo placationem suam, & pretium redemptionis animæ sua:* quæ fatentibus omnibus de Christo sunt prænuntiata. Ita est, inquis, sed fieri tamen potuit, ut redimeret frater. Hæc quidem Schola-
sticorum nonnulli. Quid autem in hunc Psalmum Basilius? Is Tom. 1. pag. edit. Morel. 280. *Neque enim, inquit, fratrem in redemtionem querit, sed unum ali-
quem, qui nostram exuperet naturam:* non item hominem nudum, sed hominem Deum Iesum Christum, qui solus pro nobis omnibus Deo propitiationem dare po-
test. Similia Ambrosius Tom. 1. pag. 949. Et Augustinus in eundem Ps. num. 8. serm. 1. quasi eam prævidens respon-
sionem, inquit mirabundus: *Aliquis homo redimet, si Filius hominis non redi-
mit?* Audis ergo non tantum nos à Fi-
lio hominis fuisse redemptos, verum & non posse hominem nudum, qui non ex-
cedit communem naturam, dare Deo placationem. II. Et quoniam ad Patres progressa est disputatio; Irenæus lib. 11. cap. xviii. num. 7. assertum no-
strum extra omnem hæsitationem his verbis confirmat: *Nisi homo conjunctus fuisset Deo, non potuisset particeps fieri incorruptibilitatis.* Addit quod supra diximus, non posse officium Mediatoris exerceri, nisi ab homine Dei. Addit etiam quod nulla ratione possemus fieri participes adoptionis filiorum, nisi per Filium eam, quæ est ad ipsum, recepi-
mus communionem. Athanasius lib. 2. contra Apollin. habet ea verba, quæ laudantur Act. 8. Synodi vi. *Nisi in ea, quæ peccaverat, natura impeccabilitas visa esset, peccatum in carne damnari non po-
tuisset.* S. P. Augustinus in Enchir. cap. cxi. num. 28. ait: *Neque per ipsum liberaremur unum Mediatorem Dei & ho-
minum Iesum Christum, nisi esset & Deus.* Fulgentius lib. 11. ad Trafim. cap. 2. pag. edit.

edit. Lulg. 457. demonstrat nec Angelum potuisse reparationis munus obire, quoniam est juvaminis egenus, nec potest proprietabiliter sufficere: & de Incarnat. & Grat. cap. 4. pag. 636. docet nunquam naturam humanam idoneam futuram esse ad auferendum peccatum, nisi in unionem Verbi Dei, non naturam confusione, sed solum personali unitate transiret. Loca producent alia Petavius lib. 11. de Incarnat. cap. 12. & 14. L' Herminier pag. 105. Witasle q. 2. cap. 2. Tournely q. v. pag. 161. Verum à nobis selecta videntur insigniora, & ad aliam confugientium hypothesim diriunt perfigum: quippe nulla simplex creatura est Deus & homo, nulla personali unitate conjuncta esset Deo, nulla per communicationem proprii spiritus impertiretur filiorum adoptionem; quod tam expresse tradunt Ecclesiæ Patres. III. Autoritati accedit ratio, & ea primum, quam supra dixi petendam esse à gravitate peccati: de quo licet sit in Scholis servida partium contentio, verissima sententia est infinitam habere labem ac turpitudinem. A maiestate enim personæ offendæ estimatur gravitas injuria, quamvis damnum illatum dignoscatur à pretio illius rei, quæ afferuntur: quod puto etiam manifestum fieri ex ipsa hominum consuetudine. Nam si per vim regium diademæ legitimo ablatum principi, imponas capiti alicuius tyranni, quamvis postea reddas quod rapueras, non tam illatum dedecus poteris facile compenfare: & si aliquam inter homines etiam disparis ordinis compensationem inveneris, truxtra illam nudus homo sataget ei dare, à cuius maiestate infinitis intervalis recedit. Quare videntur mihi qui mortale peccatum finitum faciunt, minus accurate distinguere inter peccati, ut inquiunt, entitatem, atque malitiam. Sane hæc ratio inconcussa vîsa est D. Anselmo lib. 1. *Cur Deus homo*, cap. 21. pag. 63. ubi demonstrat quanti ponderis sit peccatum, ex eo etiam, quod nemo illud perpetret, divina maiestate perspœcta, quamvis universi moles rueret, & redigeretur in nihilum. Neque arbitror diversa sentire mortalium aliquem, qui Deum timeat. Liquet ergo ex ipsa hominis recti conscientia plus horroris inutere peccatum, quam mundialis machinae, & creaturarum universarum ruinam, profecto propter divinæ Majestatis contemptum, cui nihil possumus comparare. Hoc propterea momento de prompto ex infinitate divine maiestatis utitur D. Thomas 3. p. q. 1. art. 2. Aeg. dist. 1. p. 2. q. 1. S. Bonav. dist. xx. q.

4. Suarez disp. xv. q. 1. art. 2. sect. 7. Estius dist. 20. q. 3. Sylvius Q. 1. q. 4. art. 2. & ne alios commemorem, nostræ, ac Thomisticæ scholæ universi. Spectata itaque gravitate peccati, ut in historia Dominicæ Paßionis carmine conscripta cecinit F. Adam Januensis vir Instituti nostri pius, atque eruditus,

*Ista salus hominis sub opaca mole ferenda
Tanti erat, ut totum natura crea-
ta, vel omnis
Angelica humanum Genus instaura-
re nequirit.*

Atque id non solum de redemptione hominum universorum, sed etiam de rigorosa satisfactione pro uno duntaxat impi, propter peccati granditatem est asserendum.

Sunt præterea, qui idem non sentiunt de magnitudine peccati; & tamen ne. *Alia adhuc probatio.* gant posse puram creaturam ad æqualitatem Deo satisfacere ea duæ rationes, quod Deus supremum ordinem teneat, creatura autem medium, aut infimum, & afferentes opus esse, ut injuria ac satisfactio ordinis sint ejusdem. Si enim plebejus colaphum impingat regi, finitam quidem injuriam infert, non tamen huic ullo actu obsequii satisfacit: nec damnum illatum honori compensatur solutione pecunie; propterea quod rex & plebejus, fama ac divitiae teneant ordinis discrepantes. Et quamvis contingat aliquando, ut in hominum estimatione minimum damnum ordinis præstantioris, sit in exemplo, famæ, censeatur ad æquitatem compensatum per eximiam satisfactionem inferioris ordinis, v. g. per ingentem solutionem rei pecuniarie; quam ob causam Valsclusius disput. IV. cap. 4. n. 36. Cardin. de Lugo disput. v. sect. 4. aliisque rationem illam refellunt: potest tamen hæc valide propugnari, quoniam inter unum, & alterum ordinem creatarum rerum datur quædam propinquitas, per quam inferiorum suprema possunt ad infera superiorum pertingere; sed hæc propinquitas inveniri nequaquam potest inter supremum Dominum & creaturam. Si cui autem placeat hac incedere, facem ei præferet L' Herminier pag. 105. Suarezius quoque præcita sect. 7. & Augustinensis Gibbon disput. 11. dub. 6. quamvis hæc semita minus trita sit, & à via ampliori, quam sequimur, patrum distet.

Quæ aduersus positionem hanc objiciuntur, sunt istiusmodi. Primum *simplex* homo eliciens actum contritionis perfectæ tantumdem reddit Deo,

M. p. 3

obj.
quoniam

quantum ei abstulit gravitate delicti: & quemadmodum se per noxiā cupiditatem converterat ad bona commutabilia, & finem ultimum constituerat in rebus creatis; ita per castam delectationem retrahens animum à fluxis bonis, & ad incommutabile vergens, locat finem suum in Deo, compensatque merito sancte charitatis quidquid prava dilectione contraxit. At si créitori restitutas omnes, quod abstulisti, satisfacis ad juris apices. Per actum ergo perfectae contritionis potes exhibere Deo satisfactionem condignam. Præterea contritione perfecta promereris remissionem peccatorum; & si ornatus fueris sanctitatis decore, erit tibi vita æterna condigna merces, & corona justitiae. Si tantum gratia decoratus mereri potes, cur non satisfacere propeccati *injuria*? Insuper conferre tibi potest summi Dei liberalitas adeo eximiam sanctitatem, ad quam nemo unquam pervenerit: ac talem saltem dignitatem natus, par eris solvendo peccati debito. Ad hæc, si Deus rationalem creaturam constitutus Caput morale ceterarum, ut fuit Adam posteriorum hominum, poterit illa suam in alios justitiam transfundere, quemadmodum Adam ipse communem naturam vitianis homines universos infecit. Postremo ratio de prompta à gravitate peccati, est admodum imbecillis; quoniam si à dignitate personæ offendæ desumenda foret turpitudi peccati, neque esset discriminem inter veniale & lethiferum, neque unum mortale excederet foeditatem alterius, neque pro minima culpa posset condigne satisfieri: quarum assertiōnū duæ priores redolent impietatem, & hæresim; tertia vero fere ab omnibus improbatur.

6.
Responses.

Ad primum igitur sic respondeo. Duo in mortali peccato attendi debent, quod aufertur, & cui aufertur, sive, ut inquiunt cum Sylvio quidam è Schola, *injuria realis*, ac *personalis*: quorum illud estimatur ex rei pretio, alterum pensatur ex personæ amplitudine ac dignitate. Neque enim tantum refert expendere, an furatus sit quispiam obulum, vel aureum; an infixerit colaphum, aut vulnus; sed etiam an damnum illatum sit diviti vel pauperi, an plaga inficta plebicolæ vel principi; & quid discriminis interit inter eum qui ignominiam inurit, & qui eandem perpetuit. Atque restituta re oblata, obulo nimis, vel aureo, & vulnere inficto pro vulnere, alapa impacta pro alapa, persolvendum quoque est, ni locum habeat hostiū.

tum & talio, debitum contumeliam, aut loris, aut triremi, aut suspendio, idque facta offendit offendique compariatione: nam si servus conservum percussit, eadem saltem pœna multabitur; si quendam procerum, exilio; si regem, furca. Injuriam vero irrogatam Autori suo, maximo, atque beneficentissimo, quæ multa multabit? Distinguendo itaque majorem propositionem: Contritione perfecta redditur Deo tantumdem, quantum peccato ablatum fuerat, spectata duntaxat rei magnitudine, & *reali injuria*, concedo: attento Deum inter, hominesque discrimine, atque *injuria personali*, nego. Deinde per actum contritionis cuinam peccato satisfacies? Proprio? Minime, quoniam charitatem gratias, & eo fine ut resipisceres, tibi Pater lumen inspiravit: nec est ex propriis, aut condigna ea satisfactio, in qua tibi remittitur debitum carenti gratia, ac novo obstringeris beneficio. Alienone? Nequaquam: pro illa enim gratia, quæ te exoriat, ne interior cominemorem debita alia quamplurima, debes Deo tuo, quidquid habes. Sed de primo quidem argumento satis. Ad alterum nego quod per contritionem mereatur quis remissionem peccati, merito de *condigno*: justificatio enim gratia est, non corona, vel merces. Vitam vero æternam homo iustus meretur quidem, etiam *condigne*, sed quia Christo tanquam palmiti interiatur, & Christi gratia fit in eo *fons aquæ vitae salientis in vitam æternam*; & quia accepta adoptione filiorum habet quoque hæreditatis pignus & arrham: ideoque meritum à gratia *habituali*, non ab opere in se spectato, talem habet condignitatem. Accedit, quod non est eadem ratio merendi, atque satisfaciendi: quippe in merito intervenit divina promissio, cum nequeat Deus constitui debitor creaturarum suarum, nisi sua largitate; in satisfactione autem attenditur personæ offendæ amplitudo, & pravitas injuriae. Vide lib. xix. cap. 6. & 8. Illud, quod tertio loco objicitur, nullius est ponderis: nam sanctitas qualibet creaturarum, quantumvis eximia, finita est, & si etiam infinita fingatur, distat à Dei maiestate infinito intervallo, ut infinitum accidens ab infinita substantia, & infinitum in quantitate ab infinito in omnigenere; & ideo nunquam erit inter meritum creaturæ, & injuriam Deo illatam proporcio. In solutione argumenti quarti me vano labore non frangam; siquidem *nudus homo* potest esse morale caput in ordine ad transmutationem peccati, quia illius prævaricatio habet infinitam turpitudi-

tudinem, & peccatum originale transfunditur vitiata generatione, cuius homo primus est auctor: at meritum cuiuslibet simplicis creaturæ finitum est, nec ejus intuitu tenetur Deus gratiam posteris impetrari, nisi ex sua promissione; & consequenter *purus* homo nequit constitui morale caput, ex quo non ex Dei munifica largitate, sed ex justitia profluat gratia, & sanctitas cæterorum. In postremo pariter argumento haud multum operis & verborum insumam. Dixi enim libro xxii. cap. 8. offensam, quæ commensuratur cum dignitate personæ, esse illam, quæ conjuncta est cum despiciencia & contemptu; & ideo veniale peccatum, licet sit Dei offensa, caret illa gravitate, quæ est in mortali, per quod constituitur finis ultimus in creatura. Affirmavi præterea adversus Jovinianum dari inter peccata mortalia discrimen, quia licet omnia afficiant injuria supremum Dominum, habeantque ex hoc capite maximam turpitudinem, ratione tamen violandi præcepta, & considerata cujuscunque peccati materia, unum est gravius altero, quia habet maiorem voluntatis perversitatem, magisque recedit à regula incommutabilis aequitatis. Sed necessum non est, ut eo loci exposita repeatantur. At, inquit, pro veniali peccato potestne *purus* ho-

mo satisfacere ad juris apices? Attena peccati turpitudine potest quidem; idque tenet è schola permulti: nam cum veniale peccatum non habeat infinitam gravitatem, potest justus boni aliquid præstare, quod illi æquivaleat. Negant id tamen alii, quia hæc satisfactio esset ex gratia, non vero ex propriis. Ceterum non videtur omnibus momentum iudicium invictum, quoniam peccato duntur veniali non contrahitur debitum carendi ipsa gratia; neque hæc collata esset post ejusdem venialis peccati perpetrationem, ut ratiocinatur Suaresius disp. IV. q. 1. art. 2. sect. 9. Potest autem, inquit, fieri satisfactio etiam ex bonis dono acceptis, dummodo non conferantur post contractum debitum, & eo fine, ut istud deleatur, sicuti pecunia dono collata persolvitur inter homines debitum aliunde proveniens. Verum, si cui inhæreat opposita persuasio, reponet nunquam creaturam vindicare sibi jus donorum Domini sui; licet id eveniat inter homines, quos inter transferri potest dominium. Adde gravitatem peccati, nisi infinita sit, spectare nihil omnium ordinis diversitatem; quæ omnia declarata sunt paulo supra. Ex quibus colliges me in postremam sententiam propendere, altera tamen in suo jure relicta.

C A P U T I X.

Ad universos homines, etiam fœminei sexus, non vero ad dæmones pertinere Christi Domini redemptionem.

S U M M A R I U M.

- 1. Christus pro omnibus est mortuus.
- 2. Multi hoc beneficio abutuntur.
- 3. Christus electis applicat mortis sua fructum.
- 4. 5. 6. Etiam mulieres sunt redemptæ.
- 7. usque ad 12. Solvuntur objectiones.
- 12. An Christus sit redemptor dæmonum.
- 13. Refellitur sententia affirmans.
- 14. & seqq. Solvuntur objectiones.

I.
Christus pro
omnibus est
mortuus.

CIRCA humani generis redemptionem tria adhuc remanent inquirenda: quorum primum est, an pro omnibus, ac singulis hominibus piissimus Jesus sanguinem fuderit, an duntaxat pro electis ante Mundi constitutionem; quod postremum commenti sunt Calvini asseclæ, Janseniani, & quorundam opinione Prædestinatiani hæretici quinto Ecclesiæ sæculo, & vertente 9. Gotheschalcus, damnatus in Carisiaca Synodo ab Hincmaro Remensi coacta. De quibus postremis quid sentiamus, vide lib. vi. cap. 14. Immitem hanc, rigidamque sententiam, non solum à prælaudata Syno-

do, verum etiam à Tridentina sess. vi. cap. 2. ac postea in v. propositione Jan-senii Romanorum Pontificum definitio-ne damnatam, contumeliosam Christo, ejusque flagrantissimæ, maximæque charitati derogantem, 3. capite lib. xvi. refutavimus. Contraria est enim divi-nis Scripturis, afferentibus *unum pro omnibus mortuum esse*: *dedisse semet-ipsum redemptions pro multis: pro omnibus gressasse mortem: Salvatorem esse omnium; nec pro nostris tantum peccatis propitiationem esse, sed etiam pro totius mundi.* Hæc enim leguntur 2. ad Corinth. v. 14. prima ad Tim. 11. 6. ad Heb.

Heb. 11. 9. ad Tim. 4. 10. ac 1. Joan. 11. 2. Quæ loca, quoniam producta sunt eodem libro xvii. & repetita hoc, in quo versamur, contra Socinum, necessum non arbitror prolixius, diuque inculcare. Repugnat quoque sententia illa impia, ac blasphema traditioni Patrum universorum; Irenæi afferentes cap. 17 lib. v. Christum *propitiasse pro omnibus Patrem*: Clem. Alex. scribentis in viii. Strom. illum *prorsus omnium, nullo excepto, Servatorem esse*: Origenis in iv. adversus Celsum conscribentis, *non iis tantum mederi voluisse, qui in uno erant orbis angulo, sed quantum in ipsis fuit, iis qui ubique sunt*: Nazianz. Orat. 42. *universum orbem instaurasse*: Ambrosii in 2. lib. de Abel & Cain, cap. 3. *pro salute universorum advenisse*: S. P. Augustini tract. xxxvi, in Joan. *venisse ut salvaret eos etiam, qui salvari noluerunt*: Prosperi ad object. ix. Gallorum, *rectissime dici pro totius mundi redemptione crucifixum*: Anselmi in primam ad Tim. cap. 2. *mortem pro omnibus sustinuisse, ut omnes à morte redimeret*. Atque hæc pariter, cum obvia sint iis omnibus, qui vel in nostris, vel in aliorum dissertationes oculos conseruent, satis est recapitulatione quadam recentuisse. Adversatur tandem placitum illud hæreticorum rationi, quæ petitur ex originali peccato, cui omnes filii Adam nascuntur obnoxii: ex oratione, quam pro omnibus tenemur effundere: ex Ecclesia, quæ in sui gremium quoscumque excipit: ex Evangelii predicatione per universum terrarum orbem: ex Domini Iesu nomine: ex Mediatoris officio: ex Judicis potestate: ex sacrificii valore: ex charitate, quæ proditorem amplexus est, quæ pro crucifixoribus exoravit, quæ tota die ad populum non credentem, & contradicentem manus extendit; quæ item produximus Tom. iii. pag. 223. & sequentibus.

2.
Redemptio-
nis Beneficio
multū abu-
tuntur.

In hac tamen universali redēptione permūltos esse, qui mortis ejus beneficium non recipiunt, expressa est definitio Tridentini sess. vi. cap. 3. ac tradita olim ab Augustino in Ps. 87. & Tract. in Joan. 45. à Prospero ad ob. Gallorum 9. necnon à Valentina Synodo cap. 4. & à Lugdunensi Ecclesia in Epist. de tenenda Ecclesiæ veritate: & quam comprobat experientia reproborum multorum; quorum aliqui prædicato Evangelio non credunt, aliqui suscepit fide transgrediviuntur mandata, aliqui à justificatione statim decidunt, aliqui denum justitiam,

quam diu servaverant, miserando lapsi pessundant. Id tamen communi Redēptioni, qua Christus pro universis hominibus profudit sanguinem, minime derogat: sive dicatus Christum sua passione omnes redēmisse *instituendo causam nostræ liberationis*, sed passionem ipsam suo carere effectu, nisi applicetur *per fidem, per charitatem, per Sacra-menta*; quæ est sententia nostra præcita-to Volumine pag. 227. imo D. Thomæ 3. p. q. 49. art. 1. sive afferamus, quod idem prorsus est, requiri ad percipiendum fructum redēptionis assensum nostrum, quo non inviti, sed libero arbitrio co-operante divinæ gratiæ, accedamus ad Christum, & corpori ejus coaptēmur; ut explicavimus præcedenti cap. 5. sive cum Theologis plurimis dicamus adesse singulis beneficio Christi sufficientem gratiam, qua possint salutem consequi: sive denique affirmemus gratiam ipsam universis præparari, atque exhiberi, neque denegari ulli mortalium, nisi quis sua culpa, rectissimoque judicio Dei permittere, versa luci, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, claudat oculos; quod nos pariter diximus Tom. 111. pag. 290. in qua sen-tentia nihil derogari voluntati, quæ in Deo est, salvandi omnes, & beneficio universalissimæ redēptionis, hinc colligitur, quod non est tribuendum Soli, si quis generali lucis beneficio se fraudet, quia clausis fenestris immutos radios excludat; ut diximus eodem volum. pag. 252. & docuerat ante nos S. Thomas 1. 2. q. 79. art. 3. ante Thomam vero iis-dem verbis Ambrosius in Ps. 118. serm. 8. n. 57.

Verum tamen est, quod pro oīibus suis, in sempiternum regnum prædesti- Christus ele-
natis non tantum Christus mortuus est *etis etiam causaliter*, & instituens *causam liberatio- applicat* nis, sed etiam iis mortis suæ fructum im- mortis suæ fructum.
pertitur, & salutiferum reīnedium reaple applicat: quod est redēptionis singu-laris quædam proprietas; veluti si medi-cus non solum faciat medicinam, ex qua possint morbi omnes sanari, verum etiam quibusdam ægrotis illam applicet: quod est peculiaris benevolentiae argumentum, haud imminuens virtutem medicaminis instituti pro omnibus, exhibiti singulis, & aduersus omnium morborum genera efficacissimi. Speciale hanc erga ele-ctos dilectionem probant ea Scriptura- rum, Sanctorumque testimonia, quibus abutuntur hæretici, ut imperitis suadeant Christum pro solis electis sanguinem pro-fudisse; respicientes, ut ajebat beatus Prosper,

Prosper, ad infidelium partem, qui delectati captivitate redimi noluerunt, aut ad eandem sunt servitatem reversi, non vero ad Sacramenti virtutem, atque ad mortem, quam Redemptor subiit propter communem omnium hominum perditionem. Nos itaque redemptionem, ejusque fructum, Augustino, Prospero, D. Thoma, ac Tridentinis Patribus eruditibus, accurate distinguentes nulla Novatorum cayillatione percellimur. Nec quod illi ajunt Christo perspectam fuisse reproborum pervicaciam, ac damnationem, nos aliqua ratione perstringit: quia non debebat munus suum ob aliquorum perversitatem deferere; sicut publicus medicus visitat omnes in xenodochio laborantes, & publicus Advocatus damnandorum quoque agit causam: ne quis dicat, ille medici culpa decepsit, is strangulatur diligentia advocati. Communi ergo susceptra causa, debuit Christus pro omnibus immolari; ne perditissimi homines vel premium sanguinis ejus parvipenderent, vel pratermissio Mediatoris officio propriam adscriberent damnationem. Atque his summatim, omnibusque simul comprehensis pertraxata iterum est controversia de universali hominum Redemptione.

DE MULIERIBUS.

4.
Fuitam mulieres à Christo sunt redemptræ.

Nunc vero præconceptam à nobis ju-
rislamm indignationem adversus Re-
demptoris nostri inimicos, deliniam le-
pida quæsiuocula, quæ est hujus capitis
pars altera, an mulieres quoque sint à
Christo redemptæ. Id etiam, inquis,
in disputatione positum est: nonne &
mulier formata ex una costarum Ade
habet nobiscum ejusdem generis corpus,
animumque ratione præditum? quisnam
tam insanus fuit, ut ad hoc insinuandum
ipse voce & sensu obbrutesceret, aut fa-
cilem jocaretur? Fuit is quidam Hor-
atius Plata in opusculo typis edito Lug-
duni 1647. ejusque meminit in Historia
hæresum Dominicus Bernini Tom. 1. pag.
30. ac refutavit tam supinum errorem
Philippus Maria Bonius edito adversus
Platam libro vernacula lingua conscrip-
to, & postea Opere, cui titulus, *Advo-
catus mulierum*, Franciscus Bordonius.

5.
Probatur.

At primo manifestum est, mulieres
eandem nobiscum naturam gerere, quia
Gen. 1. 26. post ea verba, *Faciamus ho-
minem ad imaginem & similitudinem no-
stram*, sequitur, *Masculum & feminam
creavit eos*: quo textu non utor modo
cum Bordonio, ut probem in feminam, sicut

R. P. Berti Theol. Tom. V.

in viro, imaginem Dei relucere, quippe
ibidem, & versu proximo, necon cap.
v. versu 1. Dei imago singulari numero
tribuitur ipsius viro, eique revera ti-
tulo convenit speciali, tametsi etiam mu-
lier ratione mentis, & animi divinam
imaginem præseferat; sed interim illud
tantum assumo, quod pronomen eos ne-
queat ad aliud referri vocabulum, nisi ad
præcedens, *hominem*; ideoque tam ma-
sculus, quam *fæmina homo* est. Deinde
volucres, jumenta, ac bestias terræ, sive
masculini sint generis, sive feminæ, spe-
cies habere suas, atque in his masculum
& feminam non esse dissimiles, constat
ex eodem cap. 1. Genesis, versu 2.4. &
ex cap. vi. 19. Quare autem brutis con-
ceditur ejusdem naturæ fœmella, non au-
tem viro? Præterea 11. Genes. vers. 18.
appellatur mulier *adjutorium simile* Ada-
mo: atque Adam ipse cap. 111. 12. suam
illam vocavit *fœciam*. Ineptit autem Pla-
ta, dum ait mulierem esse viri adjuto-
rium, ut sutoris acus, & agricultæ asel-
lus; quandoquidem mulier est *adjutorium
simile*; non sexu, ut per se liquet, adeo-
que natura. Si enim ad similitudinem
sufficit ratio tantum adminiculi, vel in-
strumenti; irrisorem fœminei sexus dicem-
us jure similiem asino, si unquam hoc
animal ipsum proprio dorso vectavit. Est
insuper mulier procreata in viri adjuto-
rium, ut esset gignendorum liberorum
auxtrix; quod, ut monstrat idea ge-
nerationis, requirit naturæ similitudinem.
Societas quoque est ratione uten-
tium mutua consuetudo, Philosophorum
nemine repugnante. Demum, ut vir,
ita *fæmina corpore*, animoque prædicta
est. Et de corpore quidem ait Adam
Gen. 11. 23. *Hoc nunc os ex ossibus
meis, & caro de carne mea: de anima
vero, sive per metonymiam de personis
anima non destitutus*, Petrus Epist. 1.
cap. 111. 20. *Oculo animæ salva factæ
sunt per aquam: in quibus connumerari
uxores Noe, & filiorum ejus constat ex
Genes. VII. 7. quo etiam in libro cap.
XLVI. 27. *Animæ domus Jacob ingre-
sse in Aegyptum dicuntur septuaginta:
animæ scilicet filiorum, & filiarum*, ut
habetur eodem cap. versu 15. Est ergo
mulier animal prædirum anima & corpo-
re. Nec dici potest animam mulierum
destitutam esse ratione; divina enim
Scriptura, Patres, Historici, nostrorum
quoque temporum experientia commen-
dant mulieres plurimas, nulli virorum
sanctitate, prudentia, doctrina, & rerum
agendarum experimento posthabendas.
Quis enim præstantior Sara, Rebecca,
Juditha, Estere, Anna, aliisque in vete-*

N a

ris

ris Testamenti historia magnopere commendatis? Quis eloquentior apud Ethnicos Aspasia, Amphiclea, Sapho, ceterisque compluribus? Claret Hieronymi laudibus Eustochium, Paula, Fabiola, Marcella; Augustini praeconio Monica, Italica, Florentina: laudat Clemens Alexandrinus Arthemision, Didymus Anaxandram, Eusebius Hypatiam. At sanctorum martyrum, ac virginum gloriose pro fide certamina, & virtutum omnium decora nec recensere possumus, nec digne admirari. Una tantum fæmina hominum, & angelorum universorum merita superavit, Genitrix Dei, & perpetua Virgo Maria. Verum illustiores apud Gentes mulieres laudarunt Boecadius, Ribera, Alexander Piccolominius: inter Divos relatas recentest Sanctorum Acta: eas autem, quæ florent ætate nostra ingenii acumine, morumque honestate, celebrabit venerabunda posteritas.

6.
Confirmatur.

Sunt ergo fæminæ ejusdem cum viris naturæ, ideoque redemptæ à Christo, qui communem causam suscepit. Et quantum spectat ad Redemptionem; apertissimum est, etiam in mulieres debaccari mortem, & calamitates innumeras, quæ consequuntur antiquam maledictionem, ad quam solvendam venit humani generis Reparator. Is ergo debuit etiam pro mulieribus subire mortem. Nam ad quos pertransit poena primæ prævaricationis, ad illos omnes extenditur passio Christi; ut demonstrat serm. 214. Tom. 2. pag. 154. Albertus noster Patavinus, vulgari diffacho:

*Mortis homo calicem gustavit ut omnis in uno;
Omnis in unius morte revixit homo.*

Et quidem legimus Act. 11. 17. tam filios hominum, quam filias frui participatione Spiritus Christi: in priori ad Corinth. vi. 18. nudum filii, sed & filiabus adoptionis filiorum Dei beneficium conferri: ad Philipp. 1v. 3. mulierum quoque nomina esse in libro vita: in prima Petri 111. 5. etiam mulieres sanctas sperare in Deo, & versu 7. cohæredes esse *gratia vita*. Quomodo autem iis, quæ non sunt participes redemptions, conferri potest Christi gratia, communatio Spiritus sancti, & pignus hæreditatis? Præterea Christum gessisse salvandarum mulierum tollitudinem comprobatur ex misericordia qua exceptit Cha-

nanæam, ex illius cum Samaritanæ colloquio, ex ejus ad Martham exhortationibus, ex ingenti erga hujus sororem charitate, ex suscepto adulteræ patrocinio, ex collocatione facta, dum Golgotha ascenderet, cum filiabus Jerusalæ: licet præbens nobis exemplum nimis familiaritatis vitandæ, à fæminarum contuberniis diligentius caveret, quam à conviviis publicanorum. Apostoli denique mulierum salutem æque ac virorum procurarunt. Paulus in 1. ad Corinth. vii. docet quæ cura habenda sit virginum: ad Philipp. 1v. admonet Eydiam, ut cum Syntyche concordi sit animo: ad Timoth. 1. cap. v. plura habet de viduis: Petrus Epist. 1. cap. 3. instituit, atque erudit ad probitatem junctæ marito. Ita Clemens Alex. Tertullianus, Ambrosius, aliquæ Patres de Pædagogiis puellarum, de habitu mulierum, & de Institutione Virginis perstarunt: non causa duntaxat nostri, quo fine reguntur & bestiæ; sed ut ipsæ mulieres consequerentur nobiscum semipitnam felicitatem; quippe non solum eis triderunt regulas domesticorum officiorum, verum etiam capeſſendæ æternæ vita præcepta. Hanc ergo tam viri, quam mulieres assequi possunt beneficio passionis Christi.

Ex lli. argumentis, quæ urget Plata adversus mulieres, hæc sunt præcipua. Objectiones. Primum fæmina non est producta ad imaginem Dei. Non itaque participat rationalen animum, in quo sita est hæc imago. Antecedens probatur ex Genes. 1. 27. ubi legitur: *Creavit Deus bovinem ad imaginem suam: ad imaginem Dei creavit illum, masculum & fæminam creavit eos.* Similia habentur cap. v. 1. & utrobique imago Dei tribuitur tantum viro. Accedit Apostolus, qui in 1. ad Corinth. xi. 6. ait de muliere: *Vestet caput suum: at de homine, versu proximo inquit: Vir quidem non debet vellare caput suum, quoniam imago, & gloria Dei est.* Ergo mulier juxta Apostolum non est imago & gloria Dei. Item in cap. *Hæc imago*, Causa xxxii. q. 5. num. 13. Augustini verbis sic Apostoli sententia explicatur, *Mulier autem ideo velet, quia non est imago Dei.* In eandem rem conspirat Ambrosius in Epistolam ad Corinthios. Præcitatus Augustinus libro xi. de Gen. ad lit. cap. 42. num. 58. asserit Apostolum mulieri imaginem Dei non tribuere: item sensit Magister Sent. dist. xvii. lib. 11. n. 2. Præterea objicit Plata, *Mulieres destitutas esse ratiæ*

ratione, inde colligitur quod nec peccati labem, nec remissionis gratiam habere queant. Si enim peccatum contrahunt, cur pro ipsis institutum non fuit originariae contagionis remedium, uti pro masculis circumcisio? Etiam baptismum pro viris tantum institutum fuisse colligitur ex cap. ult. Mat. versu 19. *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos.* Non istic occurrit feminini generis pronomen, ut exigebat *τὸς Gentes*, ne quis crederet mulieres sacro tingendas esse lavacro. Rursus opponit, feminas subiecti dominio viri, ut bestia & jumenta Genes. 1. 26. subiecta sunt Adæ: inepitas esse ad Reipublicæ regimen, eisque prohiberi docendi munus in prima ad Timoth. 11. 12. neconon cap. *Mulierem*, Caus. XXXII. q. 5. n. 17. Ex quibus liquet quantum intercedat inter feminas, virosque discrinem. Postremo nullam habere illas in redemptione partem, infert Plata ex quo satis demonstratum supponat in humano genere non comprehendendi: additque fuisse Christo Domino summopere exosæ: cani comparasse mulierem Chananæam: eidem dixisse se non pro feminis missum, sed pro ovibus domus Israel, Matth. xv. 24. nullum mulieribus beneficium præstasse; nam & puella, quam fertur revocasse ad vitam, Lucæ VIII. 52. dormiebat: præcepisse ut relinquerentur uxores, Mat. xix. 29. & Lucæ xiv. 26. non permisisse tangi se à muliere post resurrectionem, Joan. xx. 17. Quid plura? etiam Matri hoc responsum dedit, Jo. 11. 4. *Quid mibi, & tibi est, mulier?* Indicium igitur tam apertis ostendit Dominus, quam vehementer sexum fæmineum aspernaretur. Hæc improbus derisor, ineptus joculator, & pessimus dialecticus.

8.
Responde-
ti ad 1.

Respondetur ad primum, levis hujus scrupuli eximendi rationem esse, si quid importet Dei imago attendamus. Hæc primum sita est in facultate intelligendi ac volendi, deinde in dominio, quo rationalis creatura præstet cunctis animantibus; tandem in productione, qua primus homo omnes ex sua posteritate præcedit. Disseruimus de hac re Vol. II. pag. 10. & 307. Ergo si accipiamus imaginem Dei pro facultate intellectrice, qua consistit natura hominis, tam masculus, quam femina refert imaginem Autoris sui; si pro dominio erga res homini subiectas, hæc imago principaliter in homine, deinde etiam in muliere invenitur; si denique pro initio & prima causa effectrice humani generis, solus

R. P. Berti Theol. Tom. V.

vir est gloria & imago Dei. Itaque in primo Genesis ratio divinæ Imaginis masculo ac fæminæ indiscriminatum tribuitur, ubi legitur, *Creavit Deus hominem ad imaginem suam; hic enim homo est masculus, & fæmina, nam sequitur, masculum & fæminam creavit eos; nimis uterque productus fuit prædictus corpore & animo.* Ibidem tribuitur tam viro, quam mulieri dominium in alia terra animantia; legitur enim ibidem, *Benedixitque illis Deus, & ait: Crescite, & multiplicamini, & replete terram, & subjecite eam, & dominamini piscibus maris, &c.* Nihilominus quia vir prior, quam fæmina creatus est, de illo singulari numero repetitur, *Ad imaginem Dei creavit illum.* Liqueat vero quod si accipiatur *imago* hoc postremo sensu, et si tributatur duntaxat viro, non infert in illo naturæ diversitatem, nam alias nullus filiorum Adam esset homo, quoniam prior factus est Adam, quam filii possent ab eo gigni. Apostolus pariter docens feminas humilitatem & verecundiam, usurpat vocabulum *imaginis* quatenus in homine effulget regiminis dignitas, & principatus: unde ait, *Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro.* Etenim non est creatus vir propter mulierem, sed mulier propter virum. Atque hinc recte sequitur, caput mulieris velandum esse, quia velamen in capite indicium est potestatis alterius, teste eodem Apostolo, qui ibidem versu 10. pro velamine usurpat metonymice vocabulum potestatis, scribens, *Debet mulier potestatem habere supra caput:* & econtra non velare caput suum, ut Augustinus inquit serm. IV. in Octava Paschæ, nunc 376. num. 2. est indicium libertatis. Eodem pacto accipitur Dei imago in Cap. XIII. Causa 33. q. 5. quippe legitur eo loci, *Hæc imago Dei est in homine, ut unus factus sit quasi Dominus, ex quo cæteri orirentur, habens imperium Dei, quasi vicarius ejus.* Opus tamen Quæst. vet. & novi Test. ex eujus cap. 106. desumptus est canon, non esse Augustini contentiunt Eruditii. Mitto responsum Auctoris libri *de nobilitate mulierum*, Etrusco idiomate eloquenter conscripti, editique anno 1549. pag. 15. Ambrosio etiam falso tribuuntur Commentaria in Epistolas Pauli; ubi tamen adversus Plata legitur, *Quamvis una substantia sit vir & mulier.* In lib. XI. de Gen. ad lit. loquitur Augustinus eodem sensu, quatenus mulier subiectur viro regenti, & dispensanti: at S. Pater Dei imaginem locat etiam in rationalis animi perceptione, & amore, lib. VII. de Trinit. & XXIV.

Nn 2

con-

contra Faustum. Atque his omnibus sub-
scribit Magister, cuius citato loco hæc
sunt verba: *Per hoc imago Dei in homi-
ne apparuit, quia sicut Deus omnibus re-
bus extitit principium creationis; ita bo-
no omnibus hominibus principium genera-
tionis.* Dicam verbo, Mulier non est
imago Dei, ratione naturæ, nego; ra-
tione potestatis, concedo. Vide quæ
scripsimus lib. xii. cap. 7.

9.
Responde-
tur ad 2.

Ad argumentum alterum hoc habeto
responsum: si mulier peccare nequit, cur
Levitici xx. adversus illas, quæ viris alienis
commiscentur, æque, ac viris ipsis
mors prescribitur? cur in adulterio de-
prehensæ ait Iesus, Joan. viii. 11. *Va-
de, jam amplius noli peccare?* cur mul-
lieri, quæ erat in civitate peccatrix, in-
quit, Lucæ vii. 48. *Remittitur tibi
peccata?* Pro fæminis ergo instituta re-
media peccatorum indub tacum est; cum
in Levitico pro utroque sexu occurrant
sacrificia, atque expiations; & licet
ignoremus quale fuerit olim remedium
pro originali peccato, quantum ad fæmi-
nas attinet, negare non possumus exti-
tisse; sicut fateri tenetur adversarius de
masculis ante institutam circumcisioñem,
De baptisme vero scriptum est, *Bapti-
zantes eos, digniori genere consueta ora-
tione usurpatæ pro epiceno & promi-
scuo, ut Gen. 1. 27. Masculum & fæ-
minam creavit eos.* Mirum! quod adeo
insanierit Plata, ut mulieribus denegarit
regenerationis lavacrum, tam labili fun-
damento innixus. Quomodo enim in
eius mentem cadere potuit nullam exti-
tisse fæminam in domo Stephanæ, quam
baptizavit Paulus, 1. ad Corinth. 1. 16.
nullam in familia custodis carcerum, cu-
jus domum totam baptizatam legimus
Act. xvi. 36. nullam in multitudine trium
millium, de quibus eodem libro, cap.
11. 41. Atques si id quoque potuit com-
minisci; nonne in ipsis Apostolorum Acti-
bus cap. xvi. 15. de Lydia purpuraria
muliere civitatis Thyatirenorum habetur,
Cum autem baptizata esset, & domus ejus?
nonne legimus præcedenti cap. viii.
12. *In nomine Iesu Christi baptizabantur
viri, ac mulieres?* Vide ergo quam
Plata deliret, dum in patrocinium erro-
ris sui advocat sacras literas.

10.
Responde-
tur ad 3.

At argumentum tertium sic refellitur.
Nedum viro, sed & mulieri dictum est
Gen. 1. 28. *Dominamini piscibus ma-
ris, & volatilibus cæli, & universis ani-
mantibus, quæ moventur super terram;*
non ergo eo pacto, quo jumenta, viris
subjecta sunt fæminæ; à quibus domum
quoque regendam docet Paulus in pri-
ori ad Timoth. v. 4. Debebat vero uxor

subdi marito, quoniam in quolibet bene-
instituto regimine, unus praefit; ut im-
perator exercitibus, civibus princeps:
nec tamen ratione carent qui reguntur,
alioqui bestia fuit Plata alieno subjectus
imperio. Ut mulieres in Ecclesia ta-
ceant, recte monet Apostolus 1. ad Co-
rinth. xiv. 34. & ad Timoth. 11. 11. nam
docere publico in loco est auctoritatis
indictum; atque hæc causa assertur pra-
citatō Canone, *Mulierem constat: sed
esse fæminas ad perdiscendum idoneas af-
serit Apostolus utroque in loco;* in pri-
mo quidem scribens, *Si volunt discere,
domi viros suos interrogent: in altero,
Mulier in silentio discat cum omni sub-
jectione.* Imo non desuerunt, quæ, ut
olim apud Græcos Aspasia, apud Italos
in publico Liceo tradiderint disciplinas;
Patavii præsertim, ac Bononiæ, ubi
etiamnum ingenii sui specimina exhibet
lectissima mulier Laura Catharina. Num
optime id factum, non quæro; nam sat
est hinc inferre, uti masculos, ita fæmi-
nas pollere mentis acumine, ingenioque
præstantia.

Ultimum vero argumentum indignum
est, ut à nobis responsum habeat; per-
legat ergo adversarius Evangeliorum hi-
storias, & inveniet Mariam fororem Mar-
thæ à Christo laudari Lucæ x. 42. sana-
tam ab ipso socrum Simonis, 1v. 39. fæ-
minam alteram habentem decem & octo
annos infirmitatis, xii. 12. reversum eo
jubente spiritum moruæ pueræ viii.
55. exhibuisse illum Samaritanæ aquam
vivam, Joan. 1v. 10. dilexisse Martham
ac fororem xi. 5. commendasse Matrem
discipulo, xix. 27. plorantem mulierem
fuisse solatum, xx. 15. Quærit cur de
Filia principis synagogæ dixerit, Lucæ
viii. 52. *Non est mortua pueræ, sed
dormit?* Etiam de Lazaro vita functio in-
quit Joan. xi. 11. *Amicus noster dor-
mit;* quia potest Dominus tanta facili-
tate excitare mortuum è sepulcro quan-
ta nos non excitamus dormientem de le-
to; ut ait Traçt. xl. 9. Augustinus. Petit cur Chananæam compa-
raverit coni? Ipse quoque appellatus est
Agnus, & quemadmodum Christus Agno
comparatur propter humilitatem, ita
Gentes canibus assimilantur, quoniam co-
lentes idola quasi lapides lingunt, ut ani-
madvertit S. P. serm. 74. de Chananæa,
nunc 77. num. 10. Inquirit cur Dominus
se missum dixerit ad oves Israel? Etiam pro hominibus non Israëlitis ge-
nere passum Christum, fatetur Romanus
homo mulierum despector; & Judæis
Dominus ita sui corporis præsentiam ex-
hibuit, ut oves, quas habebat in genti-
bus

II.
Responde-
tur ad quatum.

bus non contemneret, inquit Augustinus citato Serm. num. 4. In cap. xix. Matth. & Luca xiv. non solum uxores dicuntur relinquendæ, sed etiam filii, parentes, ac fratres. Nullus ergo hominum est homo? Quis ita deliret? Imo uxores diligendas amore quodam peculiari, legimus Gen. 11. 14. Matth. v. 32. ad Eph. v. 25. & ad Colos. 111. 19. Mulieres ergo (quomodo & cæteri hominum) fugienda sunt, *si in Dei nobis itinere obstant*, - inquit horn. 37. in Evang. Gregorius Magnus. Noluit Christus post resurrectionem tangi à muliere, quia hæc figurabat Ecclesiam de gentibus, *qua in Christum non creditit, nisi cum ascensisset ad Patrem*, juxta Augustinum Tract. in Joan. cxxi. num. 3. vel quia non est quærenda gloria, donec perveniamus ad Patrem, ubi sit gloriatio omnis iam secura, juxta Bernardum serm. v. de Omnib. SS. num. 7. Præstitisse Jesum Genitrici obedientiam filii constat ex Lucæ 11. 51. In Cana autem Galilæa cur illum appellaverit *mulierem* communi vocabulo, diximus hoc eodem Volumine pag. 64. Si quis ergo joculari audacia tecum nugas agat inceptiens cum *Plata*; hac nostra lucubratiuncula, juxta vetus adagium Proverb. xxvi. 5. *Responde stulto juxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur.*

la Justiniani Imperatoris ad Mennam, que extat in Actis v. Synodi, aliisque in locis paulo post proferendis. Nonnulli eundem errorem de redemptis à Christo angelis tribuerunt S. Hieronymo, post Rufinum in priori *Invictiva*. Váquez citato loco scribit non satis constare, an Hieronymus ex propria, an ex alterius sententia ita docuerit; sed paulo post castigatius loquens, existimo, inquit, errorem memoratum non docuisse ex propria sententia; sed ex aliorum libris, aut Origenis, aut Apollinarii, aut Didymi ad verbum transtulisse. Id extra omnem dubitationem positum esse demonstravi tertio Volumine pag. 217. Divinum Verbum Angeli induisse naturam est heres vetustiori Origene, refutata a Tertulliano cap. xiv. de carne Christi; sed Tertullianus ibidem non redarguit asserentes à Christo redemptos dæmones, ut falso scribunt recentiores quidam eruditii; sed ex quo angeli non sint redempti, refellit nonnullos, qui opinabantur, non Christum esse salutis nostræ auctorem, sed angelum, quem Christus induerit: quod constat ex ipso Tertulliano, & annotatum est à Jacobo Pamelio num. 110.

DE DÆMONIBUS.

I 2. Tertio loco quærendum est, an Christus
An Christus redemptor dæmonum. stus dici possit redemptor dæmonum, &
damnatorum hominum: Origenes enim
hom. 1. in Levit. Comment. in Joannem,
& in Epist. ad Rom. etiam angelos, imo
& astra, quæ arbitratus est spirituali ani-
mo prædita, censuit morte Christi fuisse
purgata; quod & sensit Didymus in Epi-
stolam 1. Petri, Tom. iv. Bibl. vet. PP.
p. 325. & quamquam Vasquesius 111. p.
disput. 49. cap. 5. scribat falli Sixtum Se-
nensem, qui lib. v. Bibl. An. I. 7. adscri-
bit prædictum errorem Origeni Com. in
Leviticum, & videatur de aliis Origenia-
nis locis ambigere; ipse tamen Vasque-
sius, inquit eruditus Petavius lib. xiv.
de Incarnat. cap. 10. *falsus est.* Profes-
to Origenem in ea fuisse sententia, quod
perpetua non sit poena dæmonum &
damnatorum (qui error est huic valde
affinis) exploratissimum est, ut diximus
lib. x. cap. 17. Verum aliquando illius
poenæ finem videtur adscribere sacrificio
Crucis jam peracto; aliquando autem
tradit iterum venturum Dominum, ut pro
angelis crucifigatur, ut legitur in Episto-

At primum Origeniana sententia refel-
litar iis momentis, quibus alibi demon-
stravimus sempiterna fore dæmonum,
aliorumque reproborum supplicia: quod
expresse habetur Dan. xii. 2. Matth.
xxv. 41. Marci 111. 29. ad Theffalon,
secunda 1. 9. in Epistola Judæ versu 13.
Apoc. xiv. 11. ac traditur ab Irenæo lib.
iv. cap. 47. nunc 2.8. à Tertulliano cap.
13. Apologeticæ, à Laetantio in secundo
Institut. libro cap. 12. ab Hilario Canone
27. in Matth. ab Ambrosio in Octonario
20. Ps. 118. ab Hieronymo in cap. 25.
Matth. ab Augustino lib. xx1. de Civit.
Dei, à Magno Gregorio lib. xxxiv. Mo-
ralium cap. 16. nec non ab aliis Pa-
tribus, quorum constantissimam traditio-
nem necessum non est iterum explorare.
Deinde ex sacris literis colligitur Chri-
stum esse Mediatorem *Dei & hominum*,
1. ad Timoth. 11. 6. Salvatorem *omnium
bominum*, ibidem cap. 1v. 10. dedisse *se-
metipsum pro nobis*, ad Tit. 11. 14. Übi
autem legitur, esse Mediatorem Angelorum,
Salvatorem dæmonum, Redempto-
rem damatorum? Præterea ineptum
est, putidumque commentum, afferere
divinum Verbum induisse Angelorum
naturam, cum Joannes cap. 1. 14. affir-
met tantummodo factum carnem, & in
nobis habitasse, Paulus ad Hebr. 11. 16.

N n 3 scribat

scribat nunquam ab illo apprehensos *Angelos*, sed *semen* duntaxat *Abrabæ*; ipse Dominus testetur *Lucæ* xv. 4. advenisse se ad inveniendam ovem unam perditam, in qua Patres figuratum agnoscunt humanum genus: atque aperte afferat capite ejusdem *Lucæ* xi. 22. à se dæmonis spolia diripienda, *Joan.* xiv. 30. nihil sibi negotii esse cum principe tenebrarum, & præcedenti cap. xii. 31. foras hunc ejiciendum esse, atque exturbandum. Insuper apertissime Patres hanc veritatem confirmant. Tertullianus citato cap. xiv. de carne Christi inquit: *Nulum mandatum de salute angelorum suscepit Christus à Patre: quod Pater nec re-promisit, nec mandavit, Christus ad-ministrare non potuit.* S. P. Augustus in *Ench.* ad *Laurentium* cap. lx. n. 16. ait: *Non enim pro Angelis mortuus est Christus.* Greg. Magnus lib. 111. in *Regum* libros Tom. 1. pag. 115. scribit malos angelos *pænitentiam agere de perpetrata superbia* nunquam posse: & in *iv. Moral.* cap. 12. Tom. 2. pag. 382. *Idcirco* namque Redemptor noster, non angelus, sed homo factus est, quia hoc proculdubio fieri debuit, quod redemit, ut & perditum angelum non apprehendendo desereret, & hominem in *semetipso* apprehendendo repararet. Ad hanc modum loquuntur alii Patres. Ad hæc vel Angeli mali salvari possunt beneficio mortis Christi jam præteritæ, vel juxta Origenianum deliriū morte, quam iterum Christus perferet. Non beneficio mortis Christi transfactæ; quoniam, ut vidimus, in hac devictus est diabolus, non redemptus; expulsus & judicatus, non factus salvus: perseveratque etiamnum inimicitia inter semen mulieris, & antiquum serpentem: cui nihil molestum magis & odiosum, quam Christi glorioſissimum nomen, fideique & Ecclesiæ propagatio. Multo minus futura Christi morte salvabuntur cum membris suis angeli tenebrarum; nam *Christus resurgens à mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur*, inquit Paulus ad Rom. vi. 9. Quo testimonio Bernardus ferm. 54. in *Canticum* num. 5. Origenianum delirium refutat, damnatque *impudentis mendacii*: quemadmodum illud appellaverat *sacrilegium* Hieronymus in Epist. 59. nunc 94. ad *Avitum*, & apud *Hincmarum* loco citato *Theophilus* *Alexandrinus* in *seunda Synodali, recordiam*, atque *dementiam*. Tandem, ut eo loci *Theophilus* & *Hieronymus* observarunt, fabricatum est Origenis commentum ex revolutione animorum: in qua sicuti opinabatur omnia circumagi, donec in me-

liorem substantiam commutentur, ita credidit Redemptorem nostrum qui salutem operatus est in medio terræ, iterum pro dæmonibus ac spiritualibus nequitius in aere, vel apud superos affigendum cruci. Ut ergo ea revolutio, & animorum migratio est Platonicorum, Pythagoreorumque delirium, à nobis expolum lib. xii. cap. 6. ita eodemque jure fabricatur, hoc fundamento suffuso, superstructa hujus & cæterorum errorum compago.

Opponebant Origenistæ duo Pauli loca: unum ex Epistola ad Eph. 1. 10. ubi legimus instaurari in Christo omnia, quæ in cælis & quæ in terra sunt: alterum ad Coloss. 1. 20. ubi legimus omnia per Christum reconciliata, & pacificata, sive quæ in terris, sive quæ in cælis sunt. His addi potest illustris sententia Hieronymi scribentis in Epistolam ad Ephesios Tom. 4. pag. 337. *Potest itaque responderi, quod absque peccato nullus sit, & sydera ipsa non sunt munda coram Deo, omnisque creatura paveat Creatoris adventum.* Unde & crux Salvatoris non solum ea quæ in terra, sed etiam ea quæ in cælis erant, purgasse perhibetur. Accedit quod Christus Agnus Dei, ut inquit *Joannes* 1. 29, tollit peccatum mundi, atque, ut idem *Joannes* ait Epist. prima cap. 11. 2. *Ipse est propitiatione pro peccatis totius mundi.*

Verum hæc nil pro Origenianis evin- 15. cunt: prioris enim loci sensus est, quem *Repondit* tradit *Augustinus* cap. 62. *Ench.* num. 16. *tur* his verbis: *Instaurantur quippe quæ in cælis sunt, cum id, quod inde in Angelis lapsum est, ex hominibus redditur: instaurantur autem quæ in terris sunt, cum ipsi homines, qui prædestinati sunt ad æternam vitam, a corruptionis vetustate renovantur.* Si autem contendas idem esse *instaurare*, ac *recapitulare*, cum exet in Græco, ἀναστασθαι, in unum colligere; sensus erit, quod *omnis dispensatio, quæ est ante mundum, & postea esse caput in mundo, tam invisibilium, quam visibilium creaturarum, adventum Dei Filii pollicebatur*; inquit Hieronym. citato loco pag. 330. Chrysostomus hom. 2. pag. 1038 ait per peccatum abscessu fuisse *caelstia à terrestribus*, & per Christum fuisse iterum conjuncta; & *instaurare* nihil esse aliud, quam *conjugere*. Exponendus est eadem ratione locus alter; quoniam Angeli per Christi redemptions cum hominibus redierunt in gratiam, post inimicitias, quas inter homines, & sanctos angelos pecca-

peccata fecerunt; inquit S. P. Augustinus cap. 61. Ench. & Hieronymus eodem loco pag. 345. quod Christus in suo sanguine terrena & caelestia copulavit, que inter se antea dissidebant. Ac Joannes Chrysostomus hom. 111. p. 1337. Quæ autem sunt in cælis quomodo pacificavit? Illic quoque erat bellum, & pugna. Abscessa erat terra à celo: bellum gerebant Angeli adversus homines, videntes suum dominum probro, & contumelia affec-tum. Nihil ergo in Epistolis Pauli pro dæmonum redemptione. Sed nec in Joanne: nam mundi nomine intelliguntur homines in toto terrarum orbe diffusi, tam mali, quorum princeps diabolus dicitur princeps mundi, Joan. xiv. 30. quam boni, ex quorum corde princeps beatus mundi, id est, ipse diabolus ejicitur foras, Joan. xvi. 11. Legitote Augustinum Tract. 111. in Joannem num. 10. Innumera sunt Scripturarum loca, in quibus mundus pro terra, & inhabitantibus in ea hominibus usurpatum, Matt. xxvi. 13. Marc. xiv. 9. xvi. 15. Joan. i. 10. 111. 17. VIII. 23. xii. 19. xvi. 28. ad Rom. 1. 8. &c.

afferere se dedisse operati, ut studiosus statim in principio lector agnosceret, an hoc opus suum esset, vel alienum: unde arbitrio in Hieronymi autographo fuisse accurate distincta, que sunt Origenis, que Apollinarii, que Didymi: ea vero postmodum indiligentia Amanuensium permixta nonnisi difficulter distingui. Praeterea dato, quod verba superius objecta sint Hieronymi, possunt facile exponi ex dictis: afferendo scilicet, eatus per crucem Salvatoris fuisse purgata omnia, quatenus terrenis & cælestibus copulatis, inter sanctos angelos, & homines inita est amicitia. Idem enim Hieronymus sese aperte explicat infra pag. 345. Et hanc totam intelligentiam ad angelos, virtutesque cælestes, & ad animas temperabit humanas: quod Christus in suo sanguine terrena, & caelestia copularit, que inter se antea dissidebant: & bonus pastor morbidam ad montem reverentis ovem, fecerit esse cum ceteris; drachmamque quæ perierat, drachmis quæ salva fuerant copulaverit: & mandata legalia ad illa retraxerit dogmata, ad quorum typum, & imaginem Moyses

16. Quantum ad Hieronymum attrinet;
Vindicantur si quæ sunt in ejus Commentariis ad Epis-
tolum Pauli ad Ephesios, qua redolere
Hieronymi videantur Origenianum dogma, ipsi
Hieronymo nequaquam sunt tribuenda.
Respondet enim Rufino similia objiciunt
libro 1. Apologiae pag. 365. Tom. IV.
Ego in Commentariis ad Ephesios sic Ori-
genem & Didymum & Apollinarium se-
catus sum (qui certe contraria inter se
habent dogmata) ut fidei meæ non amitt-
terem veritatem. Commentarii quid ope-
ris habent? Alterius dicta edifferunt:
quæ obscure scripta sunt, plano sermone
manifestant multorum sententias repli-
cant, & dicunt: Hunc locum quidam sic
edifferunt: alii sic interpretantur: illi
sensum suum, & intelligentiam bis testi-
moniis, & bac nituntur ratione firmare:
ut prudens lector, cum diversas explana-
tiones legerit, & multorum vel proban-
da, vel improbanda dilicerit, judicet
quid verius sit: & quasi bonus trapezita,
adulterina monstra pecuniam reprobat.
Num diversæ interpretationis, & con-
trariorum inter se sensuum tenebuntur
reus, qui in uno opere, quod edidicerit,
expositiones posuerit plurimorum? Vide
hujus Operis Tom. II. pag. 215. Adden-
dum est modo, S. Hieronymum in fine
Præf. Commentariorum in Epistolam ad
Ephesios, in qua Præfatione obsecrat
Paulam, Eustochium, & Marcellam, ne
maledicis & invidis opuscula sua tradant,

Praterea objiciunt Christum ad inferos descendisse, ut inde erueret etiam incredulos impiosque scribente Apostolorum Principe in Priori Epist. cap. 111. 176
18. 19. 20. *Quia & Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iustis, ut nos offerret Deo mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu. In quo & iis, qui in carcere erant, spiritus veniens praedicavit: qui increduli fuerant alij quando, quando expectabant Dei patientiam, cum fabricaretur Arca.*
Verum perdifficilis Petri textus, *etsi Responde-*
omnium fere interpretum torquet inge-
nia, nullo tamen pacto probat, incredulos, qui sine poenitentia discesserant, fuisse extractos à Christo è sempiternis gehennæ suppliciis: sed accipiens est uno, vel altero sensu ex iis, quos in-
nuimus **iv.** volumine p. 242. idest, quod Christus

Christus spiritu divinitatis prædicat olim incredulis, quemadmodum adveniens in carne Judæis primum, deinde Gentibus Evangelium nuntiavit; sive quod ad inferos descendens, detentis in Patrum *lymbo* spiritibus lætum attulerit nuntium redēptionis pēracta, inter quos & ii connumerabantur, qui dum fabricaretur Arca, quamvis aliquandiu incredulifuerint, nihilominus priusquam fluctibus mergerentur, egerunt poenitentiam. His addo Petrum eo loci nos hortari ad ferendum adversa, & calumniantium dipteris, proposito nobis exemplo Christi: qui cum justus esset, mortem oppetiit pro impiis, nec deseruit pērvcices; sed, ut olim ad poenitentiam vocavit incredulos, ita venit ad filios Israel, qui ipsum recipere noluerunt: nec ad hos tantum, etiam ad nos delitescentes in tenebris & idolis additios, quos salvos fecit, & per lavacrum regenerationis locavit in Ecclesia, cuius typum gerebat Arca Noe. Atque de hac planiori interpretatione legi poterit noster Basilius Poncius P. 1. variarum disputationum quæst. 9. expositiva nam hunc p̄r cæteris Petri verba accurate enodasse liquet ex Indice illustriorum interpretum Fabiani Justiniani.

18.
Bellarminus
modestè re-
felliit inter-
pretationem
Augustini.

Nunc ego, quoniam prior interpretatio est Augustini in Epistola 164. ad Evidium, & postrema traditur à præclarissimo Ordinis nostri Theologo, in utramque paulisper intendam animum. Interpretationem Augustini refelliit doctissimus Bellarminus, modestè tamen, eoque consilio, ut ex loco producto Petri demonstret adversus Novatores catholicum dogma de Christi descensu ad inferos. Ait se ideo ab Augustino recedere, quoniam & ipse fatetur se hunc locum minime intellexisse, rogatque, ut qui commodiorem invenerit interpretationem, ipsi impertiat: alia autem ex parte expositionem diversam suppeditant Patres; & momenta, quibus ductus est Augustinus, videntur infirma, cum Christi spiritum non ad animam referat, sed ad virtutem divinitatis, & nomine *carceris* intelligat custodiam corporis, non inferna animorum receptacula. Cornelius à Lapide Augustinianam illam interpretationem non rejicit, sed inquit esse potius symbolicam, & mysticam. Benedictus Justinianus ait, ab hac Augustini sententia parum admodum dispare Novatores. Per multa illam absque nota ulla recensent, præferunt tamen allatam paulo supra secundo loco.

Principio itaque affirmo Augustiniam expositionem nulla esse censurā notandum: cum in eadem Epistola num. 3. Augustini non solum Augustinus afferat Christi descendens ad inferos, verum etiam hunc demonstrat ex Psalmo xv. 10. & ex Act. 11. 24. 27. concludatque in hæc verba: *Quis ergo, nisi infidelis, negaverit fuisse apud inferos Christum?* Quibus similia habet lib. xii. de Gen. ad lit. cap. 33. n. 63. & de Civit. Dei lib. xx. cap. 15. Nihil ergo habet Augustinus affine damnatis placitis Novatorum. Deinde assero, non solum Augustini sententiam probari à Beda, à D. Thoma, atque ab Interpretibus à Cornelio à Lapide laudatis, verum & ab aliis, ut à Joanne Gagnæo, à Tacito Nicolao Zegero, à Francisco Titelmano, cæterisque compluribus: Divum autem Thomam non probare illam duntaxat, sed existimare alia qualibet meliorem; nam 3. p. q. 52. art. 2. ad tertium inquit: *Augustinus tamen melius exponit in Epistola ad Evidium, ut referatur non ad descendens Christi ad inferos, sed ad operationem divinitatis ejus, quam exercuit à principio mundi.* Affirmo præterea, Augustinum existimasse traditam à se expositionem, non ambiguam & fluxam, sed talem, quæ non possit de falsitate convinci, & ex singulare ejus modestia non esse arripientem ansam eam refellendi, sed apprehendendum documentum alias quoque interpretationes Sanctorum debito obsequio excipiendi, ut nos præstare studuimus præcitatæ volumine quarto. Ad hunc enim modum loquitur S. Pater in ipsa ad Evidium Epistola num. 22. *Hæc expositio verborum Petri, cui displaceat, vel cui, etiam si non displaceat, non tamen sufficit, querat ea secundum inferos intelligere.* Qui si valuerit illa, quibus me moveri supra commemoravi, ita solvere, ut eorum auferat dubitationem, impartiat & mibi: quod si factum fuerit, poterunt illa verba utroque modo intelligi; sed ista sententia de nulla falsitate convincitur. Dico insuper probabilius videri, quod Petrus sermonem institutus de prædicatione facta incredulis, dum adhuc detinerentur in carne. Enimvero pro iis, qui in carcere erant, habent nonnullæ Versiones, iis, qui in carne conclusi erant: neque ita legit solus Thomas Anglicus, quem unicum citat A Lapide; verum etiam hanc lectiōnem præfert Venerabilis Beda: eandem occurere in nonnullis codicibus veterioribus scribit Zegerus: idem affirmit Corrensis apud Eralium. Praferendam tamen

tamen censemus vulgatam Versionem, cum extet in Græco, ἐν φυλακῇ, in carcere: atque arbitramur sapientissime adhibuisse Petrum eam verborum phrasim, dum ageret de incredulis; eoquod uno vocabulo designavit corpus, quo concluditur anima, & mentis cæcitatem, & captivitatem dæmonis, in qua delitescunt increduli: unde Augustinus laudata Epist. num. 16. ait: *Ad illum ergo sensum, qui te movet, ideo videntur attrahi qui hoc Petrum sensisse crediderunt, quia dixit conclusis in carcere spiritibus prædicatum; quasi animæ non possint intelligi spiritus, qua tunc erant in carne, atque ignorantia tenebris velut carcere claudebantur: de quali carcere se desiderat liberari ille, qui dicit. Edic de carcere animam meam, ut confiteatur nomini tuo; qua alibi umbra mortis appellatur. De qua non utique apud inferos, sed bic liberati sunt, de quibus scriptum est, Qui sedebant in umbra mortis, lumen ortum est eis. Neque in uno tantum loco, sed in multis infideles & iniqui dicuntur sedentes in tenebris, mortui, captivi; tametsi viam agant corpoream: ut I. ix. 2. xii. 11. Matth. iv. 16. Luc. i. 79. iv. 18. Rom. v. 15. vi. 11. vii. 6.* Tandem assero particulas illas, *In quo, si referantur ad spiritum, quod, ut dicam paulo infra, non est necessarium omnino, melius significare spiritum divinitatis, quo Filius Dei antequam veniret in carne, venit ab initio mundi ad homines communendos; quam animam, in qua descendit ad inferos. Si enim attendatur verborum ordo, inquit Petrus Christum fuisse mortificatum carne, vivificatum vero spiritu: in quo spiritu, in eo scilicet, quo vivificantे resurrexit, prædicavit & illis spiritibus, qui increduli fuerant aliquando in diebus Noe: præsertim cum difficile sit demonstrare eos poenitentiam egisse, & rationem afferre, cur iis Christus apud inferos prædicaverit, aut Petrus istorum potius, quam aliorum mentionem fecerit, atque hac in re tot fere inveniantur sententiae, quot capita.*

Ex quibus omnibus infertur Augustinianam expositionem de nulla posse falsitate convinci: & ad eam corroborandam ulterius animadverto, S. Hieronymum in caput LIV. Isaiae absque ulla ambiguitate referre verba Petri ad prædicationem factam in diebus Noe, & dum inferebatur diluvium. Unde (inquit Tom. III. pag. 395.) *Dominum fecisse diluvium, qui juxta Apostolum*

R. P. Berti Theol. Tom. V.

Petrum occisus est carne, vivificatus spiritu, & prædicavit spiritibus in carcere constitutis, quando Dei patientia expectabatur in diebus Noe, diluvium impiis inferens. Audin quando prædicavit? In diebus Noe. Vides quomodo? Diluvium inferens. Revera de quo arguimento petractat Apostolorum Princeps? Aut de perferendis contumelias, ut mihi satis perspicuum videtur; aut de Ecclesia, quam ibidem comparat Arcæ Noe. Ad perferendas contumelias movet quidem plurimum, si dicamus etiam Christum justum pro injustis passum fuisse deglutiendo pro nobis mortem, nec detrectasse Evangelium nuntiare Judæis, quamvis credere noluerint, quemadmodum diluvii tempore vocavit ad poenitentiam incredulos, eos quoque, qui perierunt extra arcam: sed quam viam habeat ad hoc comprobandum commemorare beneficia facta iis, qui egerant poenitentiam, id mehercule non satis assequor. Quid enim habet roboris hæc exhortatio, Patimini eos, qui detrahunt vobis, vestramque calumniantur conversationem; quoniam & Christus evangelizavit spiritibus olim incredulos, sed justis postmodum, ac fidelibus? Nonne habere videtur majorem efficaciam hortatio istiusmodi: Patimini, quoniam etiam Christus olim spatio centum annorum pertulit incredulos, postea Judæis pervicacibus in carne apparuit, deinde pro inquis subiit crudelissimum supplicium crucis, & modò vos omni labore inquinatos purgavit baptismate? Itaque Augustini interpretatio scopo Petri cohæret quammaxime. Quod si dicas hunc instituere comparisonem inter Arcam Noe, & Ecclesiam; nec illud percipio, quomodo gentibus, quæ veniunt ad fidem, equiparari possint increduli, qui extra Arcam demersi sunt, & qui typum gesserunt damnandorum, ut legimus Matth. xxiv. 37. & Luce xvii. 26.

Ut modo expositionem Augustini cum Basilio Legionensi referamus etiam ad Concordatæ pervicaces Judæos, quibus Christus ad-
tur expositi
veniens in carne prædicavit, & percipia-
mus quomodo & iis sint, qui fuerunt in-
creduli, dum fabricaretur Arcæ; obser-
vandum est, quod supra dixi, particu-
las illas, in quo, non esse necessario ac-
cipiendas de spiritu. Habere enim vim
causalis, & idem valere, ac, ideo, pro-
pter quod, quapropter, tradunt scholia
Græcorum, & Oecumenius præsertim
scribens Tom. 2. pag. 514. τοῦτο ἦτι τοῦ
διό, Hoc, ἐν ᾧ, causaliter sumitur pro
ideo. Idem Poncii plura indigitat loca,
Oo ubi

ubi propositio *In sexto juncta casui est idem, ac propter: ut Psalmo LXV. 3. In multitudine virtutis tuae.* Michæl. 11. 11. *Principes ejus in muneribus judicabant.* Math. 11. 6. *Beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me: quibus in locis constat sensum esse, Ob multitudinem virtutis tuae, Propter munera, Propter me.* Illis quoque verbis, *In diebus Noe, censet Basilius supplendum sicut;* ut sensus sit, *Propter quod, id est, ut nos offerret Deo mortificatos quidem carne, vivificatos autem aeternum spiritu, veniens prædicavit etiam illis, qui aliquando fuerant increduli, sicut increduli fuerant homines, cum fabricaretur Arca.* At videtur Legionensis probare lectionem quorundam Bibliorum, ut Plantinianorum anni 1583. Sixti V. anni 1590. & Complutensium: cum proculdubio legendum sit *mortificatus, & vivificatus;* ut habet modo Scriptura Canonica, necnon correditor Sixtina anni 1592, in cuius margine aureis notis propria manu conscriptis Angelus Rocca demonstrat hanc lectionem esse ceteris præferrandam. Retenta hac tamen, persistit adhuc sententia Legionensis, si dicamus morem esse cum profanorum, tum saecorum Scriptorum, dum alloquuntur præsentes, eis tribuere, quæ eisdem antiquitus acciderunt, veluti dum idem populus putatur, qui nunc extat, & qui fuit majorum aetate, aut plurimis ab hinc annis. Atque exempla apertissima hujus rei occurunt apud Marc. x. 3. Joan. VI. 32. VII. 19. Act. VII. 38. & apud Latinos quoque, Græcosque Scriptores laudatos à Grotio lib. 2. de Jure belli & pacis cap. 9. Hanc loquendi consuetudi-

nem eo magis servare debebat Petrus, quo pervicaces, & increduli, quibus prædicavit Christus, aut in spiritu Christi prædicarunt Apostoli, non minus ac ii, qui vixerunt aetate Noe, degebant sub peccati captivitate; & quemadmodum ad naufragium vitandum tunc Arca construebatur, ita Christi, & Apostolorum temporibus ad salutem credentium adficabatur Ecclesia. Recte itaque Basilius Pontius supplendum censuit *non sicut, nec male Petri locum explicavit de incredulis in carne viventibus: quod postea fecerunt alii citati à Calmet, & nuper me Joannes-Thomas Melitenis.*

Infertur ex haec tenus dictis posse utramque sententiam Augustini, ejusque discipuli simul defendi, & commodiorem esse intelligentiam Apostolici textus, si dicamus proponi nobis ad patientiæ exemplum Dominum Jesum Christum, qui pro iunctis affixus est cruci; qui venit ad oves quæ perierant domus Israel; qui post resurrectionem ex mortuis per Apostolos prædicavit spiritu virtutis suæ gentibus idololatriæ, sicut olim antequam appareret in carne, aut per ora prophetarum, aut occulto divinitatis suæ spiritu increpaverat improbos, rectosque docuerat, ut unumquemque erueret à demoniæ captivitate: quæ fusi oratione dicta sint ad vindicandam Augustini expositionem, ad explicandam alteram eximiæ Augustinianæ Theologi, ad encandum Scripturæ locum, in quo expediendo sudant quamplurimi; salva tamen interpretatione meliori, & persistente Catholicæ, & Orthodoxæ dogmate de Christi descenditu ad inferos, quod libro XXII. cap. 7. adversus hæreticos propugnavimus.

C A P U T X.

De Christi merito, oratione, & Mediatoris officio.

S U M M A R I U M.

1. Christus fuit capax merendi.
2. Meruit à primo instanti conceptionis.
3. Ejus merita sunt infinita.
4. & 5. Objectione solvitur.
6. Quid & quibus meruerit.
7. Christus ad Patrem oravit.
8. Ejus oratio humanitatem, & divinitatem demonstrat
9. An quælibet oratio à Patre fuerit exaudita.

1.
Christus fuit
capax me-
rendi.

FACILE ex præmissis disputationibus infertur quid Candidati nostri tene-
re debent in ceteris quæstionibus apud omnes fere Scholasticos pertraetatis, circa Christi meritum, orationem, atque munus, officiumque Mediatoris: sed nihilominus eas in hujus libri postre-
mo capite diluere curabimus, ne radio-

10. & 11. Solvuntur objectiones.
12. Quomodo Christus sit mediator.
13. Secundum quam naturam.
14. Præcendendo à persona Verbi non fuit me-
diator.
15. Secundum opera Christus mediator est in
quantum homo
16. Ftiā à dexteris Dei mediatorem agit.

res querantur, quod illæ non sint à no-
bis singillatim expositæ. Ergo circa me-
ritum Christi illud primo loco definitum,
quod revera fuit merendi capax: nam
fuit in ipso necessaria ad meritum liber-
tas, cum oblatus sit quia voluit, &
potestatem habuerit ponendi animam
suam, *Iliaæ 44. 7. & Joan. x. 18.*

Serv-

Servavit præterea mandatum Patris factus obediens usque ad mortem, ad Philip. 11. 8. Fuisse plenum Spiritu sancto, & gratia exornatum liquet ex Ic. 11. 2. Dan. 11. 24. & Luc. 11. 35. Ad hunc quoque finem in mundum venerat, ut salutem nostram operaretur, atque honorem libera prævaricatorum culpa Deo ablatum, voluntaria sui ipsius immolatione restitueret, Joan. 11. 16. & Epistola prima 1v. 9. Iesus præterea singulariæ obedientiæ retributum à Deo præmium exaltationis nominis sui, Patris glorificationem in universo terrarum orbis, necnon omnium redemptionem, justificationem multorum, atque electorum suorum gloriam, manifeste colligitur ex Isaia 11. 10. Joan. xvii. 5. 9. Rom. v. 2. 9. 11. Fuerunt autem hæc omnia suis quæque locis comprobata. Nihil ergo ad Christi meritum deest: non arbitrii libertas, non gratiæ ornamentum, non obedientiæ perfectio, non denique Dei præordinatio, ac promissio.

2. Christus à primo instanti conceptionis meruit.

Quærunt deinde nonnulli, quando nam Christus Dominus incepit promereri: qua in re arbitramur subserendum sententiæ communiori, quam proponnat Magister in 111. dist. xvii. S. Thomas q. 34. art. 3. Scotus in distinct. præcitatam, Argentinas ibidem q. 1. art. 3. Gavardi q. viii. art. 1. Gabr. à S. Vincent. disp. xix. dub. 2. Juenin disser. vi. q. 6. Witasse q. x. art. 3. & cum his propemodum infiniti, quod nempè Christus meruerit à primo sua conceptionis momento. Ac præter Scriptorum auctoritatem, constat 1. ex Apostolo ad Hebreos x. 5. 7. Dominum Iesum in exordio vita suæ, & mundum ingrediendo fese obtulisse Deo hostiam & oblationem pro peccato, cum ad hoc expiandum satis non essent holocausta, eoque priori momento divinæ voluntati obedientiæ præstasse: *Ingrediens mundum dicit: Hostiam, & oblationem noluisti: corpus autem aptasti mibi: holocausta pro peccato non tibi placuerunt. Tunc dixi, ecce venio: in capite libri scriptum est de me, ut faciam, Deus voluntatem tuam.* Diximus præterea lib. x. cap. 15. nec Angelis id denegandum, quin promeruerint in primo instanti; quamvis ordine causalitatis ipsorum mentis perceptio præcesserit motum libérum voluntatis: quod multo magis est asserendum de Christo, in quo fuit plenitudo scientiæ, neque ad deliberandum potuit præcedere hælitatio ulla animi flu-

Quantis. Insuper affirmavimus eo loci, nunquam juxta Magnum Gregorium lib. 1. in Ezech. hom. 6. beatissimam Christi animam fuisse absque merito. Ad hæc Christus & lumine gloriæ, & gratiæ virtute suffultus fuit. Ut ergo per lumen gloriæ statim vidi essentiam; ita per effectricis gratiæ virtutem statim promeruit. Demum quod movit per paucos sententiæ opposite assertores, requiri scilicet ad meritum liberum arbitrium, ad istud vero indifferentiam, non videtur alicujus esse ponderis. Alia est enim indifferentia suspensionis, quæ sita est in hæsitatione animi, & per quam quid agendum sit, consultatione quadam inquiritur: alia est indifferentia libertatis, qua ita operamur, ut possimus non operari propter mediorum liberam electionem. Prior quidem indifferentia nequit conjungi cum actu; sed cum proveniat ex ignorantia, & sit arbitrii defectus, locum non habuit in Christo. At indifferentia altera cum ipso actu persistit, cum sit exercitium libertatis; quamvis idem actus à voluntate perspicuo scientiæ lumine collustrata absque ulla mora exeratur. Vide Tom. 1. pag. 259.

Tertia, eaque præcipua quæstio est, an Christi merita infiniti sint pretiū: sed hanc Merita Christi etiam dirimunt quæ præcedenti capite sibi sunt in hæc sexto differui de Christi satisfactione. Infinita quippe esse Christi merita inde colligimus, quia etsi meruit per actiones tantum humanæ naturæ, cuius proprium est Deo subiecti, & ipsius mandatis obtemperare; ipse tamen actiones erant hominis-Dei, & à persona, quæ in sua iura eas vindicabat, habebant summum, maximumque valorem. Demonstravimus enim Patres id o satisfactioni Christi tantam vim tribuere, ut non solum sufficiens fuerit ad omnia exhaurienda peccata, verum etiam superexcedens, plurisque astimanda, quoniam non homo nudus passus est, sed homo-Deus: neque à forma assumptæ humanitatis segreganda est divinæ personæ majestas. Quare, ut cum Damasceno, & Leoné Magno dictum est, patienti carni conexa erat divinitas; & licet aliud sit Cætor, aliud creatura, aliud deitas inviolabilis, aliud caro passibilis; in una tamen persona concurrit proprietas utriusque substantiæ, ut sive in infirmitatibus, sive in virtutibus, ejusdem sit contumelia, cuius est gloria. Verum ab iis repetendis, in quibus multum locavi operis, supersedeo.

R. P. Berti Theol. Tom. V.

O o 2

Præ-

4.
Objicitur.

Prætermittendum non est autem, negare quosdam infinitum meritorum Christi valorem; propterea quod promeruerit operibus naturæ humanæ finitis, & finita quoque fuerit gratia ipsius, effectrix causa promeriti. Illud quoque nonnullos moveret, quo pacto, si infinita fuerunt Christi merita, non sit una tantum actione consummata humani generis redemptio. Quærunt denique quomodo diversa merita in Christo sint, si infinitum est unumquodque, neque in suo genere potest perfici.

5.
Responde-
tur 1.

Verum hæc omnia diluimus disputantes contra Socinum. Ad primum enim dictum est, stare cum humano opere, & finita gratia promeritum summum atque infinitum, si persona, ex cuius dignitate estimatur opus, sit Deus ipse. Ad alterum responsum est, Christum actionibus plurimis, quarum unaquæque ad nos redimendos sufficiens erat, dedisse nobis salutaria præcepta, & ingenitem erga nos charitatem manifestasse. Adde fuisse in eo potestatem referendi vel mortem, vel opus aliud ad hominum reparationem, cum sit Deus summus plenissima pollens auctoritate. Ad ultimum dicimus unum quidem esse singulorum operum Christi valorem attenta dignitate personæ, sed esse multiplicem respectu operum & objectorum: quemadmodum est una Dei acto, si referatur ad ejus omnipotentiam; multiplex, si ad res creatas: servato tamen discrimine, de quo superiori capite VII.

6.
Quid, &
quibus me-
ruerit.

Quid, & quibus Christus meruerit, hoc loco non repetam cum ex cap. 20. libri xxvii. constet non potuisse sibi promereri hypostaticam unionem, ac primam gratiam, quæ duo merita quæque præcedunt. Eadem ratio est de beatifica visione, & sanctitatis ornatu, qua unionem ipsam hypostaticam consequuntur: non enim cadunt sub merito, quæ in primo conceptionis momento alicui tribuuntur. Meruit ergo Dominus Jesus sibi gloriam corporis, nominis exaltationem, cultum populorum, creaturarum omnium obsequium, dæmonum subjectionem, & Ecclesiæ suæ firmitatem, atque incrementum. Quæ omnia licet sibi debarentur jure divinæ generationis, ad nostræ tamen profectum virtutis comparare voluit profusione sanguinis, maximorumque meritorum impendio. Illustris est sententia Hugonis Victoriæ q. 150. iu Epist. ad Rom. scribentis:

Mereri geminabit significationem: dicatur enim mereri, cum per bonum opus efficitur dignus aliquo qui prius non erat dignus; secundum quam significationem videtur nobis quod nec secundum divitatem, nec secundum humanitatem Christus aliquid meruit, etiam in ipsa morte. Dicatur etiam quis mereri, cum bonum aliquid facit, quod sit dignum remuneratione; secundum quod Deus dicitur etiam mereri, cum beneficia præstat pro quibus tenetur eum in æternum laudare, & Christus secundum humanitatem in sua passione meruit nobis introitum vita æternæ. Vide Thomæ lib. v. cap. 16. & Du Hamel lib. i. v. cap. 1. At nobis Christum promeruisse redemptions, remissionem peccatorum, omniaque gratiarum munera, quæ justificationem præcedunt, vel subsequuntur, l. quæ ex 11. capite hujus libri: quid demum præstiterit Angelis dictum est supra pag. 221. Hæc itaque de Christi merito.

DE CHRISTI ORATIONE.

De oratione autem illud principio statuendum est, Christum Dominum Patrem orasse: quod extra controversiam Patrem omnem positum censeo. Lucæ enim vi. vii. 12. legitur: *Exit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei.* Joann. xvii. 1. *Et sublevatis oculis in cælum dixit: Pater venit hora, clarifica filium tuum, ut filius tuus clarificet te.* Ibidem versu 20. *Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro eis, qui credituris sunt per verbum eorum in me.* Legimus quoque orasse dum in Bethania suscitaret Lazarum, Joan. xi. 41. in horto Gethsemani, Mat. xxvi. 39. necnon è cruce pendens, Lucæ xxii. 34. Atque id factum optime, primo ut nobis demonstraret unde petendum sit auxilium, & quomodo in corporis animique angustiis divinam voluntatem debeamus eligere; ut præclare demonstrat hom. 38. in Mat. pag. 707. Jo. Chrysostomus. Deinde ut oratione referret ad Patrem, inquit Epiphanius hæresi 69. quæ est Arianorum, num. 30. Tum ut nobis Filii persona innotesceret, & sermo deprecantis alterum nobis fidem Trinitatis & Incarnationis insinuaret, iuxta doctrinam Hilarii libro x. num. 22. præterea, ut impleret Mediatoris officium, Sacerdotis munus, Capitis nostri partes, optimique Magistri munus; quemadmodum exponunt Augustinus in Psalm LXXXV. num. 1. & Damascenus lib. 111. de Fide orthodoxa cap. 24.

Secun-

Secundo loco animadverto Christi orationem non tam illum verum hominem demonstrasse, quam ostendisse majestatem divinitatis: quod summopere notandum est aduersus Arianos. Primo enim orans pro electis suis, Joan. xvi. 10. dixit sua esse omnia, qua Patris sunt: & versu 21. rogans, *ut omnes unum sint*, ait, *sicut tu, Pater, in me, & ego in te*, non vero, *ut tu in nobis*, & nos in te, aperte se à creaturis separans, inquit Ambrosius lib. iv. de Fide cap. 3. num. 37. Item orans eodem cap. versu 5. *Nunc clarifica me tu, Pater, apud temet ipsum*, claritate quam babui priusquam mundus esset, *apud te*, ostendit, *Unigenitum*, quod ad divinam quidem naturam spectat, gloria sibi convenienti non esse destitutum; inquit Cyrus lib. xi. in Joan. cap. 4. Lazarum pariter suscitaturus, Joan. xi. 43. postquam Patri gratias egerat, ait voce magna, *Lazare veni foras*, quæ vox imperantis est, non precantis, demonstratque internam Christi gratiam vivificantem, & divinitatis potentiam, iuxta Augustinum Tract. xl. in Joan. num. 24. Demum, ne alia exempla proferam, Lucæ xxii. 34. exoravit veniam crucifixoribus suis, sed ibidem vers. 43. ait Latroni, *Hodie tecum eris in Paradyso*, ostendens, quomodo propria auctoritate regnum dabat, ut inquit Ambrosius citato libro iv. cap. 5. num. 35. Itaque, ut eo loci concludit sanctus Antilles, *Rogat quando passurus ostenditur, imperat quando filius Dei creditur*. Atque hinc duo inferuntur digna notatu; perpetam Arianos ex oratione, qua Christus comprobavit propriam humanitatem, impugnare divinitatis substantiam: & Paulinum Aquilejensem, dum libro 1. aduersus Felicem tinctum pice Nestorianam, videtur asserere Christum non orasse, intelligendum esse de illa oratione, quæ divina personæ deplimit maiestatem.

9.
An quilibet
oratio Chri-
stia Patre
fuerit exau-
dia.

Affirmo tertio loco quamlibet Christi orationem, absolutam, atque profici-
scentem ex voluntate regimine rationis
directa fuisse à Patre exauditam, ut do-
ceret S. Thomas 3. p. q. 21. art. 4. Sylvius,
ac Thomistæ omnes ibidem, Estius in
dist. xvii. §. 4. aliique unanimiter. At-
que id in sacris literis expressum est. In
Psalmo enim xx. 3. de Christo Rege le-
gimus prænuntiatum: *Desiderium cordis
eius tribuisti ei*, & voluntate laborum
eius non fraudasti eum. Martha Joannis
xi. 22. ait: *Sed & nunc scio, quia quod
cunque poposceris à Deo, dabit tibi Deus*.
Ipsemet Christus eodem capite vers. 42.

Ego autem sciebam quia semper me au-
dis. Paulus denique in Epistola ad Heb.
v. 7. *Qui in diebus carnis sua, preces,
Supplicationesque ad eum qui possit illum
salvum facere à morte, cum clamore va-
lido, & lacrymis offerens, exauditus est
pro sua reverentia*. Et quidem duo sunt,
qua non sinunt quemquam de hac re
dubitare: unum, quod Christus nullam
habens voluntatem rationis contrariam
Deo, nil poterat absolute precibus pete-
re, quod nollet idem Deus largiri; ideo-
que exaudiri debuit omnis oratio istius-
modi voluntatis interpretativa; quæ est
ratioinatio D. Thomæ: alterum vero,
quod cum omnia quæ pertinunt in Chri-
sti nomine, cunctis, iuxta Evangelica elo-
quia, concedantur, Matth. xxi. 21. Marc.
xi. 24. Joan. xiv. 13. multo magis cre-
dendus est accepisse quidquid petit Unigenitus filius; cuius orationi neque cha-
ritatis fervor defuit, neque fiducia fir-
mitas, neque expetendarum rerum ho-
nestas, neque præstantia meritorum.

Hæc cum ita sint, illud principio à 10.
me queritas, Ecce quando oravit ad Objicitur
Patrem, Matth. xxvi. 39. *Pater mi, se
possibile est, transéat à me calix iste*, ne-
quaquam fuerit exauditus? Sed quam-
quam id Christus peteret commonistrans
humanam infirmitatem, ac sensum, pro
quo mortem refugiebat; in ipsa tamen
oratione expressis desiderium ratione di-
rectum, atque absolutum & efficax, ut
Patris adimpleretur voluntas, idque ite-
rum, ac tertio dicens, *Fiat voluntas tua*,
& ostendens, ut diximus paulo supra cum
Chrysolomio, voluntatem se Dei omni-
no continere, & ubique voluntatem Dei
querendam, & eligendam esse. Quamob-
rem in hac oratione non solum atten-
di debet voluntas, quæ sentiens tristi-
tiam mortis, exclamavit, *Transéat à me
calix iste*, verum etiam imperium ratio-
nis, quo addidit, *Fiat voluntas tua*: at-
que istud præsertim, cum voluntas quæ
sequitur rationis deliberationem, sit ab-
soluta & propria; quæ vero secatur mo-
tum sensualitatis, (inquit ibidem S. Tho-
mas) sit potius *velletas*. In illa ergo ora-
tione quod Christus absolute petit, &
deliberata voluntate exoravit, impletum
est: atque huic responsioni Iubens sub-
fectivo. Est tamen sententia beati Hila-
rii lib. x. de Trinit. num. 37. 38. & 41.
non sibi orationem illam Christum feci-
se, sed Apostolis, qui per calicem Do-
minicæ passionis tentandi erant: at Hi-
larius de Christi divinitate ibidem dispe-
rens demonstrat mortis tristitiam non po-
tuisse perturbare mentem divinitati con-

junctam, quod evenire utique potest hominibus cæteris; ideoque non indigebat Christus auxilio ad voluntatis reprimendam oblationem: quale auxilium Martyribus implorabat. Quare, ni fallor, potest Hilarii sententia propugnari simul cum præcedenti. Idem dicendum arbitror de responsione quorundam afferentium orationem Christi exauditam fuisse, non ut mortem evaderet non patiendo, sed ut mortem vinceret resurgendo, quod videtur conforme verbis Apostoli ad Hebr. v. 7. Recurrit enim responsio prima; quoniam ut mortem vinceret erat divina voluntas, idque Christus orabat voluntate deliberata: quamquam, me quidem judice, ea verba, *Transeat à me calix iste*, non mortis viatorum significant; sed afflictionem potius atque passionem, calicis poculo comparatam Matth. xx. 22. & Joan. xvi. 11.

II.
Denuo obj-
ciatur & Re-
spondetur.
Quarēs præterea, quomodo exaudita fuerit altera Christi oratio, qua in cruce clamavit, Luc. xxi. 34. Pater, dimitte illis: non enim sciunt quod faciunt? Complures enim tēterrī illius mortis auctores, atque magna Judæorum in illam conspirantium pars miserime perierunt. Respondebat autem S. Thomas citato art. 4. ad 2. non orasse Christum pro omnibus crucifixoribus, sed pro iis solum, qui erant prædestinati, ut per ipsum vitam consequerentur aeternam: quam responsionem omnino tenendam esse demonstrat ibidem Sylvius ex verbis Christi Joannis xv. 9. *Ego pro eis rogo, non pro mundo, sed pro his quos dedisti mibi, quia tui sunt: quo loco & nos usi sumus* Tom. i. pag. 225. ad demonstrandam in Christo pro salute electorum peculiarem solitudinem. Accedit ad hanc responsionem corroborandam Augustinus, cuius Tract. xxxi. in Joan. num. 9. hæc sunt verba: *Videbat quosdam suos inter multos alienos: illis jam petebat veniam, à quibus adhuc accipiebat injuriam.* Verum cum sèpenuero dicitum sit mortem Christi omnibus, etiam reprobis, attulisse redemptionem, ac parasse salutarem medicinam, quamvis illius mortis beneficium singuli non accipiant, sed ii tantum, quibus per fidem, per charitatem, & per sacramenta applicatur: cohærenter affero, Christum in cruce pro electis orasse, ut salutem consequerentur, quod optime expressit D. Thomas; pro reprobis vero orasse, ut iis quoque pararetur salubre medicamentum, neque ulli mortali pœnitentiam agenti denegaretur ve-

nia, atque in utraque parte exauditam esse Christi orationem. Audiendus est Augustinus serm. 175. alias 9. de verbis Apost. num. 2. & 3. Ille autem, inquit, etiam cum occideretur medicus erat, vapulabat, & curabat: patiebatur phreneticum, nec deserebat agrotum: tenebatur, alligabatur, colaphis percutiebatur, arundine plagas accipiebat, irridebatur, insultabatur ei, postremo occidebatur, damnabatur, ligno suspendebatur, undique circumferebatur, & medicus erat. Agnoscis phreneticos, agnoscet & medicum. Pater ignoscet illis, quia nesciunt quid faciunt. Illi perdita mente sæviebant, & medici sanguinem sæviendo fundebant: ille etiam de ipso sanguine suo agrotis medicamentum faciebat. Non enim frustra dixit: Pater ignoscet illis, quia nesciunt quid faciunt; orat Christus, & exauditur: orat Christus, & non exauditur? Provisus exauditus est. Ibi erant, ibi sæviebant. Erant in ipso populo, a quo ipse medicus occidebatur, & in ejus sanguine etiam ipsis antidotum parabatur. Hactenus de Christi oratione.

DE CHRISTO MEDIATORE.

Postremo loco dicenda nonnulla sunt de officio Mediatoris. Ac primo Christum Mediatorem esse peculiari quodam titulo, & ad differentiam Sanctorum, quatenus ipse solus nos redemit, ac pretio sanguinis sui debita persolvit nostra, quamvis etiam Sancti per Christi gratiam, & redemptione peracta, pro nobis fungantur intercessorum officio, satis superque demonstratum esse contra Socinum, ac traditum ab Apostolo 2. ad Corinth. v. 18. prima ad Timoth. 1. 5. aliusque in locis innumeris. Inquirendum remanet, secundum quam naturam Christus sit Mediator, an secundum divinam, quam secundum humanam, an secundum ram. utramque. Missis itaque Socinianis, qui divinam in Christo naturam negant, alii que Arianis & Ebionitis; sciendum est Andream Osiandrum Lutheri discipulum, cum refutaret sententiam aliorum Novatorum, autumantium justificari homines per solam fidem, excogitasse absurdorem alteram, quam amplexi sunt Joachimus Westphalus, & Joannes Wigardus, fieri scilicet justificationem per ipsam justitiam substantiam Christi sanctis inhabitantem. Quem errorem opugnaturus Franciscus Stancarus Mantuanus adductus partibus Lutheranis in Apologia edita adversus Wittembergenses, docuit Osiandri sententiam labili innoxiam esse momentum, cum Christus sit media-

mediator, & justificationis auctor, spe-
cata tantum natura humana, quæ ne-
quit justis singulis inhærente. Ita Osian-
der divinæ tantum naturæ, Stancarus
humanae duntaxat tribuit Mediatoris of-
ficium. Legatur Florimundus Ræmuni-
dus lib. 11. cap. xiv. num. 6. & cap. xv.
num. 1. Contra Stancarum conscriptis
Joannes Calvinus duas ad Polonus epistles:
in quibus medium ingressus viam
tradidit Christum Mediatorem esse se-
cundum utramque naturam. Sed nec
Calvinus recta incessit, autumans juxta
utramque naturam Christum perfunctum
Mediatoris officio: cum sententia Ca-
tholica teneat, Christum utique esse Me-
diatorem ut Deum & hominem, sed ex
humana tantum natura tanquam à prin-
cipio, ut inquit, *formali*, prodiisse ope-
ra redēptionis; quæ à persona Verbi
exēquentis quæ carnis erant, habebant
prēmium, valorem, ac dignitatem.

14.
Christus non
fuit media-
tor præscin-
dendo à per-
sona verbi.

Hæc si probe distinguis, nihil occur-
ret in hac materia difficultatis: & quam-
quam ad ea distingueda satis superque
lufficiunt quæ diximus in confutatione
trium hæresum, Monothelitarum, Ne-
storianorum, Eutychianorum: majoris
tamen perspicuitatis gratia affirmo pri-
mum, non fuisse Christum Mediatorem,
prout est homo à persona Verbi præci-
sus. Quod probatur primo, quia in no-
stræ Redēptionis negotio non debet
humanitas considerari à divinitate sejuncta;
quoniam Christus non potuit occi-
di nisi ut homo, & non potuit morti sua
tantum conferre prēmium, nisi ut Deus.
Atque id præcedenti cap. vi. ratione, &
auctoritate probatum est. Deinde ipsum
Mediatoris nomen commonstrat, débui-
se Christum habere aliquid cum Deo, &
eum hominibus cotmune, quemadmo-
dum docet frenæus lib. 111. cap. 20.
nunc 18. num. 7. Joannes Chrysost. hom.
vii. in Epistolam 1. ad Timotheum,
Theodoretus Dialogo 111. Lactantius
lib. 14. cap. 25. & S. P. Augustinus in
Enchirid. cap. 108. n. 28. lib. x. Con-
fess. cap. 42. num. 67. serm. 2. in Ps. 90.
n. 1. aliisque in locis supra productis.
Depromitur præterea illustris ratio ex
ipsomet Augustino lib. 1. de Consensu
Evangelistarum cap. 35. num. 53. quæ
ex Theologiæ nostræ principiis sponte
fluit: & quam ut percipias, recole im-
mutabilem virtutis regulam nihil esse
aliud, quam sapientiam Dei: rectam ef-
fe rationalem Creaturam, dum hujus sa-
pientiæ particeps facta casto amore ad-
hæret summo bono; impiam vero, dum
avertens mentis obtutum à luce sapien-

tiæ, convertit se ad imaginem rerum
commutabilium, atque his adhærescit
amore noxiæ cupiditatis. Ut ergo hinc
animus divellatur, & ad suprema redeat,
opus habet ipsa Dei sapientia, quæ nos ex
imis attrahat ad superna. Audi nunc
citatlo loco Augustinum: *Quia omnia,
quæ in contrarium pergunt per aliquod
medium reducuntur, & ab aeterna justi-
tia temporalis iniquitas nos alienabat;
opus ergo erat media justitia temporalis,
quæ medietas temporalis esset de inis, ju-
sta de summis, atque ita se nec abrumpens
à summis, & contemporans imis, ima-
redderet summis. Ideo Christus media-
tor Dei & hominum dictus est, inter Deum
immortalem, & hominem mortalem Deus
& homo, reconcilians hominem Deo, ma-
nens id quod erat, factus quod non erat.*

15.
Secundum
opera Chri-
stus Media-
tor est in quan-
tum homo. Principio id affirmat Apo-
stolus in 1. ad Timoth. 11. 5. scribens: quantum
Unus Mediator Dei, & hominum homo homo,
Christus Jesus. Præterea Augustinus de
Peccat. Origin. cap. 28. num. 33. in-
quit: *Non autem per hoc Mediator est,
per quod aequalis est Patri. Similia ha-
bet Tract. 82. in Joan. num. 4. & lib. x.
Confess. cap. 43. num. 63. Deinde idem
tradit Magister dist. 19. & antiqui omnes
Scholastici, necnon S. Thomas q. xxvi.
art. 2. Sylvius ibidem, Estius in dist. xix.
§. 7. Denique ratione constat mortem,
obedientiam, orationem, sacrificium cru-
cis, & cætera Mediatoris officia peracta
quidem esse à persona divina, sed ratio-
ne naturæ assumpse. Quamobrem mi-
rari soleo recentiores aliquos, qui lon-
gam instituunt disputationem, ut olen-
dant hæc non juvare Scantarianos. Ibi
enim cum Nestorio negabant Verbi per-
sonam redēptionis opera perpetrasse,
affirmantes τὸν λόγον adfuisse tantum na-
turæ humanae, ut posset passionem per-
ferre, ut inquit citato loco Ræmundus,
Canisius in Præmonit. ad libitum 1. de
Corruptelis Verbi Dei, necnon Vasque-
quesius disput. 83. cap. 2. At nos ipsum
Dei Verbum passum, mortuum, & Me-
diatoris officio perfunctum profitemur
ratione humanitatis assumpse, quam à
Verbi persona minime separamus, refuta-
entes hac fidei professione, Stancari,
Osandri, Calvini, aliorumque omnium
hæreticorum errores.*

Habes hinc, Lector, quantum in Me-
diatoris officio Dominus Jesus discrepet
à Sanctis suis. Primum quia humana
natura

natura Christi est Verbo unita *hypostasice*, Mediator est, ut inquit Theologi, per *mediationem substantiali* id est, Mediator noster non morali tantum affectu, ut sancti alii, sed *substantiali* unione coniunctus est Deo. Ille insuper est *reconciliatio* & *propitiatio* pro peccatis totius mundi: alii habent ministerium *reconciliationis*. Fecit ille proprio sanguine ægrotis medicamentum: cæteri tantum dant operam, ut ægrotis medicina applicetur. Christus est fons gratiarum, lux, via, veritas, vita; alii Christi gratiam suppliciter petunt, lumen querunt, viam commonstrant, veritatem docent, vitam annuntiant. Christus denique est Ecclesiæ caput, vivus Panis, Sacerdos & holocaustum: sancti autem sunt Christi membra, pascuntur ad Christi mensam, offerunt Christi victimam.

16.
Christus à
Dextris Dei
euamnum
Mediator
est.

Denique inquirunt aliqui, an etiamnum sedens à dextris Dei orando, atque interpellando pro nobis exerceat püissimus Jesus officium Mediatoris. Exercet utique. Nam Apostolus ad Rom. viii, 34. ait: *Christus Jesus qui mortuus est, zmo qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis*: & ad Hebr. vii, 25. *Semper vivens ad interpellandum pro nobis*. Joannes etiam in priori Epistola cap. ii, 2. *Advocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum*. Legatur Augustinus Epist. 59. ad Paulinum quæst. 5. nunc 149. num. 14. & 17. & Tract. 1. in Epist. Joan. num. 8. Joannes Chrysostomus hom. xvi, 1. in Epist ad Rom. hanc profert rationem, quoniam Christus in cælis nostri curam non depositus, & adduc eandem charitatem constanter servat. Scribit idem Theodoreetus Tom. 111. pag. 70. Theophylactus in cap. viii, ad Rom. ac Patres alii. Me non latet eruditum Vasqueum disp. lxxxii, cap. 2. contendere Patrum testimoniis, quod Christus in cælis non oret, nisi naturam nostram in Patris dextera collocatam in-

cessanter Patri manifestando, ut inquit Paulinus Aquileensis in libro Sacrosyllabo, Nazianzenus orat. 36. num. 52. & Gregorius Magnus libro 22. Moralium cap. 13. Verum manifestat quidem Salvator Patri suscepit pro nobis humanitatem; sed non absque interpellatione, atque oratione: quam si aliqui Patrum denegare videntur, aut sermonem instituunt de oratione illa, quam fecit in diebus carnis sue cum lacrymis & clamore valido, ut inquit Apostolus ad Hebr. v. 7. vel de oratione, qua petitur redemptio hominum, non redemptionis applicatio; vel de ea, quæ sita est in vocibus oris, non in cogitationibus cordis. Priori sensu loquuntur Nazianzenus & Paulinus, postremo autem Gregorius: nam illi oppugnant hæreticos deprimentes personam Christi; hic vero demonstrat æternam vitam corde potius, quam ore petendam esse. Profecto orationem Christi nihil gloriae & majestati ipsius derogare, demonstrat citato loco Theodoretus duorum regum exemplo: quorum unus si à regni consorte petat, ut ei quispiam reconcilietur, *bonæ* (inquit Præful Cyrenis de ejus qui petit dignitate detrabit? Nequaquam. Atque hæc dicta sint de humani generis redemptio, de Unigeniti Filii Dei nimia erga nos charitate, de magno Sanguinis ejus pretio, & de beneficiorum omnium maximo perpetua contemplatione in memoriam revocando.

*Hoc igitur pretio captivi cun redimuntur,
Agnoscant quali conclusi carcere,
quove
Obsessi fuerint morbo: quibus eri-
piendis
Succurri baud aliter potuit, quam
morte Medentis:*

inquit in Carmine de Ingratis cap. 54. alias 43. Aquitanorum decus, & Augustinianæ doctrinæ vindicatio beatus Prosper.

DE